

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Esraa W. İ. SHEHADA

GEORG JELLINEK'İN ÜÇ UNSUR TEORİSİ BAKIMINDAN FİLİSTİN ÖRNEĞİNİN
İNCELENMESİ

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Esraa W. İ. SHEHADA

GEORG JELLINEK'İN ÜÇ UNSUR TEORİSİ BAKIMINDAN FİLİSTİN ÖRNEĞİNİN
İNCELENMESİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Özgür AYDIN

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Esraa W.İ.SHEHADA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa AVCI (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Özgür AYDIN (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Bilge Bingöl SCHRIJER (İmza)

Tez Başlığı: GEORG JELLINEK'İN ÜÇ UNSUR TEORİSİ BAKIMINDAN FİLİSTİN
ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 09/07/2021

Mezuniyet Tarihi : 02/09/2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “GEORG JELLINEK’İN ÜÇ UNSUR TEORİSİ BAKIMINDAN FİLİSTİN ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Esraa W. İ. SHEHADA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Esraa W.İ. SHEHADA
Öğrenci Numarası	20185228023
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kamu Hukuku
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Özgür AYDIN
Tez Başlığı	GEORG JELLINEK'İN ÜÇ UNSUR TEORİSİ BAKIMINDAN FİLİSTİN ÖRNEĞİNİN İNCELENMESİ
Turnitin Ödev Numarası	1628380781

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 111 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06 / 08 / 2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 17

alıntılar dahil % 18 'dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

06 / 08 / 2021

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
GRAFİKLER LİSTESİ	iv
HARİTALAR LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR.....	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEORG JELLINEK'İN DEVLET TANIMI VE ÜÇ UNSUR TEORİSİ

1.1. Genel Olarak Devlet Tanımı	6
1.1.1. Kamu Hukuku Bakımından Devletin Anlamı	7
1.1.2. Georg Jellinek'in Devlet Tanımı.....	8
1.2. Georg Jellinek'in Üç Unsur Teorisi	10
1.2.1. Millet Unsuru: Halk	11
1.2.1.1. Objektif Millet Anlayışı	12
1.2.1.2. Subjektif Millet Anlayışı	14
1.2.2. Ülke Unsuru: Toprak	15
1.2.3. Egemenlik Unsuru.....	16
1.2.3.1. Egemenlik ve Siyasi İktidar Arasındaki Anlam İlişkisi	18
1.2.3.2. Egemenlik Türleri.....	19
1.2.3.3. Egemenlik veya Siyasi İktidarın Özellikleri.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

FİLİSTİN MESELESİNİN HUKUKİ VE POLİTİK DURUMUNUN UNSUR TEORİSİ AÇISINDAN ANALİZİ

2.1. Filistin Toprağı	22
2.1.1. Filistin'in Coğrafi Sınırları	22
2.1.2. Filistin Topraklarının Kısımları	23
2.1.3. Filistin'in İklim Durumu	25
2.2. Millet "Filistin Toplumu"	31
2.2.1. Filistin'de Irk.	31
2.2.2. Filistin'de Din.....	35
2.2.3. Filistin'de Dil.....	36
2.3. Filistin'de Siyasi Otorite "Egemenlik"	37

2.3.1. "MÖ 2500-1918" Döneminde Filistin'de Siyasi Gelişme	37
2.3.2. "1918-1948" İngiliz İşgali Döneminde Filistin Meselesinde Siyasi Gelişme.....	44
2.3.3. "1949-1967" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme.....	48
2.3.4. "1970-1988" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme.....	52
2.3.5. "1988-2000" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme.....	56
2.3.6. "2000-2012" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme.....	67
2.3.7. "2012-2021" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme.....	74
SONUÇ	80
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ	94
CURRICULUM VITAE	95

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. İngiliz Mandası Zamanında Filistin'deki Yaklaşık Nüfus Verileridir.....	42
--	----

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 2.1. Filistin'de Nüfus Sayımı.....	32
Grafik 2.2. 1914-2005 Yılları Arası Filistin'deki Yahudi Nüfusunun Toplam Nüfusa Oran...	35
Grafik 2.3. 1991-2009 Yılları Arası İsrail'e Gelen Yahudi Göçmen Sayısı.....	36

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1. Filistin (M.Ö 1000-M.S 636).....	26
Harita 2.2. Filistin Meselesi ve Arap İsrail (1948-1988) Filistin'in Birleşmiş Milletler tarafından Taksimi	27
Harita 2.3. 1946 İtibariyle Filistin İlçe ve İlçe Merkezleri.	28
Harita 2.4. Filistin'in Topografya Haritası.....	29
Harita 2.5. Filistin'in Su Kaynakları	30
Harita 2.6. Filistin Toprak Mülkiyeti ve Alt Bölgelere Göre Siyonizm, 1945.....	33
Harita 2.7. 1946 Yılında Filistin Şehirlerinde Yüzdelik Oranına Göre Arap ve Yahudi Nüfus Dağılım	34
Harita 2.8. Filistin İngiliz Mandası.....	43
Harita 2.9. Filistin Paylaşım Planı	47
Harita 2.10. 1949 Atışkes Hattı	48
Harita 2.11. Arap-İsrail Savaşı' 1967 Haritası.	51
Harita 2.12. Arap-İsrail Savaşı' 1967 Haritası	52
Harita 2.13. Mısır-İsrail Barış Anlaşması Kampı David	53
Harita 2.14. Madrid Konferansının Haritası.....	57
Harita 2.15. I. Oslo Anlaşmasının Haritası.....	59
Harita 2.16. II. Oslo Anlaşmasının Haritası	60
Harita 2.17. El Halil Anlaşmasının Haritası	62
Harita 2.18. Wye River Memorandumunun Haritası	64
Harita 2.19. 2000 Camp David Görüşmesinin Haritası.....	66
Harita 2.20. Yol Haritası Planı Haritası.....	69
Harita 2.21. Büyük Dönüş Yürüyüşü	76
Harita 2.22. İsrail-Filistin Sorununun Haritası	77
Harita 2.23. Yüzyıl Antlaşmasının Haritası.	78

KISALTMALAR LİSTESİ

48 FİLİSTİNLİLERİ	İsrail'deki Filistinli Azınlık
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	Aktaran
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BŞ/WB	Batı Şeria- West Bank
EL-FETİH	Hareket El-Tahrir El-Vatani El-Filistin
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
FÖY	Filistin Özerk Yönetimi
HAMAS	Hareket El Mukaveme El İslamiyye - İslami Direniş Hareketi
IZL	Irgun Zvei Levmi Örgütü
İKÖ	İslam Konferansı Örgütü
MC	Milletler Cemiyeti
MÖ	Milattan Önce
PASSIA	Uluslararasıİlişkiler Çalışmaları Filistin Akademik Topluluğu
PNA	Palestinian National Authority (Filistin Ulusal Otoritesi)
S.	Sayı
s.	Sayfa
s.s	Sayfadan Sayfaya
UAM	Uluslararası Adalet Mahkemesi
UCM	Uluslararası Ceza Mahkemesi
UNSCOP	Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi
vd.	ve diğerleri
Yay.	Yayınları
YUF	Yahudi Ulusal Fonu
y.y	Yüzyıl

ÖZET

Bu tez, kamu hukukunun önemli konularından biri olan devletin unsurlarını ele almaktadır. Devletin tanımı genellikle temel unsurları etrafında döndüğünden, kamu hukukçuları, devlet ve unsurlarının tanımı konusunda farklı yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Örneğin: bazı hukukçular, devletin toprak, halk ve egemenlik olmak üzere üç unsurdan oluştuğunu düşünmüşlerdir. Diğerleri ise, devletin toprak, halk, egemenlik ve uluslararası tanınma olmak üzere dört unsurdan oluştuğu düşünmüştür. Tezin birinci bölümünde, devletin tanımı ve unsurları Alman hukukçu George JELLINEK'in anayasal teorisi açısından incelenecektir.

İkinci bölüm ise, Filistin meselesini başlangıcından 2021 yılına kadar ele alacak, burada hukukçu George JELLINEK'in teorisi Filistin örneğine uygulanacaktır. Hiç kuşku yok ki, dünyada bugün hâlâ çözüm bekleyen önemli sorunlardan birisi, İsrail-Filistin çatışması ile varlığını sürdüren “Filistin Sorunu”dur. Devletin ilk unsuru toprak olduğu için, Filistin meselesini karmaşık hale getiren konu, Filistin-İsrail'in toprak konusundaki çatışmasıdır. Filistin topraklarının sınırlarının yüzyıllar boyunca kesin olarak tanımlanmadığını belirtmekte fayda var, çünkü Filistin'in tarihi haritalarının izini süren herkes onları çağlar boyunca istikrarsız bulur. Bunun nedeni, sayısız sömürge gücünün Filistin'i işgal etme ve mallarını talan etme mücadelesidir. Öte yandan, ikinci unsurun halk olduğunu görürüz, Filistin halkının meselesi toprak mülkiyeti etrafında döner. Filistin-İsrail'in davası ortaya çıkışı ve İsrail'in Filistin topraklarına sahip olduğu iddiası, savaşı uluslararası alanda yasaklanmış suçlara neden olmuştur. Bu olaylar, Filistinlilerin sayısı cinayet ve yerinden edilme nedeniyle giderek azaldığından Filistin nüfusunu olumsuz etkiledi, bu da Yahudi sayısının Filistinlilere kıyasla artmasına neden oldu. Devletin üçüncü unsuru olan egemenlik konusuna gelince, bu tezin sayfalarında incelenecek olan Filistin-İsrail çatışmasıyla ilgili olarak egemenlik meselesinin bilinmeyen bir kadere bırakıldığını söyleyelim.

Anahtar Kelimeler: Georg Jellinek, Filistin, Devlet, Egemenlik, Millet, Ülke.

SUMMARY

ANALYSIS OF THE PALESTINIAN CASE IN TERMS OF GEORG JELLINEK'S THREE ELEMENTS THEORY

This thesis deals with an important issue of constitutional law, which is the elements of the state. Since the definition of the state always revolves around its basic elements, constitutional law lawyers differed in the definition of the state and its elements. Some jurists recognized that the state is composed of three elements: land, people, and sovereignty. As for some, the state was considered to be composed of four elements: territory, people, sovereignty, "political authority" and international recognition. In this thesis in the first part, the definition of the state and its elements will be examined in terms of the constitutional theory of the German lawyer George JELLINEK.

The second part will deal with the Palestinian issue from its inception until 2021, where the theory of lawyer George JELLINEK will be applied to the Palestinian example. Undoubtedly, one of the important problems still awaiting solution in the world today is the "Palestine Problem", which continues its existence with the Israeli-Palestinian conflict. As the first element of the state is the land, it is the Palestine-Israel conflict over the territory that complicates the Palestinian issue. It should be noted that the borders of the Palestinian territories have not been precisely defined for centuries, as anyone who traces the historical maps of Palestine will find them unstable through the ages due to the colonial powers. On the other hand, we see that the second element is the people, the issue of the Palestinian people revolves around land ownership. The emergence of Zionism and Israel's claim to Palestinian territories led to massacres and internationally prohibited crimes against the Palestinian people. These massacres negatively impacted the Palestinian population as the number of Palestinians dwindled due to murder and displacement, resulting in an increase in the number of Jews compared to Palestinians. As for the issue of sovereignty, which is the third element of the state, let us say that the question of sovereignty is left to an unknown fate in relation to the Palestine-Israel conflict, which will be examined in the pages of this thesis.

Keywords: Georg Jellinek, Palestine, The State, Sovereignty, Land, Sovereignty, Nation, Country.

TEŞEKKÜR

بسم الله الرحمن الرحيم

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانْشُزُوا يَرَفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ" (قرآن كريم (سورة المجادلة: 11)

"Ey iman edenler! Size «Meclislerde yer açın» denilince yer açın ki Allah da size genişlik versin. Size «Kalkın» denilince de kalkın ki Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır". (Mücadele:11)

Bu tezi gerçekleştirme bağlamında, öncelikle bu tezi yazmama yardım ettiği için Yüce Allah'a büyük sevgilerimi ve şükranlarımı sunarım. İkincisi bu çalışmamı başarmak için, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle faydalı olabilmek için elinden geleni fazlasıyla sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli danışmanım hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Dr.Özgür AYDIN'na teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Teşekkürlerin az kalacağı diğer üniversite hocalarımın da bana üç yıllık üniversite hayatım boyunca kazandırdıkları her şey için ve beni gelecekte söz sahibi yapacak bilgilerle donattıkları için hepsine teşekkürlerimi sunuyorum. Özellikle, Prof. Dr. Mehmet Hanifi BAYRAM, Doç. Dr. Yılmaz YURTSEVEN, Dr. Bilge Bingöl SCHEİJER, Dr. Mahmut KAPLAN, Dr.Furkan KARARMAZ, Nami ERDOĞAN Hoca, Erhan ASLAN Hoca'ya teker teker teşekkürlerimi sunuyorum.

Tüm Türk halkına minnettarım, dost canlısı, cömert, saygı samimi ve iyiliksever bir halktır, Allah onlara iyilik versin. Ayrıca, bu günlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bilecek şekilde yetiştirerek getiren ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen bu hayattaki en büyük şansım olan ilk ve ikinci aileme sonsuz teşekkürler. Annelerim Liyla Hanım ve Gülten Hanım'a, babalarım sayın Walid ve sayın Ahmet ve değerli eşim Murat Kumtepe'ye de içten sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, devleti tanımlayan ve bileşenlerini oluşturan kamu hukukunun temel sorununa odaklanmaktadır. Bu karmaşık konu, hala birçok hukuk bilimcisi ve hukuk araştırmacısı tarafından tartışma ve araştırma konusudur. Birinci bölümde, devlet kavramı ve onun unsurları ile ilgilenilmiş ve orijinal devlet kavramı ile ilgili hukuki tartışmaya değinilmiştir. Tezin ikinci bölümü, üç unsur teorisine bir örnek olarak Filistin meselesini incelemek için oluşturulmuştur. Bilindiği gibi tezin başlığı bizi çalışmanın önemi, amacı, kapsamı, araştırma yöntemleri ve alıntıları hakkında birçok soruya yönlendirmektedir.

Hiç şüphe yok ki çalışmanın önemi, Filistin sorununun küresel, yerel, dini ve stratejik düzeydeki önemi ve kutsallığından kaynaklanır. Uzun zaman önce, Siyonizmin ve anti-Semitizmin ortaya çıkışı, Filistin davasının Yahudi toplumu ile dini ve ideolojik bir çatışma döngüsüne girmesine neden oldu. İngiliz Mandası döneminde belirlenen tarihi sınırları ile Filistin topraklarının mülkiyetini herkes merak eder. Bu mülkiyetin doğru bir şekilde belirlenmesi ile devletin unsurları belirlenecek ve Yahudi-Filistin çatışması sona erecek, yani toprağın sakinlerini ve sınırlarını, iç ve dış egemenliğini belirleyebileceğiz. Bu çalışma, Filistin devletinin unsurlarını mevcut ve güncel çatışmalar ışığında belirlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, uluslararası insani hukuk ve insan hakları hukukuna göre, Filistinliler hem içeride hem de dışarıda bağımsız ve egemen bir devlette kendi kaderini tayin hakkına sahiptir. Bu tezdeki tarihsel ve hukuki bilgiler sıralı olarak sunulmuştur, haritalar ve kanıtlarla desteklenmiştir. İsrail ile mevcut çatışmanın ışığında ve geçmiş ve mevcut durumu tahmin ederek, Filistin'i tam egemenliği olmayan bir devlet olduğu sonucuna varırız. Aynı şekilde, Filistin yönetiminin geçtiğimiz yıllar ve on yıllar boyunca uluslararası anlaşmalar ve girişimler yoluyla Filistin egemenliğinin uluslararası tanınmasını ve toprakları üzerindeki egemenliğini sağlamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Filistin yönetimi ayrıca müzakereler yoluyla dünyanın dikkatini Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı, mültecilerin geri dönüşü ve iki devletli çözüm, sınırlar, Kudüs, su, yerleşimlerle ilgili nihai statünün belirlenmesi konularına çekmeye çalışmışlardır. Aslında, 1947'de Filistin-İsrail çatışmasının patlak vermesinden bu yana, uluslararası barış girişimleri iki devletli bir çözüm, yani tek devlet içinde iki devletin kurulması çağrısında bulundur. Buna göre, bu çözüm sayesinde her iki ülke de tam resmi uluslararası tanınma elde edebilir, ayrıca savaşımlardan ve çatışmalardan uzakta güvenlik ve istikrar içinde yaşayabilirler.

GİRİŞ

Hiç şüphesiz ki sosyal bilim teorisyenleri, eski zamanlardan beri devletin politik ve sosyal yapısının kökenlerini araştırmışlardır. Devletin doğası, yapısı, işlevi ve geleceğinin yanı sıra kökenleri ve ortaya çıkışı üzerine de düşünmüşlerdir. Ayrıca devlet sistemi, zaman içinde tüm yönleriyle insanlık için kapsamlı bir sistemdir. Dolayısıyla tarihsel süreçte devletle ilgili bazı kavramsallaştırmalar geliştirilmiş ve bu bağlamda devletin doğası ile ilgili bazı tanımlamalar ve açıklamalar yapmak mümkün hale gelmiştir. Bununla birlikte, devlet teorisi kavramının karmaşıklığı nedeniyle bazı yönler belirsiz ve açıklanması zor olmaktadır¹.

Sosyal bilimlerde, devlet teorisinin kuşatıcı olarak anlaşılmasında çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Devlet kavramını kuşatıcı bir kavram olarak görenler, bu kavramın belirli bir bölgeyle kısıtlanmasını eleştirmişlerdir. Bu eleştiriye karşı, "devlet teorisi" nin tam da bunu kuşatıcı olarak yapmak istediği, yani böylesine kapsamlı bir kavramı sınırlı bir disiplin çerçevesinde incelemeyi amaçladığı yönündeki karşı kanıt öne sürülmüştür. Ancak bu sefer, hem kamu hukukunun hem de siyaset biliminin en üstün kavramı olan devleti, belirli bir disiplinle tanımlamanın bu kavramı büyük ölçüde sınırladığı iddia edilmiştir. Ancak, (Devlet Kuramı) bağımsız bir disiplin olarak özerkliğini ilan etmek istiyorsa, böyle bir sınırlandırma zorunludur².

Siyasal bilimin odak noktalarından birisini teşkil eden siyasal iktidar, devlet kudreti adı altında geleneksel kamu hukuku yaklaşımı içinde ele alındığında, devletin en önemli unsurlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Devlet kudreti, toplumsal yapılar hiyerarşisinde devlete layık olduğu üstün yeri sağlamakta, toplumsal gelişmenin siyasallaşmasında ana faktör olarak karşımıza çıkmaktadır³.

Devlet İktidari; düzenleme, disiplin, kamu yararını sağlama ve kamusal iş ve hizmetleri ifa etme görevlerinin yerine getirilmesini sağlamakta en elverişli araç rolünü oynamakta ve üç ana yetkinin oluşumuna imkân vermektedir. İktidar unsurunun asıl sahibinin ise devlet olduğundan şüphe etmemek gerekmektedir⁴.

Aslında, devletin kökenleri ile ilgili birçok teori ortaya atılmıştır. Bu alandaki ilk çalışmaları, devletin ortaya çıkışını belli bir ırka özgü bir buluş sayan görüşler, insanoğlunun yaratıcılığına özgü bir yetenek olarak yorumlayanlar veya tarihsel bir rastlantının sonucu olarak

¹ Çöllü, 2019:1.

² Akal, 2000: 13-14.

³ Çöllü, 2019 op cit: 3.

⁴ Mumcu:2001:42-43

görenler olarak sınıflandırabiliriz. Belirtmek gerekir ki, devletin doğuşunu açıklamaya yönelik bir teori, kendi döneminde ortaya çıkmış ve benimsenmiş olgularla sınırlıdır. Bu açıdan, devletin kökenlerini açıklamaya yönelik ortaya atılmış teoriler, her zaman yeni bilgi ve olguların tehdidi altındadır⁵.

Devletin sosyal yaşamı geliştirme, yerine getirdiği görevlerde devletin nasıl ve neden var olduğu sorusunu incelemenin önemi büyüktür. Bugün devlet, sosyal yaşamdaki en etkili güçlerden biri olmaya devam etmektedir. Amerikalı siyaset bilimci ve antropolog Ronald Cohen'e göre devlet; insanlığın dünya tarihinde yarattığı en güçlü siyasi yapıdır. Öyle ki devlet bu güç sayesinde kısa sürede bu kuvveti örgütleyerek dağlara nüfuz edebilir, nehirlerin yönünü değiştirebilir, hatta binlerce insanın kaderinde söz sahibi olabilir⁶.

Genel olarak, birinci bölüm, devletin kavramsal çerçevesinin ele alınmaya çalışıldığı bölümdür. Bu bölümde, devletin temel kavramları, özellikle, eski ve yeni devlet tanımı ele alınarak bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır. Ek olarak devletin şekilsel ve hukuksal bir kurum olarak ele alınıp incelenmesinde, giriş kısmından sonra, devlet nedir sorusuna cevap aranacak, daha sonra devletin unsurları (Ülke, Millet, Egemenlik) tanımlanıp tanıtıldıktan sonra, öncül ve nesnel unsurlar ile kurucu unsurlar olarak üç kesimde incelenecektir.

İkinci bölümde Filistin meselesini, unsur teorisi bakımından inceleyeceğiz. Birçok din bakımından kutsal kabul edilen Filistin toprakları, nasıl tarihin ve coğrafyanın tam odağında ise aynı şekilde insanlık vicdanının derinliklerinde de yer almaktadır. Bu tüm beşeriyetin, uğruna mücadele ettiği özgürlük, hak, barış gibi üstün değerler için savaştan, özgürlüğüne düşkün, topluluğun mücadelesidir. Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Filistin toprakları, geçtiğimiz yüzyıldan bu yana dünya gündeminden düşmeyerek uluslararası hareketliliğin merkezini oluşturmuştur. Dini, siyasi ve kültürel açıdan taşıdığı anlamı ve Doğu Akdeniz'deki tarıfsız jeopolitik önemi, Filistin'i değerli kılmaya fazlasıyla yetmektedir. Filistin, hem Hz. İbrahim'in kendisi gibi peygamber olan iki oğlu Hz. İsmail ve Hz. İshak'ın soyundan gelenler (İsrailoğulları) için hem de Hz. İsa'nın doğduğu ve mücadele ettiği yer olması ile Hristiyanlar için kutsal bir coğrafyadır⁷.

19. yüzyıl Avusturya, Macaristan, İngiltere ve Rusya gibi güçlerin dünya siyasetine damgasını vurduğu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıflamaya başladığı bir dönemdi. Osmanlı İmparatorluğu'nun uçsuz bucaksız sınırları artık dış güçlerin müdahale sahası haline gelmiştir. Bu dönemde Avrupa ülkeleri, Avrupa'da bir Yahudi devleti kurmayı reddettiler. İngiltere,

⁵ Çöllü, 2019 op cit: 4.

⁶ Akt, Çöllü, 2019 op cit. 6-7.

⁷ Yaşar, vd.2011:2.

1897'de İsviçre'nin Basel kentinde düzenlenen ilk Siyonist Kongresi'ni de desteklemiş ve Filistin'de bir Yahudi devleti kurma fikrini öne sürmüştür⁸.

Ortadoğu'nun paylaşımını öngören İngiltere ve Fransa arasındaki Sykes-Picot Antlaşması ve bir sene sonra 1917 Balfour Deklarasyonu, Yahudilere Filistin topraklarını resmen açarken, İngiliz mandası (1920-1948) ile birlikte bölge yavaş yavaş anarşinin kucağına bırakıldı. Bu dönemde Yahudiler, Filistin'de bir Yahudi devletin kurulmasına yönelik hukuki, mali ve askeri düzenlemeleri tamamlamak için ciddi bir şekilde çalışmaya başlamışlardır⁹.

Mayıs 1948'de Batı'nın desteğiyle Filistin topraklarında İsrail Devleti kuruldu. Bu devletin kurulmasından önce, Deir-Yasin gibi olaylar Ortadoğu'da yeni ve daha büyük bir istikrarsızlığın başlangıcı olmuştur. Nitekim 1967 savaşında İsrail, Kudüs dâhil tüm Filistin'in kontrolünü ele geçirmiş ve topraklarını üç kat genişletmiştir. 1967 savaşında İsrail'e karşı topraklarını kaybeden Mısır, Ürdün ve Suriye ise sadece kayıplarıyla ilgilendiler ve sadece 1967'de işgal ettikleri topraklarının geri verilmesini talep ettikleri için ortak bir eylem planı sunmadılar¹⁰.

1973 savaşından sonra İsrail'in mali ve askeri gücü arttı. Filistin sorunu da daha karmaşık hale geldi ve iki taraf arasında tam ve kalıcı bir çözüme ulaşmak son derece zorlaştı. Durumu daha da kötüleştiren, Filistin dışındaki Filistinli mültecilerin sayısındaki artış ve İsrail'in tüm Filistin toprakları üzerindeki kontrolüdür¹¹.

Oslo Anlaşmaları ile ivme kazanan ve Ortadoğu'da sürekli yenilenen barış sürecinde Filistin tarafı çok önemli tavizler vermek zorunda kaldı. Yakından incelendiğinde, Oslo sürecinin, çatışmayı sona erdirmek için geçici bir çözüm olarak Filistin'i Yahudi ve Filistin bölgelerine bölmeyi amaçladığı görülmektedir.

Bu aşamada, Oslo antlaşmalarının imzalandığı 1993 yılında Doğu Kudüs, Gazze ve Batı Şeria'da 269.000 Yahudi yerleşimci varken, barış sürecinin sona erdiği 2000 yılında ve 2010 yılında Doğu Kudüs'te bu sayı 372.000'e yükseldi. Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimci nüfusu 500.000'e ulaştı. Filistin topraklarında Yahudi yerleşimcilerin sayısı çığ gibi artarken, bugün 6 milyon Filistinli mülteci çok zor koşullarda, her türlü yoksullukla yaşam mücadelesi vermektedir. Filistinlileri Eylül 2000'de ikinci intifadayı başlatmaya iten ana nedenlerden biri, Oslo antlaşmalarının yarattığı şartlardır. Oslo antlaşmalarında kolay konular gündeme

⁸ Yaşar, vd., op cit, 2011:2.

⁹ Balfour Deklarasyonu: http://tr.wikipedia.org/wiki/Balfour_Deklarasyonu%281917%29 (Erişim Tarihi: 15.2.2021).

¹⁰ Altı Gün Savaşı: <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/alti-gun-savasi-1967-israil-arap-savasi-1247> (Erişim Tarihi: 25.2.2021).

¹¹ Yaşar, vd., op cit, 2011:2-3.

getirilirken, önemli konular (Kudüs, yerleşimciler, mülteciler, sınırlar ve Filistin Devleti'nin kurulması) nihai statü müzakerelerine bırakılmıştır¹².

Temmuz 2000'de Filistin Lideri Yaser Arafat, ABD Başkanı Bill Clinton'ın İsrail hipotezini destekleyen önerilerini kabul etmedi. Nisan 2003'e kadar, "Orta Doğu Dörtlüsü" olarak adlandırılan Orta Doğu Yol Haritası, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve Rusya tarafından iki devletli bir çözüm önerisi sundu. Ancak bu plan barıştan ziyade bir pasifleştirme planıydı. İsrail bu planı bazı çekincelerle imzalamasına rağmen, planda bahsedilenin aksine yeni Yahudi yerleşimleri inşa etmeye devam etti. Dahası, bölme duvar projesi batı şeria'da inşa edilmiştir. 8 metre yüksekliğinde ve 700 kilometre uzunluğunda olacak duvar, Batı Şeria'nın dünya ile ilişkisini tamamen kesecek ve Batı Şeria'nın yüzde 45'inin İsrail kontrolüne geçmesine izin verecektir¹³.

2006 yılı gerek Filistin'in geleceği gerekse bölgesel politikaların gidişatı açısından bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü Filistin Halkı, 2005-2006 geçmiş seçimlerinde Hamas'ı tek başına iktidara taşıyarak, bölgedeki tüm hesapları altüst etmiştir. 2007-2021 arası dönem, başta Filistin Devletinin Birleşmiş Milletler nezdinde uluslararası tanınmasına yönelik demokratik deney olmak üzere siyasi olaylar ve gelişmelerle dolu bir dönemdi. Bu dönem aynı zamanda Filistin topraklarında iki devletin kurulması yoluyla iki devletli çözüm konusunda nihai bir çözüme ulaşmak için sürekli çaba ve girişimlere tanık oldu. Bu çalışmada, tarihsel gelişimler de incelenerek Georg Jelinek'in devletin üç unsuru teorisi perspektifinden Filistin'in devletliği tahlil edilecektir. Unsur teorisi, bir örnek olarak Filistin meselesine uygulanacaktır.

¹² Yaşar, vd., op cit, 2011:4.

¹³ The Road Map, 2003: <http://www.passia.org/maps/view/42> (Erişim Tarihi: 3-32021).
Trump'ın damadına hazırlattığı 'Yüzyılın Anlaşması': Filistin için son tasfiye planı

BİRİNCİ BÖLÜM

GEORG JELLINEK'İN DEVLET TANIMI VE ÜÇ UNSUR TEORİSİ

Şüphesiz devlet karmaşık bir yapıdır ve bu nedenle devletin tanımı konusunda henüz bir fikir birliğine varılamamıştır. Siyaset bilimi perspektifinden bakıldığında, devlet kurumsallaşmış bir siyasal iktidar türüdür. Hukuk bilimi perspektifinden bakıldığında, egemen, kamu tüzel kişiliğidir¹⁴. Ayrıca hiçbir devlet insanlar olmaksızın boşlukta durmaz, her devlet zorunlu olarak belirli bir topluluğun ürünüdür. Devletin şekli, doğası, görevlileri, araçları ve entelektüel gücü her zaman toplumun çıkarınadır¹⁵.

Buna ek olarak, insanlığın topluluk halinde yaşama pratiği, birlikte yaşayanların karşılıklı ilişkilerini düzenleyen, çeşitli kurallara ya da kurallaştırılmış anlaşma düzenine dayanan bir zeminde gerçekleşerek evrimleşmiştir. Söz konusu pratik, tarih boyunca çeşitli biçimler alarak, bugün bu biçimlerin en gelişmişisi olarak nitelenen devlet biçimine ulaşmıştır. Bu karakterizasyon, insanlık tarihinin görece kısa bir bölümünü kapsayan devletin sosyal ilişkilerden ayrı olması ve bu nedenle kendi içinde bir bütün olarak kabul edilerek devleti mutlak hale getirmesinden kaynaklanmaktadır. Bu yaklaşım, devletin tanımı ve dolayısıyla devlet kavramının kullanımı açısından tartışmalı düşüncelere sahiptir¹⁶.

Sonuç olarak devlet, ne sadece hukuki, ne sadece politik, ne de ekonomik bir olgudur. Devlet, en kısa şekli ile karmaşık, çok yanlı ve yönlü bir sosyal olgudur. Ayrıca, **Devlet**, belli bir ülke üzerinde yaşayan üstün bir iktidara tabi olan teşkilatlanmış insan topluluğunun meydana getirdiği devamlı ve hukukun kendisini kişilik olarak tanıdığı bir varlıktır¹⁷. Hükümetin de devlet ile eş anlamlı olmadığını, ikisinin ayırt edilmesi gerektiğine işaret etmeliyiz. Aslında devletin unsurları arasında sayılabilen ülke, halk, ya da millet ve hatta hükümet, tek tek ele alındıklarında veya düşünüldüklerinde, şüphesiz ki tamamen somut varlıklardan ibarettirler¹⁸.

Bu tezin bu ilk bölümünü ikiye ayırdık ve ilk bölümde genel olarak devlet tanımını ve ayrıca Alman Avukat Georg Jellenick'in bakış açısından devlet tanımını inceleyeceğiz. Birinci bölümün ikinci kısmına gelince, devletin üç unsurunu detaylı olarak inceleyeceğiz.

Devlet, kamu hukukunun ana konusu olduğu için, devletten, unsurlarından, varlığından ve kuruluşundan bahsederken genel hukukun incelenmesi gerekir. Başka bir deyişle, hem geniş

¹⁴ Gürbüz, 2008: 7.

¹⁵ Eroğul, 2013:3.

¹⁶ Ağcaoğlu, 2015:5.

¹⁷ Kararlı vd. 2018:35.

¹⁸ Zabunoğlu, 1973:op. cit: 25-26.

anlamda kamu hukukunu, hem de dar anlamda kamu hukukunu tanımlarken en dikkat çekici olan, her zaman “genel kamu hukuku” anlamına gelen devlet kelimesini bulmamızdır. Bu, Jellinek'in (genel devlet teorisi) perspektifinden, kamu hukuku konularının her iki durumda da devletin yasal, sosyal, politik ve ekonomik yönlerine önem verdiği anlamına gelir¹⁹.

Ayrıca devlet yapısının, sosyal ve siyasal gerçekliğe yansıyan yanları ile hukuksal ve kurumsal cepheleri arasındaki ayrımı belirlemek amacı ile yapılan genelleme ve bölünmeler arasında, en başarılı olanlarından birisi ve hatta günümüzde bile geçerliliğini sürdürebilmiş olanı hiç şüphesiz Georg Jellinek'e ait olmalıdır. Bu ünlü Alman Kamu Hukukçusu, Genel Kamu Hukuku'na “Umumî Devlet Teorisi” veya “Devletin Genel Kuramı” (allgemeine Staat siehre = théorie générale de l'Etat) adını vermiş ve onu iki ayrı bölüme ayırmıştır²⁰.

1.1. Genel Olarak Devlet Tanımı

Kelime olarak “DEVLET” modern bir sözcüktür. Bu kelime felsefi bir tasarım olarak ister tarihsel bir yapıyı, isterse de çağdaş bir fenomeni belirtmek için kullanılsın, farklı anlamlar içeren bir kelimedir. Ancak bu farklı anlamlar bir çelişki olduğu anlamına gelmemektedir. Bu nedenle, devlet kavramından ne anlaşılması gerektiğini bütün nitelikleri ile bir tanımda toplamak oldukça güçtür. Çeşitli kaynaklarda birbirini bütünleyecek özellikleri içeren, az çok birbirine benzer şekilde tanımlara rastlanmaktadır. Devlet, belli bir ülkede, ortak yaşayan bir milletin ya da milletler topluluğunun meydana getirdiği siyasi topluluktur. Ayrıca, bir başka kaynakta “devlet”: Bölgede yerleşmiş ve kendine özgü bir kuvvete sahip olan bireylerin toplamından ibaret bir varlıktır, şeklinde tarif edilmiştir. Anlamı bakımından devlet idaresinde teşkilatlandırılmış olan siyasi topluluktur . Öte yandan "Devlet örgütlenmiş bir ulustur". "Devlet bir ulusun bir ülke üzerinde, siyasal açıdan örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan kişiliktir". "Devlet iktidardır, bunu kısıtlayan başka bir iktidar yoktur" . “Hükümet biçiminde örgütlenmiş, egemen ya da bir hükümet tarafından uygulanan ulusal egemenliktir” . Devlet, (devl) kökünden gelen Arapça kökenli bir deyimdir. Elden ele geçen iktidar, saltanat anlamına gelir. Başlangıçta, bir hükümdar ya da hükümdar ailesine ait egemenlik anlamında kullanılırken, sonraları kapsamı genişleyerek tüm ülkeyi içine alan soyut anlamda egemenlik ve saltanat anlamında kullanılmaya başlanmıştır . Ancak, Osmanlı dönemlerde devlet yerine mülk sözcüğü kullanılır. Devlet; talih, kısmet, mutluluk anlamına gelir. Kanuni Sultan Süleyman "Halk için muteber bir nesne yok devlet gibi, olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi" demektedir²¹.

¹⁹ Mumcu, 2000: 6

²⁰ Akt (G. Jellinek), Zabunoğlu, 1973: op. cit: 33.

²¹ Teziç, 2004:110.

Probleme genel olarak baktığımızda ülke tanımlarında iki eğilim görülmektedir. Birincisi devleti bir toplum, diğeri ise bir güç olarak gören yaklaşımdır. Bunlar karşıt görüşler değil, tamamlayıcı görüşlerdir. Devlet, var olan bir toplumun dışında düşünölemeyeceğı gibi, toplumsuz siyasal iktidarın da varlığı söz konusu olamaz. Bu iki görüş birlikte ele alındığında devletin varlık koşulları üç noktaya ayrılabilir; Toprak, Toplum ve Egemenlik.²²

Bu, devletin varlık şartlarından biri olmasına rağmen, devleti geliştirecek ve amacına ulaştıracak olan siyasal iktidardır. Öte yandan, ‘devlet’, istikrarlı bir toplumun yasal ve siyasal örgütlenmesinin sonucu olan yasal ve egemen bir kişiliğe sahip bir varlık olarak tanımlanabilir²³. Ayrıca bu tanımlar ve açıklamalar ışığında bir örgütlenmenin devlet olabilmesi için şu üç koşulun varlığı zorunludur. Bunlar insan topluluğı, ülke ve egemenliktir. Buna göre şöyledir:

- 1- Devlet, egemen bir kamu otoritesine sahip olan tüzel bir kişiliktir.
- 2- Devlet, bir ulusun belli bir ülke üzerinde siyasal açıdan örgütlenmesi sonucu ortaya çıkan tüzel bir kişiliktir.
- 3- Devlet, örgütlenmiş bir ulustur.
- 4- Devlet, bir güctür başka hiçbir güç onu bağlayamaz²⁴.

1.1.1. Kamu Hukuku Bakımından Devletin Anlamı

İlk başta söyleyelim ki, Genel Kamu Hukuku, devletin doğuşunu, gelişmesini, onun hukuksal niteliklerini ve niceliğini, fonksiyonlarını veya görevlerini, kişilerle olan ilişkilerini, genel bir teorik çerçeve içinde ve daha çok sentetik bir metodla inceleyen hukuk disiplininin adıdır. Buna ek olarak, büyük ölçüde kamu hukuku, sosyoloji, tarih, siyaset bilimi ve ekonomi verilerine ve bunların bilimsel sonuçlarına dayanmaktadır²⁵.

Kamu hukuku kavramının önceki tanımına göre, genel kamu hukukunun temelinin devlet olduğu bizim için açıktır. Genel olarak, 1933'teki Montevideo Devletlerin Hak ve Görevleri Sözleşmesi'nde yer alan tanım, yasal, politik ve sosyal olarak kabul edilen bir tanımdır. Bu antlaşmaya göre, devlet şu şekilde tanımlanmıştır. “Kalıcı bir nüfusa sahip, bir arazi alanı olan, belirli bir bölge ve toprak üzerinde etkili kontrol sağlayabilen ve diğeri ölkelerle uluslararası ilişkiler yürütebilen bir hükümettir”²⁶.

²² Gözübüyük, op. cit, 2013:13.

²³ Akın, 1962: 5-6

²⁴ Gürbüz, op. cit, 2008: 7-8.

²⁵ Zabunoğlu, 1973:op. cit:33.

²⁶ Montevideo Sözleşmesi 1933, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml> (erişim tarihi: 1-12-2020).

Kısaca tanımları özetleyelim. Anayasa hukukunda üzerinde uzlaşma olan devletin üç unsuru üzerinden devlet kavramı somutlaştırılmaktadır. Bu unsurlar ise, “ülke”, “insan topluluğu” ve “iktidar (egemenlik)”dır. Devletin üç unsurundan yola çıkarak devleti, “belli bir ülkeye yerleşmiş, belirli bir insan topluluğunun hukuki ve siyasi düzenini kuran ve temsil eden siyasi iktidarın, kişiliğe ve egemenliğe sahip bir kurum niteliğindeki görünüşü” olarak tanımlamak mümkündür. Daha kısa bir biçimde ifade edecek olursak ; “Belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğunun oluşturduğu bir varlıktır” şeklinde bir devlet tanımlaması da yapılabilmektedir²⁷.

1.1.2. Georg Jellinek’in Devlet Tanımı

Daha önce Alman Hukukçu Georg Jellinek'in Genel Devlet Teorisi'ni ikiye ayırdığından bahsetmiştik. Bu iki bölüm şöyledir: A) Devletin Genel Sosyal Kuramı. B) Devletin Genel Hukuki Kuramı. Birincisi (devletin genel sosyal teorisi), devlet yapısının siyasi, sosyal ve tarihsel perspektiflerden incelenmesine konu olurken, ikincisi (devletin genel hukuk teorisi) ise, devletin yalnızca hukuksal yönüdür. Birincisinin, pozitif olma eğiliminde olan sosyal bilim, ikincisinin ise açık teorik yönleri olan bir bilim olduğu söylenebilir²⁸. George Jellinek'in "Terminoloji konusunda"-*"L'Etat modern et son droit (Traduction française par Georges Fardis)"* kitabındaki açıklamalarına göre, Arapça, Fransızca, Almanca, İspanyolca ve Portekizce gibi bazı diğer dillerdeki "devlet" kelimesinin kökenini inceleyelim.

"DEVLET" kelimesi olarak, Arapça "devle" (دولة) kelimesinden Türkçe'ye gelmiştir. Bu kelime mastardır ve periyodik değişim, geçiş, dolaşım (tedavül) ve bunların yanısıra zaman veya zafer anlamına gelir. Modern batı dillerindeki: *"State/ État/ Staat/ Stato/ Estado"*: Devletin kelimesinin İngilizce karşılığı ise "state", Fransızca karşılığı "État", Almanca karşılığı "Staat", İtalyanca karşılığı "stato", İspanyolca karşılığı "Estado"dur. Ayrıca Modern batı dillerindeki *"State/ État/ Staat/ Stato/ Estado"* kelimelerinin ve keza bu kelimenin kaynağı olan Latince status kelimesi "sta" kökünden gelir. Kökün ana hâli "st"dır. Bu kök daima bir "durmayı" ifade eder. Hint-Avrupa dil ailesinde "sta" kökü, "duran şey" veya "durulan yer" anlamına gelir. Bu kelimelerin hepsinde bir durma, değişmeme, sabit kalma anlamı bulunur. Örneklerden de görüldüğü gibi "st" köküyle üretilen bütün kelimelerde durağanlık, statiklik, sabitlik, değişmezlik, kararlılık anlamı vardır. Sonuç olarak, "Devlet" Tedavül eder, "State" ise sabit kalır. Açıkladığımız gibi Türkçe/ Arapça "devlet" kelimesi, ilk kelime anlamıyla değişimi, dönmeyi, el değiştirmeyi, kendi kökünden türemiş bir kelimeyle söylersek, "tedavül etmeyi"

²⁷ Gözler, 2011:4.

²⁸ Akt (G. Jellinek), Zabunoğlu, 1973:op. cit: 34.

ifade eder. Ancak batı dillerindeki “State” ve benzeri kelimeler ise, durağanlığı, sabitliği, değişmezliği ifade etmektedir²⁹.

Kelimelerin etimolojik köklerinin ve ifade ettikleri kurumların aynı kaderi paylaşacağı fikri şaşırtıcı ve spekülatifdir. Ama yine de önemli bir husustur. Sonuçta bir olguyu veya kurumu ifade etmek için kullanılan kelimelerin tarihsel süreçte tesadüfen seçilmediği bir gerçektir. Yasal terimlerin sosyal, kültürel ve psikolojik kaynakları da olabilmektedir. Aslında "devlet" kelimesinin kullanıldığı toplumlara baktığımızda bu toplumların durumlarında istikrar olmadığını, dolayısıyla her zaman değişim ve istikrarsızlık olabileceğini görebilmekteyiz³⁰.

Genellikle, yaygın kabul gören tanım ise 1900'de Georg Jellinek tarafından kaleme alınan “Genel Devlet Teorisi” eserinde yapılmaktadır. Buna göre, devlet şöyle tanımlanır. DEVLET: "Egemenlik gücüyle donatılmış, belli bir toprak parçası üzerinde yerleşik bir millet birliğidir”. Burada karşımıza üç unsur çıkmaktadır. Millet (ortak kültür ve/veya etnik köken gibi unsurlarla birbirine bağlanan bir grup insan), Ülke (belirli sınırlara sahip bir ulusun kalıcı olarak yaşayabileceği bir toprak parçası) ve Egemenlik (millet ve ülke üzerindeki yetkilerin tümü). Bu üç unsur eşit derecede önemlidir ve hiçbirisi ikincil değildir. Bir devletten bahsetmek için bu üç unsurun bir araya gelmesi gereklidir³¹.

Uzun devlet tanımlarından: Devlet, “belirli bir insan topluluğunun, belirli bir toprak parçası üzerinde egemen olmasıyla oluşan, hukuki kişiliği ile bir teşkilattır”. Bununla birlikte, tanımın uzunluğu veya kısalığı ne olursa olsun, devletin unsurları yalnızca üç unsurdan ortaya çıkar: Millet, Toprak ve Egemenliktir. Önceki tanımlardan, devletin ayırt edici özelliklerini ve karakteristiklerini sonuçlandırabilmek için, aşağıdaki ifadeleri kullanabiliriz. Birinci ve en önemli özellik, bir toplumda, devlet yani siyasi bir yapı kurmak için kolektif bir istek olmalıdır. Toplumu oluşturan bireyler kendilerini yönetecek ve bu amaçla emirler verecek ve bu emirlerin uygulanmasını teminat altına alacak, daha yüksek bir otoritenin ortaya çıkmasını isteyecekler veya en azından böyle bir yüce otoriteye karşı çıkmaya çalışmayacaklardır. Ayrıca bu üstün otorite, toplumun tüm üyeleri adına ve yararına hareket etme yetkisine sahip ve sorumlu olmalıdır³².

İkinci önemli özellik, sadece siyasi bir yapı haline gelme düşüncesinin yetersiz oluşu nedeniyle, bunun gerçekten yapılabileceğinin ispat edilebilmesi için araştırma yapılabilir. Kesinlikle, sadece devlet olma yolundaki isteğin mevcudiyeti, siyasi yapı şekline dönüşümü için yetersizdir, bu yolda bir isteğin mevcudiyeti gerekli olmakla beraber, bunu ileri sürenlerin,

²⁹ Akt: (G. Jellinek) Gözler, 2011:6-7.

³⁰ Akt: (G. Jellinek), op. cit, Gözler, 2011:7-8.

³¹ Ay, Uçar, 2015:3.

³² Zabunoğlu, 1973:op. cit:38.

isteklerini gerçekleştirebilecek güçte olmaları veya bunu yapmaya yetenekli olduklarını göstermeleri gerekmektedir. Devlet yapısının üçüncü özelliği, devlet olgusunun varlığı için herhangi bir ön koşul, bu yapının temsil ettiği birliğin bölünmez ve değiştirilemez olmasıdır. Devlet ve hükümet kavramını ayırmanın önemi burada ortaya çıkmıştır. Örneğin devlet gerektiğinde hükümetini değiştirebilir, ancak hükümeti değiştirmek devletin kişiliğini ve varlığını değiştirmez. Bunun nedeni, devletin, hükümetler değiştiğinde değişmeyen kendi varlığına sahip olmasıdır³³.

1.2. Georg Jellinek'in Üç Unsur Teorisi

Devletin tanımını, uluslararası hukukta kabul gördüğü şekilde yapmamız gerekirse, belirli bir coğrafi alanda yerleşmiş, bir siyasi otorite altında yaşayan insan topluluğunun oluşturduğu, sürekli egemen varlıktır. Yukarıdaki tanıma dayanarak bir ülkenin dört unsur olduğunu söyleyebiliriz. Ülke, insan topluluğu, egemenlik ve siyasi otoritedir. Bu unsurlara sahip bir ülkenin uluslararası hukukta bir kişiliği olduğu kabul edilir. Devlete ilişkin oluşturulan tanımların ve devletin doğası hakkında ifade edilen görüşlerin çeşitliliği, devlet unsurlarını tanımlama sorununu son derece karmaşık hale getirmektedir³⁴.

Öte yandan, devletin unsurları söz konusu olduğunda, düşünürler, diğer unsurlara bakarak devletin bir unsuruna daha fazla önem vermişler, bu da unsurlar üzerinde geniş bir çeşitlilik ve çoğu zaman tamamen zıt görüşlerle sonuçlanmıştır. Daha önceki dönemlerdeki unsurlarla ilgili görüşlerin çeşitliliğini gösteren Aristoteles, yalnızca bunları açıklayarak değil, aynı zamanda bu unsurların devletin en başarılı yapısında nasıl görünmesi ve nasıl işlev görmesi gerektiğini gösteren koşulları açıklamaya da özel bir dikkat göstererek devlete, halkına ve devletin hükümet unsurlarına öncelik vermiştir. Örneğin George Jellinek devletin unsurlarını toprak, halk ve egemenlik olmak üzere üç unsurda özetlemiştir³⁵.

Genellikle devletin varlığı için gerekli koşullar, ülke, insan topluluğu, egemenliktir. Bunlardan birincisi, yetkilerinin kullanıldığı, sınırları olan bir toprak parçasıdır. İkincisi devlet yetkilerinin yönetenler aracılığı ile yönetilenler üzerinde kullanıldığı ve bireylerden oluşan halk topluluğudur. Üçüncüsü, devletin zorlama gücünü elinde bulunduran siyasi ve hukuki bir teşkilat oluşudur. Bu unsurlardan hareket ederek, "devlet, belli bir arazi parçası üzerinde ve belli bir topluluk üzerinde teşkilatı zorlamaya sahip bir kurum" olarak tanımlanabilir³⁶. Bu bölümde devlet unsurlarını aşağıdaki şekilde inceleyeceğiz.

³³ Akın,1962:op. cit: 18-19.

³⁴ Giritli, Sarmaşık, op. cit, 2001:32.

³⁵ Zabunoğlu,1973:op. cit:73.

³⁶ Teziç, 2004:113.

1.2.1. Millet Unsuru: Halk

"Millet" kelimesi genellikle "devlet" kavramına atıfta bulunmak ve bunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Örneğin, "MC" veya "BM" gibi kurumların isimlerinde "Millet" kelimesi ya da uluslararası ilişkiler alanında yaygın olan "Milletler Ailesi", "Milletler Topluluğu" gibi kelimenin yerine kullanılmaktadır. Siyasal kurumun ortaya çıkması için gerekli olan insan unsuruna "millet", "halk" veya "insan toplumu" denir³⁷.

İnsan toplumunun doğal sorunu: Bir devletteki insan unsurlarının sayısı ve miktarı aslında önemli bir sorun teşkil etmez. Önemli olan, bu topluluğu oluşturan bireylerin sadece büyük bir grup insan olmasıdır. Gerçekte, rastgele insanlardan oluşan bir topluluğun devletin insani unsurunu oluşturabileceğini hayal etmek kolay değildir. Çünkü devletteki insan unsurundan anlaşılması gereken, çeşitli nedenlerin ve faktörlerin etkisi altında toplanmış, birbirine bağımlı ve aynı zamanda bir devlet oluşturacak kadar olgunlaşmış bir insan topluluğudur³⁸. Millet, bireylerin birbirleriyle, maddi ve manevi bağlarla bağlanmış oldukları ve kendilerini, diğer milli toplulukları oluşturan bireylerden farklı olduklarını kabul ettikleri bir insan topluluğudur. Sürekli söylendiği gibi, devletin olmazsa olmazı millettir. İnsan unsuru olmazsa ülke yoktur. Devletin insan unsuruna hukuk açısından baktığımızda ona millet diyebiliriz. Ayrıca, daha önce söylediğimiz gibi, oluşan nüfus için bir alt limite sahip olma şartı aranmaz. Yani nüfusun az ya da çok olmasının bir önemi yoktur, ancak nüfusun sürekli olması aranan bir ölçüdür. Dünyada 1,5 milyar nüfuslu Çin ülkesi olduğu gibi 15-20 bin nüfuslu San Marino, Tuvalu ve Andorra Kiribati gibi ülkeler de vardır³⁹.

Ek olarak, insan topluluğunun aynı etnik kökene sahip kişiler tarafından meydana gelmesi ya da aynı dine mensup kişiler tarafından oluşturulması gibi bir şart bulunmamaktadır. Ancak aynı devletin himayasinde bulunmaları şarttır. Devlet'in insan unsurunun belirlenmesinde yazarlar, değişik terimler kullanmışlardır. Bunlar arasında teb'a, halk, ahali, nüfus, insan topluluğu ve nihayet millet özellikle kaydedilmelidir. Kısacası tercihler, görüşler ve kullanımlar ona bakıldığında farklılık gösterebilir. "Millet" terimine özel bir dikkat göstermemiz gerekir. İnsan unsurunu göstermesi açısından özel bir anlamı vardır⁴⁰. Devletin insan unsurunun meydana gelmesi ve uygun bir yapıyı kazanabilmesi için gerekli kriterleri objektif ölçüler ve subjektif ölçüleriler olarak iki başlık altında toplamak mümkündür.

³⁷ Gözler, 2011:op. cit:49.

³⁸ Zabunoğlu, 1973:op. cit:81.

³⁹ Teziç, op. cit, 2004:115.

⁴⁰ Uygun, 2014: 471-472

1.2.1.1. Objektif Millet Anlayışı

Objektif millet anlayışına göre, bir insan topluluğunu millet yapan objektif ve somut bazı ölçütler vardır. Bunlar, ırk birliği, dil birliği ve din birliğidir. Bu bağlar manevi bağlardır⁴¹. Kısaca, ırksal bağlar bu niteliktedir, çünkü ırk, insanların gözle görülebilen nesnel bir özelliğidir. Dil bağı aynı zamanda nesnel (objektif) bir bağıdır. Çünkü dil insan seslerinden oluşur. Bu sesler dış dünyada algılanabilir. Yani, maddî (nesnel) niteliktedirler. Ayrıca din, inanç ve ibadetten oluşur. Elbette insanların inancı nesnel bir şey değildir. Bu nedenle, ilgili kişi açıkça inancını beyan etmedikçe, dinin doktrinel yönü beş duyumuz tarafından algılanamaz⁴².

Objektif millet anlayışına göre bir insan topluluğunun millet olabilmesi için o toplulukta müşterek atalarının kanı dolaşması gerekmektedir. Yani atalarının aynı kandan olması gerekmektedir. Irk birliği görüşüne göre, insan toplumunu ulus yapan bu insanlar arasındaki ırk birliğidir. Başka bir deyişle, millet; ırk birliği olan bir halk topluluğudur. Dolayısıyla bir "Devlet" yaratmak için insanların aynı ırktan olması gerekmektedir. Ancak, dünyada ABD gibi tam bir ırk karmaşası olan devletler olduğu gibi, Ortadoğu'da aynı ırktan olduğunu iddia eden bir millete ait sayısız devletler de mevcuttur. Günümüzde ırk birliği ispatı zor ve devlet için çok da önemli bir unsur olmaktan çıkmıştır⁴³.

Irk bakımından homojen bir toplum üzerinde kurulu bir devletin daha sağlam temeller üzerine kurulu olduğu düşünülebilir. Ancak, insan unsuru farklı ırklardan oluşan ülkelerin daha az istikrarlı olduğu ve krizle karşılaştıklarında bu krizi etnik bütünlükteki ülkelere göre daha zor aşarak parçalandıkları bilinmektedir. Son olarak, etnik etnik bütünlük olan ülkelerde, yasal olsa bile farklı ırklardan insanların evlenmesine izin verilmediğine dikkat edilmelidir. Böylelikle ırklar, etnik özelliklerini bugüne kadar şu veya bu şekilde korumayı başarmışlardır. Ancak günümüzde bu konudaki anlayış değişmekte ve ırklararası evlilikler daha az tepki çekmekte ya da tepkilere rağmen bu tür evliliklerin sayısı artmaktadır⁴⁴.

Bir milleti millet yapan bir diğer etken dil birliğidir. Buna göre millet aynı dili konuşan insan topluluğuna denir. Şüphesiz insanların anlaşabilmesi, iletişime geçebilmesi ve ideallerini biçimlendirebilmesi için ortak bir dile ihtiyaçları vardır. Ancak dil biriminin bakış açısı tamamen doğru değildir. İsviçre, Belçika ve Kanada gibi birden fazla dilin konuşulduğu ülkeler de vardır⁴⁵.

⁴¹ Giritli, Sarmaşık, op. cit, 2001:32.

⁴² Gözler,op.cit, 2011:52.

⁴³ Teziç, op. cit, 2004: 115-116.

⁴⁴ Gözler,op.cit, 2011:53.

⁴⁵ Gözler,op.cit, 2011:53.

Belirli bir millete mensup bireylerin genellikle aynı dili konuştukları söylenebilir, Ancak bu durumun o kadar çok istisnası vardır ki, millileştirmede bir dil birimini belirli bir ölçüt olarak kabul etme olasılığı bir şekilde ortadan kalkmaktadır. Belli bir ulusun sosyal yapısında birçok lehçenin ve hatta birçok dilin konuşulduğunu bulmak doğal ve mümkündür. Aynı dilin konuşulduğu farklı durumlar da vardır. Örneğin İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve İrlanda'da İngilizce konuşulmaktadır⁴⁶.

Güney Amerika ülkelerinin çoğu İspanyolca konuşur. Tüm Arap ülkeleri arapça dili konuşur. Türkiye ve Azerbaycan aynı dili konuşur, fakat lehçeleri farklıdır. Genel olarak dil birliği, genellikle devlette insan unsurunun oluşmasında ve millet olarak tanınmasında ana faktörlerden biri olarak sunulur⁴⁷.

Dünyada yaklaşık 8.000 dil vardır. Ayrıca dil sayısı ülke sayısından kat kat fazla olduğu için bazı eyaletlerde birden fazla dilin konuşulması kaçınılmaz olurdu. O yüzden birden fazla dilin konuşulduğu ülkelerde devletin işlerini yapabilmek için bu dillerden birinin resmi dil olması zorunludur. Bir dil biriminin bakış açısına göre, aynı dili konuşan insanlar aynı ülkenin yönetimi altında toplanmalıdır. Toplumlar tarih boyunca göç etmişlerdir. Bu nedenle, farklı coğrafi bölgelere dağılmış aynı dili konuşan insanları bulur. Sonuç olarak, bugün Batı Avrupa'ya göç edenlerin çocukları anne babalarının dillerinden çok, yerleştikleri ülkenin dilini konuşmaktadırlar. Örneğin Fransa'da yaşayan Arap çocukların büyük çoğunluğu Arapça yerine Fransızca konuşurlar. Bu, dilin tek başına milli kimliği geçmişte inandığı gibi tanımlayan bir unsur olmadığını gösterir. Dil edinerek bir milleti millete birleştirmek mümkün değildir⁴⁸.

Din birliği teorisine göre, birlikte yaşayan insanların, bir millet oluşturmak ve dolayısıyla bir devlet kurmak için aynı dine mensup olmaları gerekir. Diğer bir deyişle millet, aynı dine mensup insanlardan oluşan bir topluluktur. Bununla birlikte, millet oluşumunda din faktörünün önemi abartılmamalıdır. Dünya'da yüzlerce ülke olmasına rağmen birçok din vardır. Bu nedenle, birçok ülke aynı dine ve mezhebe bağlıdır. Aynı din ve mezhepten olan insanlar bile farklı nedenlerle ayrı ayrı devlet kurmuşlardır. Bu nedenle dinsel ayrılığın, millet ve dolayısıyla devletin ayrılmasına yol açması mümkün iken, din birliğinin devlet birliğine yol açması pek olası değildir⁴⁹.

Buna ek olarak tek başına dinsel birlik, millet kavramının tanımlayıcı bir özelliği olarak düşünülemez. Gerçi din birliği veya dinsel inançlardaki ortaklık ya da aynı dine bağlılık, insanlık tarihi boyunca siyasal yapıların oluşumunda, devletleşmede gerçekten önemli bir rol

⁴⁶ Zabunoğlu,1973:op. cit:81-82.

⁴⁷ Teziç, op. cit, 2004: 116-117

⁴⁸ Gözler, op. cit, 2011:54.

⁴⁹ Gözler, op. cit, 2011:54-55.

oynamıştır. Ortak bir dini inanç bağına sahip olmanın, devletin kendi kuralına boyun eğmeyi kolaylaştırdığı anlaşılmıştır. Ancak, günümüz devletlerinin insan unsurunun oluşumunda dinsel inanç ve din birliğinin önemi ve etkisi ihmal edilebilir hale gelmiştir. Sonuç olarak denilebilir ki, ne soy, ne din ne de dil birliğinin tek başına bir milletin ortaya çıkması için yeterli faktörler olarak kabul edilemeyeceği söylenebilir. Soy birliği, din ve dil birliği gibi faktörlerin yanı sıra, tarih, gelenek birliği, aynı ülkede ikamet nedeniyle ekonomik ihtiyaçların bir arada bulunması veya benzerliği, hatta aynı hukuk sistemi ve düzeyiyle ilişkilendirilmesi gibi faktörler de bulunmaktadır. Bu durumda, önemli olan bu insan gruplarının nesnel, etnik, dini veya dilsel özellikleri değil, onlara bağlılık duygusu gösterdikleri ve hissettikleri yerlerdir⁵⁰.

1.2.1.2. Subjektif Millet Anlayışı

Subjektif millet anlayışına göre millet, birtakım subjektif bağlarla birbirine bağlı insanların oluşturduğu bir topluluktur. Bu bağlar manevi nitelikte, birtakım duygu ve düşüncelerden oluşur. Renan'ın savunduğu bu görüşe göre, milleti oluşturan bu subjektif bağlar; mazi, hatıra, amaç, ideal, istikbal, ülkü birliği gibi hususlardır. Ayrıca, geçmişte yaşanan ortak acılar veya birlikte kazanılan başarılar, ortak amaca varmak için yapılan mücadeleler, ortak tehlikelere karşı birlikte karşı koyma isteği gibi faktörler insanları birbirine bağlar ve milleti oluşturur. Ernest Renan, milleti açıkça "bir ruh, bir manevî prensip" olarak tanımlamaktadır⁵¹.

Bu "ruh" veya "manevi ilke", biri geçmişte diğeri de yaşanmış zamanda olmak üzere iki unsurun birleşimiyle oluşur. Bunlardan ilki, "zengin bir hafıza mirasına sahip olmaktır". Renan'ın bu unsurla kastettiği tarih değil, milli mitolojidir. Geçmişin büyüklüğünü anlayan ve geçmişte yaşadığı zorlukları bilen bir bakış açısidir. Geçmişte paylaşılan acılar ve kazanılan zaferler insanları birbirine bağlar. Bunlardan ikincisi, birlikte yaşama ve olabildiğince çok ortak miras yaratma arzusu, inanç, gelecek, ideal birlik gibi konular vardır⁵².

Sonuç olarak, bir milletin meydana gelmesinde, aynı soydan gelmenin, aynı dine bağlılığın ve aynı dili konuşmanın ve nihayet belirli bir ülkede birlikte yaşamının yarattığı ortak ve benzer ekonomik ihtiyaçların bulunması, nihayet aynı hukuk düzeyine bağlı bulunmanın yarattığı etmenlerin, az veya çok etkili olduğu muhakkaktır. Özellikle, bir arada yaşama uzun süre devam ederse, bu faktörlerin birleşik rolünü fark etme yeteneğimiz daha net bir şekilde artar⁵³.

⁵⁰ Zabunoğlu,1973: op. cit:82.

⁵¹ Teziç, op. cit, 2004: 116.

⁵² Akt, Gözler, op. cit, 2011:57-58.

⁵³ Zabunoğlu,1973:op. cit:83.

1.2.2. Ülke Unsuru: Toprak

Devletin bir diğer unsuru ülkedir. İnsansız devlet olmayacağı gibi ülkesiz de devlet olamaz⁵⁴. Devletden bahsedebilmemiz için öncelikle ülkelerden bahsedebilmemiz lazım. Örneğin, Yahudiler, İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar ülkesiz olduklarından dolayı devlet olamamışlardır. Alman hukukçu Seidel'e göre, "Devlet, daha yüksek bir iradeye tabi olarak, bir toprak parçasına sahip olma ve üzerinde yaşama arzusunu ilan ederek belirli sayıda insanı bir araya getirme sonucu oluşur". Blunt schli – Devleti; Belirli bir bölgede kurulmuş, organize olmuş kişilerden oluşan ulusal topluluk” olarak tanımlamaktadır⁵⁵.

Devletin varlık olma koşullarından biri de toprağıdır. Devleti oluşturan topluluğun yerleştikleri yere o devletin toprağı denir. Ülke olmadan devletin diğer unsurlarını tanımlamak ve anlamak imkânsızdır. Devlet otoritesinin geçerlik alanını belirlemek çok önemlidir. Çünkü devlet yetkisini, ülkesinde yaşayan kişiler, tüm kurum ve kuruluşlar üzerinde hukuka uygun olarak kullanacaktır. Belli sınırları olan bir devlet olmadan böyle bir uygulama söylenemez⁵⁶.

Ülke, devletin egemenliğine tabi olan ve üzerinde milletin yerleşmiş bulunduğu üç boyutlu bir kavramdır. Kara sahası, su sahası ve hava sahası alanlarından oluşmaktadır. Kara sahası, toprak ve toprak altından oluşur. Yani, toprağın kendisi ve toprak altında bulunan madenler, hazineler, değerli taşlar toprağın bir parçasıdır. Su sahası, devletin egemenliği altında bulunan tüm suları ifade etmektedir. Su sahası yalnız suyun yüzeyini değil, aynı zamanda suyun altını da kapsamaktadır. Su altındaki petrol ve doğal gaz örnek olarak verilebilir. Su sahası ayrıca, boğaz, kanal, akarsu ve gölü kapsadığı gibi, denizler için de geçerlidir. İç deniz söz konusu ise tartışmasız devletin egemenliğindedir. Buna ek olarak, açık denize kıyısı olan ülkenin de o denizle ilgili bazı egemenlik hakları vardır. Denizler kıyı devletlerinin egemenlik hakları bakımından üç bölgeye ayrılır⁵⁷:

1. Birinci bölge, kıyı devletinin tam olarak egemenlik hakkına sahip olduğu su bölgesidir. Bu alana iç sular veya karasular denir. İçdeniz, körfezler ve limanlardan oluşur. Ayrıca, karasuları, bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve uluslararası hukuka göre 12 mile kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağına verilen addır. Boğazlar, kara parçalarının arasında iki denizi birleştiren doğal ve genellikle dar suyollarıdır.

2. İkinci bölge de devletin egemenlik hakları sınırlıdır. Bu bölgeye münhasır ekonomik bölge denmektedir. 200 mile kadar olan alanı kapsayan, bölgeye bitişik, balıkçılık bölgesi veya kıta sahanlığı da denir.

⁵⁴ Teziç, op. cit, 2004:113.

⁵⁵ Akt. Zabunoğlu,1973:op. cit:96.

⁵⁶ Mumcu. Op. Cit, 2000: 35-36.

⁵⁷ Gözler, op. cit, 2011:68.

3. Üçüncü bölge ise, bunların dışında kalan deniz alanını ifade etmektedir. Buna aynı zamanda açık deniz de denmektedir. Bu bölgede hiçbir ülkenin egemenlik hakkı yoktur. Bu bölgede “açık deniz serbestliği” anlayışı hâkimdir. Açık denizde seyreden gemilerde uyruğu olduğu ülkenin hukuku geçerlidir. Buna deniz hukukunda “bayrak yasası” denmektedir⁵⁸.

Buna ek olarak, bir diğer ülke sahası hava sahasıdır. Hava sahası, bir ülkenin kara ve sularının üzerinde bulunan alana denmektedir. Buna ulusal hava sahası da denir. Hava sahasının dış sınırı, ülkenin kara ve sularının bittiği noktadır. Bir de hava sahasının üst sınırı vardır. Bu sınır havanın bittiği, uzayın başladığı sınırdır. Bu sınır ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, genellikle 60 ile 100 mil arasında kabul edilmektedir. Bu sınır üstünde devletin egemenliği söz konusu olmamaktadır⁵⁹.

Yer altındaki ve yer üstündeki tüm değerleri ülkenin ayrılmaz bir parçası olarak görmek, devletin üstün gücünün her yerde geçerli olduğunu kabul etmek anlamına gelmektedir. Bu sorun kamu hukukunda çözülmekte olup, devletin münhasır gücüne dayanarak, devletin üstün gücünün geçerli olduğu alanlarda, kullanmak, işletmek veya kullanmak için dilediği gibi düzenlemeler yapabilmektir. Sonuç olarak denilebilir ki, ülkenin ve doğal koşullarının, coğrafi konumunun, ikliminin, toprağının tarımsal gücünün, yeraltı ve yer üstü zenginliklerinin, iyi veya kötü olması devletin oluşumu ve gelişimi için elverişli veya elverişsiz koşullar yarattığı ileri sürülebilir. Bunlarla devletin özellikleri arasında bir bağlantı kurmak da mümkün olabilir⁶⁰.

1.2.3. Egemenlik Unsuru

Demokrasinin ilk ortaya çıktığı dönemlerde demokrasi uygulamaları sorgulanmaya başlandı. O dönemlerde bugün milyonlarca nüfusa sahip ülkelerde uygulanan demokrasiler söz konusu bile olamazdır. Az sayıda insanın yaşadığı eyaletlerde uygulanan doğrudan demokrasi uygulamaları kapsamında, özgür vatandaşlara doğrudan yönetime katılma fırsatı verildi. On altıncı yüzyılın başından itibaren, halkın egemenlik örgütlenmesinden oluşan modern anlamda devletlerin ortaya çıkmasıyla, daha önceki dönemlerde birçok yerel yönetim birimine dağılan siyasi güçler bir merkezde toplanmaya başlamıştır. Buna yetki temerküzü de denilir. Devletler, uzunca süre egemen birimler olarak hukukun yegâne yaratıcısı ve uygulayıcısı olmuşlardır. Egemenlik, bu süreçte devletin hükmetme yetkisini meşrulaştıran başlıca araç olmuştur. Öte yandan, Egemenlik kavramı ilk olarak Fransız avukat Jan Bodin tarafından tanıtıldı. Bodin, egemenlik kavramını Latince'deki en yüksek kelime anlamına gelen "superanus" teriminden türetmiştir. Bu terime dayanarak, Fransız hukukçu, “devletin mutlak ve kalıcı otoritesini”

⁵⁸ Gözler, op. cit, 2011:73.

⁵⁹ Zabunoğlu, 1973:op. cit:102.

⁶⁰ Mumcu. Op. Cit, 2000: 41-42.

tanımlamak için “souveraineté (egemenlik) kavramını kullanmıştır. Bu terime göre egemenlik mutlaktır, güç, işlev veya süre ile sınırlı değildir⁶¹.

Bodin’e göre, egemenlik, siyasal toplumla iç içedir. Nasıl bir geminin omurgası, yelkenleri varsa ve bunlar geminin gemi olmasını sağlıyorsa, toplumun üyelerini oluşturan, aile bireylerini ve dernekleri tek bir beden şeklinde egemenlik anlayışıyla birleştirmeyen bir devlet, devlet değildir. Dolayısıyla, egemenlik bir geminin motoru gibidir. Motoru olmayan bir gemiden nasıl bahsedilemeyecekse, egemenliği olmayan devletten de devlet şeklinde bahsedilmez⁶².

Başka bir görüş olan klasik görüş, Alman ve Fransız görüşü diye ikiye ayrılır. Fransızların bu konudaki görüşleri 17. ve 18. yüzyıllar Bodin ve Lewisen egemenliği devletin vezgeçilemez bir unsuru olarak kabul etmişlerdir. Bunu şiddetle savunmuşlardır. Onlara göre egemenlik ve devlet aynı şeydir, ayırt edilemezler. Alman teorisyenlerinden Jellinek tarafından savunulan klasik görüş farklılık göstermektedir. Almanlara göre, egemenliğin üstün emir kumanda yetkisi mutlak olmayıp nisbidir. Devlet, egemenliğin sınırlarını daraltabilir ve sınırlayabilir. Devlet bu konuda tamamen özgürdür⁶³.

Egemenlik nedir? Modern devlet kavramı ve dolayısıyla modern çağın yarattığı sosyal, ekonomik ve politik ilişkilerin sonucu olan egemenliktir. Bu kavram etrafında birkaç tanım yapılmıştır. Egemenliğin gerçek kelimesi Latince’de "superanus" dur. Bu kelime "en yüksek" anlamına gelir. İngilizcede "egemenlik" ve Fransızcada "souverainete" sözcükleri de "superanus" kelimesinden türemiştir. Egemenlik, bağımsız bir devletin yüce, mutlak ve kontrol edilemeyen gücü olarak tanımlanır. Bu yüce siyasi gücün siyasi bir güç olarak kendi kendine yeterlilik statüsüne atıfta bulunur. Bu bağlamda, bir ülkede var olan ve hepsini yöneten bireysel ve kollektif güçlerin üstüdür⁶⁴.

Talimat veren en yüksek devlet otoritesi olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya dayalı olarak egemenlik hukuki anlamda, belli bir ülke üzerinde yaşayan bir insan topluluğuna siyasi nitelik kazandıran, devlet ve devlet içindeki tüm kurumların meşruiyetinden bahsetmektedir. Ayrıca arapça "hkm" "حكم" kökünden türeyen hâkimiyet kelimesi, egemenlik yerine kullanılmaktadır. Bu kullanımda hâkimiyet, emir verme, yasaklama ve kural koyma gücü olarak tanımlanmaktadır. Egemenlik, dinsel olarak köklü bir kavramdır. “hüküm” ve ondan türeyen “hâkimiyet” vb. sözler sadece siyasi baskı ve zorbalık anlamına gelmez. Ancak bilgi ve bilgelik, anlaşmazlıkları çözme, tahmin etme, doğruyu yanlıştan ayırma ve karar verme,

⁶¹ Beriş,2008:55-56.

⁶² Saygılı, 2014:189.

⁶³ Özer, 2010: 50-51.

⁶⁴ Ünal, 2012: 221-222.

anlamındadır. "Es-siyade" kelimesi hoca efendi ve yönetici olarak kullanılır. Her üç anlamda da otorite kavramını çağrıştırmaktadır⁶⁵.

Siyasal iktidarlarda egemenlik, devletle ilgili tüm konularda hükümetin üstün gücü ve yeteneği olarak tanımlanabilir. Bazı tanımlar, siyasi iktidar gibi bir de ekonomik iktidar teriminden bahsetmekte ve bunu, belli zaman ve yerde ekonomiye yön veren egemen kuvvetler olarak tanımlamaktadırlar⁶⁶.

Egemenlik, devlet hayatının hukuk düzenini belirleyen en yüksek iradedir. Devletin kendi yetkilerini ve kendi hukuk kurallarını serbest iradesiyle belirlemesidir. Ayrıca iktidarın amacı; toplumu yönlendirme görevlerini yerine getirmede yardımcı olmaktır. Egemenlik devletin bir unsurudur. Egemenlikten söz edebilmek için insan topluluğunun hukuki ve siyasi anlamda örgütlenmiş olması gerekir. Devletin gerçekleştireceği amaca, genel olarak kamu yararı denir. Kamu yararı tüm toplumun çıkarlarıdır. Kamu yararı geniş bir terimdir ve bireylere insan onuruna yakışan bir yaşam düzeyi sağlamaktadır⁶⁷.

1.2.3.1. Egemenlik ve Siyasi İktidar Arasındaki Anlam İlişkisi

Anayasa ve siyaset teorisi, siyasi iktidar ile egemenlik veya hâkimiyet sözcükleri arasında bir anlam farkı görülmektedir. Bu terimler birbirinden farklı olmakla birlikte aynı anlamlarda kullanılması anayasa hukukunun sadece normal bir sistem olarak algılanmasının bir sonucudur. İşte, anayasa hukuk ve siyaset bilimini kendileri dışındaki kurallarla ve toplumsal olgularla birlikte düşünecek olursak, siyasi iktidar ile egemenlik (veya hâkimiyet) arasında bazı farklılıklar görülmektedir⁶⁸.

- 1- Millet, demokrasilerde egemenliğin kaynağıdır. Ancak bu egemenlik millet adına seçilen temsilcilerden oluşan kişi veya gruplar tarafından kullanılabilir.
- 2- Egemenlik, devlette tektir, ancak siyasi iktidarda, farklı insanlar veya gruplar tarafından kullanılabilir, yani bölünebilir. Çağdaş anayasaların çoğunda, siyasi iktidarın çeşitli organlar tarafından kullanılmasına ilişkin hükümler vardır.
- 3- Hâkimiyet soyuttur, iktidar ise somuttur, kullanılabilir bir niteliktedir. İktidar, anayasaca verilen yetkileri kullanabilir.
- 4- Hâkimiyet statik "durağan" ve "istikrarlı" bir kavramdır. Çünkü devletin varlığıyla ilgili bir unsurdur. İktidar ise, daha dinamik ve uygulamaya yöneliktir. Çünkü siyasi iktidarın dâhil olduğu alan somut olaylardır.

⁶⁵ Ünal, op. cit, 2012:224.

⁶⁶ Derdman, 2006: 54.

⁶⁷ Gözübüyük, op. cit, 2013:15-16

⁶⁸ Uygun, op. cit, 2014:187- 188

- 5- Milli hâkimiyet demokrasinin en önemli amacıdır. Siyasi iktidar ise bunu gerçekleştirmek için araç niteliğindedir.
- 6- Demokrasilerde hâkimiyet millete aittir. İktidar ise kullananların kullanım haklarını koruması altındadır. Yani siyasi iktidarı kullananlar onun asıl sahibi değil kullanıcılarıdır.
- 7- Hâkimiyet, diğer hâkimiyetlerden doğmayan sınırsız bir kavramdır. Öte yandan iktidar sınırlıdır ve bulunduğu yerin hâkimiyetinin yarattığı çizgide kullanılabilir. Dolayısıyla hâkimiyet siyasi iktidardan daha büyüktür⁶⁹.

1.2.3.2. Egemenlik Türleri

Egemenlik; devletin kişiliği bakımından egemenlik, dışarıya karşı kişiliği açısından egemenlik, devletin kendi içindeki egemenlik, kaynağı bakımından egemenlik olarak birkaç türe ayrılır.

Egemenlik devletin dışarıya karşı kişiliği açısından ikiye ayrılmaktadır. Birincisi dış egemenlik, ikincisi ise iç egemenliktir.

Devletin diğer devletlere bağımlı olmaması ve hukuken diğer devletlerle eşit olması, hiç kimsenin başkalarına emir veremeyeceği ve iç egemenlik haklarına müdahale edilemeyeceğidir. Buna devlet bağımsızlığı denir. Sadece o ülkenin insanları, ülkenin nasıl ve hangi yollarla yönetileceğine karar verebilir⁷⁰.

Devletin egemenliği ilkesi, devletin egemenlik gücünü kullandığında, kendisinden başka herhangi bir otoriteden izin alma ve herhangi bir otoriteye hesap verme zorunluluğunun olmadığı anlamına gelir. Devlet egemenliğinin "bağımsızlığı" ilkesinden kaynaklanan iki ilke vardır. Birincisi, devletlerin egemen eşitliği ilkesi ve ikincisi, içişlerine karışmama ilkesidir⁷¹.

Devletler dış egemenliklerinden çok şeyler kaybetmişlerdir. Günümüzde hiçbir ülke istediği konuda diğer milletlere karşı kendi şartlarıyla serbestçe hareket edememektedir. Tüm devletlerin iradesi, ikili veya çok taraflı antlaşmalar ve uluslararası kuruluşların kuralları ile bağlıdır. Ülkeler yabancı egemenliklerini bu sınırlar ve koşullar dâhilinde kullanabilmektedirler⁷².

Geleneksel olarak, iç egemenlik, "devletin belirli bir coğrafi bölgeyi ve o bölgede yaşayan insanları yönetme konusundaki mutlak gücüdür" veya "bir siyasi toplulukta nihai ve mutlak otoritedir" olarak tanımlanabilir. İç egemenliğin temel varsayımı, devlet iktidarının

⁶⁹ Derdman, op. cit, 2006: 55-56.

⁷⁰ Terzioğlu, 2013:10.

⁷¹ Gözler, op. cit, 2011:79.

⁷² Özer, op. cit, 2010: 52.

başka bir otoriteye bağlı olmadığı ve bu nedenle herhangi bir otorite tarafından sınırlandırılmayacağı, kısacası, kendi sınırları içinde son sözü söyleme yetkisinin devlete ait olduğu düşüncesidir. Devletin iç siyaset ve yurttaşlar üzerinde aktif müdahalede bulunabilmesi açısından iç egemenlik, “pozitif egemenlik” olarak da anılır⁷³.

Konuyla ilgili fikirlerden birinin sahibi olan Hensley, yerel egemenliğin siyasi toplumun düzenini ve sürekliliğini garanti eden meşruiyet ilkesini üretmede tarihsel bir başarı olduğunu savunur. Çünkü egemenlik kavramının içerdiği mutlakiyetçilik, süreklilik ve devredilemezlik gibi unsurlar, iktidarın merkezileşmesi ve iktidarın sürekliliğinin sağlanması açısından devlete bir teorik destek sağlar⁷⁴. İç egemenlik, devletin kendi toprakları üzerindeki egemenliğidir ve kendi topraklarında yaşayan diğer tüm sosyal ve politik gruplar için yukarıdan emir ve direktifler verirken devletin üstünlüğünü ifade eder. Devlet, kendi sınırları içinde başka hiçbir otorite ile eşit değildir. En yüksek emir kumanda yetkisi devlettedir. Bu yetki, başkasından alınmayan, devletin devlet olmasından doğan asli bir yetkidir⁷⁵.

2. Devletin kendi içindeki egemenlik türleri

Devlet içinde egemenliğin ortaya çıkışına göre egemenlik dört farklı grupta incelenebilir: Monarşik egemenlik, oligarşik egemenlik, teokratik egemenlik ve demokratik egemenliktir. Hâkimiyetin ortaya çıkışına göre, bu türlerin, bir anlamda, egemenliğin kaynağına ya da kullanamına göre egemenlik türü ile örtüştüğü düşünülmektedir⁷⁶.

3. Egemenliğin kaynağı bakımından demokratik egemenlik teorileri

Egemenliğin kaynağı bakımından demokratik egemenlik, halk egemenliği ve milli egemenlik olarak iki gruba ayrılmaktadırlar. Bu teoriler şimdi bu tezde tartışmamızın konusu değildir. Fakat egemenliğin kaynağı açısından demokratik sistemler alanında incelenir.

1.2.3.3. Egemenlik veya Siyasi İktidarın Özellikleri

Egemenlik açısından iktidarın şu özelliklere sahip olduğu söylenebilir:

Birincisi: İktidarın zor kullanabilme yetkisini de içeren tekel olması: Siyasi otorite, devlet üzerindeki en yüksek ve tek otoritedir; iktidarın üstündedir. Bu hususta hukukun kurallarını belirler ve bu kurallara saygı duyar. Gerekteğinde güç kullanımını uygular ve bunu oluşturduğu teşkilat ile yapar. Zor kullanma, sadece devlet makamlarının ve devletin yetki verdiği kişilerin zor kullanabilmesi demektir. Uygulamada kanunlara uyulmasını kolluk kuvvetleri, makam ve görevliler sağlarlar⁷⁷.

⁷³ Beriş, op. cit, 2008:64-65.

⁷⁴ Akt, Beriş, op. cit, 2008:64.

⁷⁵ Terzioğlu, op. cit, 2013:10.

⁷⁶ Derdiman, op. cit, 2006:58.

⁷⁷ Teziç, op. cit, 2004:87-88.

İkincisi: iktidarın sınırsız bir gücü yansıtması: Temelde sınırsız olduğu kabul edilse de, demokratik hukuk devletindeki yetkisi anayasa ile belirlenir ve sınırlandırılır. Yetkiyi kullanacak organlarda yeni anayasada tanımlanır. Yeni iktidarın kullanımında hukukun üstünlüğü ilkeleri hâkimdir; Yani hukuk devletinde kişiler değil hukuk, daha somut bir biçimde anayasada üstündür⁷⁸.

Üçüncüsü: Egemenliğin uluslararası alandaki görünümü: Egemenlik, devletin diğer devletlerle eşit hakları meşrulaştırmasına izin verir. Uluslararası alanda devletler birbirleriyle karşılıklı ilişkiler içindedirler. Ayrıca bu ilişkiler derece ve nitelik olarak birbirlerine karşı bağıllık içindedirler⁷⁹.

Dördüncü: Egemenliğin devletten ayrıştırılmayacak özelliği: Egemenlik devletten ayrı düşünülemez; Devlet bu yetkinin kullanımından vazgeçemez. Bir iktidar kullanma yetkisini başka bir devlete devretmesi, devleti devlet olmaktan çıkarır. Devlet tüm kurumlarına egemendir. Fakat bir başka siyasi iktidarın kendisine katılma istediğini ret etme anlamına gelmez⁸⁰.

Yukarıdaki egemenlik tanımlarına dayanarak, egemenliğin bir irade olduğuna hiç şüphe yoktur. Ancak egemen denen iradenin bazı özellikleri vardır. Ayrıca egemenlik, kendisini yöneten ilişkiler açısından herhangi bir üstün gücü veya rekabeti tanımayan bir otorite olarak görülebilir. Bireyin egemenliğinin mutlak egemenlik olarak algılanması, ötekinin bireysel egemenliğinin ihlali ve görmezden gelinmesi anlamına gelir. Bu, çatışmaların ve güvensizliğin ortaya çıkmasıdır. İlişkinin kesinlik, doğallık, düzenlilik boyutunun dışlanması ifade etmektedir⁸¹.

Egemenlik, devletin kalbinde yer alan bir kavramdır. Ancak bu, siyasi sistemi koruyan birincil organ olan devletin sonsuz ve sınırsız güç kullanma hakkına sahip olduğu anlamına gelmez. Aksine, küresel ölçekte barış ve siyasi istikrarı sürdürmek, devletlerin kendi yönetimleri altındaki bireylere ve onlarla birlikte düzen oluşturan diğer devletlere karşı "sorumlu egemenlik" anlayışına sahip olmasını gerektirir. Özgürlüğün bazen egemenlikle çatışabileceğini anlamak zor değildir. Burada önemli olan özgürlükler ile "devlet bekası" arasında göreceli ilişki kurabilmek, egemenliğin sosyal bir boyutunun olduğunu, yani özünde insanlara ait olduğunu hatırlayabilmektir⁸².

⁷⁸ Derdiman, op. cit, 2006:56.

⁷⁹ Gözler, op. cit, 2011:82-83.

⁸⁰ Akad, op. Cit, 2013: 139.

⁸¹ Ünal, op. cit, 2012:222.

⁸² Beriş, op. cit, 2008:76.

İKİNCİ BÖLÜM

FİLİSTİN MESELESİNİN HUKUKİ VE POLİTİK DURUMUNUN UNSUR TEORİSİ AÇISINDAN ANALİZİ

İslam dünyasının en büyük sorunlarından biri olan Filistin sorunu; şüphesiz Filistin topraklarına Yahudi göçünün başlaması ve bu göçmenlerin sömürgeleştirilmesi ile ortaya çıktı. Filistin'in, Allah'ın kendilerine vaat ettiği toprak olduğuna inanan dindar Yahudilerin etkisiyle başlayan ilk göçler, Hristiyan ülkelerdeki antisemitizmin (Yahudi aleyhtarlığının) artmasıyla hızlandı ve organize edilen 1897'de Theodor Herzl tarafından dünya Siyonizminin kurulmasıyla sistematik hâle gelmiştir. Bu bağlamda Yahudilerin Filistin'de arazi satın almalarını sağlamak ve bu fon aracılığıyla göçmenlerin yerleşimini ve iş bulmalarını sağlamak için Yahudi Ulusal Fonu'nun kurulması önemlidir. Siyonist hareket, Filistin'deki Yahudiler için bir yaşam alanı yaratmak veya bir vatan sahibi olmalarını istiyorlardı⁸³. Tezin ikinci bölümünde, tezin yazıldığı tarihe kadar Filistin topraklarının geçirdiği coğrafi ve demoğrafik kompozisyon ve değişimler gösterilip Filistin sorunu başlangıcından günümüze kadar incelenecektir.

2.1. Filistin Toprağı

Toprak, devletin oluşumunda ana ve önemli unsurdur. Toprak, devlet için doğal ve maddi unsur olduğunu temsil eder. Toprak ile kastedilen daha önce de bahsettiğimiz gibi insanların yerleştikleri ve faaliyetlerini kalıcı ve istikrarlı bir şekilde uyguladıkları belirli coğrafi noktadır. Toprak, unsurunun mevcudiyeti, devletin varlığı için gerekli bir koşul olarak kabul edilir. Çünkü devletteki herkese otoritesini ve bağımsızlığını empoze edebileceği alandır. Toprak olmadan devlet kurulamaz. Bu bölümde tarihi Filistin toprakları, iç ve dış sınırları, iklimi, coğrafi ve doğal bölgeleri incelenecektir.

2.1.1. Filistin'in Coğrafi Sınırları

Filistin, Akdeniz'in güneydoğu ucunda, Asya ile Afrika arasında köprü konumunda bulunan tarihî bir bölgededir. Filistin Akdeniz'in doğusunda, Ürdün'ün batısında ve Lübnan'ın güneyinde yer almaktadır. Ayrıca, Filistin, Greenwich'in doğusunda boylam (34.15 ve 35.40) arasında ve kuzeyde (29.30 ve 32.15) enlemleri arasında yer almaktadır. Asya ile Afrika arasında çok önemli stratejik bir noktada yer alan Filistin topraklarının coğrafi konumu ve tüm özellikleri ile alanını belirleyebilmek için, mücadelelerin değişen siyasi sınırlarına bakmak

⁸³Yiğit, 2019: 392.

gerekmektedir. En önemli akarsuları, Şeria Nehri olarakda adlandırılan Ürdün Nehri ile Yermük Nehri'dir. İsrail işgali altındaki Filistin topraklarıyla Ürdün toprakları arasında sınır oluşturan Ürdün Nehri'nin doğusu Doğu Yaka, batısı Batı Yaka (Batı Şeria) olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan, geçmişte Filistin adı Suriye, Ürdün, Lübnan ve Filistin'i içeren toprakları ifade etmek için kullanıldı. Ancak geçen yüzyılın yirmili yıllarındaki İngiliz sömürgeciliği döneminde, 26.350 kilometrekarelik bir alanı kaplayan coğrafi alanı belirtmek için Filistin adı kullanıldı. Filistin toprakları ise coğrafi sınırları ile tam olarak sadece İngiliz işgali döneminde ve özellikle 1920-1923 döneminde belirlendi. Filistin'in sınırları tarih boyunca genişlemekte ve daralmaktadır. Ancak Filistin toprakları artık genel olarak Akdeniz, Ürdün Nehri ve Ölü Deniz arasında bulunan coğrafi bölgeyi temsil etmektedir. Filistin doğuda Ürdün, batıda Akdeniz, kuzeyde Lübnan, kuzeydoğuda Suriye, güneybatıda Mısır ve güneyde Kızıldeniz'e bakan Akabe Körfezi ile sınırlanmıştır⁸⁴.

Suriye ve Lübnan ile olan sınırı 1920'de İngiltere-Fransa sözleşmeleriyle tespit edilmiştir. Bu sınır kuzeydoğuda Hule Gölü'nün 15 km ötesinde Ürdün sınırına yakın Hanüd Düveyir Köyü'nün civarından başlayarak kuzeybatıya doğru Metula Köyü'nü içine alacak şekilde uzandıktan sonra gölün on kilometre kadar güneybatısında bir noktadan denize dönmekte ve kıvrıntılı bir çizgi ile Nakura Burnu'ndan sahile varmaktadır. Ürdün ile sınır 1 Eylül 1922'de belirlenmiş ve bu sınırlar, kuzeyde Vadi Kar'ın Thaluj hattından sonra Lut'u bölen Akabe Limanı'nın yaklaşık 3 km batısındaki bir noktada deniz kıyısından başlamaktadır. Deniz iki parçaya bölünerek Ürdün Nehri'nin aktığı yere ulaşıyor. Bu büyük tuzlu göle, nehri takip ederek Baysan Kasabası'na bitişikken kuzeydoğuya döner ve Al-Hama Köyü'nden kavisli bir yay oluşturur. Tabriya Gölü'nü tamamen Filistin topraklarının içinde bırakarak, Holly Gölü'nün doğusunda, Filistin-Suriye sınırının kuzeyde bittiği noktaya ulaşmaktadır. Ayrıca, Mısır topraklarının bir parçası olan Sina Çölü ile Filistin'in sınırları, güneyde Akabe'nin batısındaki iyi bilinen noktadan güneybatıya doğru bir çizgi ile tanımlanır. Bu hat, Birüs-Sebi'nin güneybatısındaki Afcıl-Hafir Köyü'nü birbirine bağlayarak kuzeybatıda Han-Yunus'un yaklaşık on kilometre güneyinde Akdeniz kıyılarına erişmektedir⁸⁵.

2.1.2. Filistin Topraklarının Kısımları

Dünyanın en eski yerleşim yerlerinden biri Filistindir. Kuzeyden güneye 240 km'den, doğudan batıya 130 km'ye uzanan dar bir alanda geniş bir coğrafi bakımdan çok çeşitli bölgeleri

⁸⁴ Yaşar vd., op.cit, 2011: 12.

⁸⁵ Yücel, op. cit, 2012: 8-9

içine alır. Filistin toprakları, Ürdün Nehri'nin aktığı Ölü Deniz (Lut Gölü) dâhil olmak üzere bugünün sınırları içinde üç doğal bölüme ayrılmıştır:

Filistin toprakları coğrafi bakımdan Akdeniz kıyı şeridi, kuzeyden güneye doğru uzanan sıradağların bulunduğu ortadaki yayla bölümü ve en doğuda da Şeria Vadisi (Ürdün Vadisi) olmak üzere üç parçaya ayrılır. Ortadaki dağlık kesim ve yüksek yaylalar kısmı, genellikle kuzeyden güneye olmak üzere Safed, Nazareth (Nâsıra) şehirleri ile Tabor Dağı'nın bulunduğu Galilee (Celîle) Bölgesi; ortada, Nablus şehrinin bulunduğu ve batıda Cermel Dağı'na kadar uzanan Samaria (Sâmiriye) Bölgesi; daha güneyde, Şeria Nehri'nin Ölüdeniz'e döküldüğü yerden başlayıp Kudüs, Beytlahm (Beytüllahim) ve Hebron (Halîlürrahman) şehirlerinin bulunduğu Judea (Yahudiye) Bölgesi ve daha güneyde de Beersheba (Bi'rüssebi) şehrinin bulunduğu Negev Çölü olmak üzere dört kısma ayrılır⁸⁶.

Akdeniz kıyılarından güneye doğru ilerlerken, pek çok tepesi ve çakıl taşlarıyla dolu sel yataklarının karşımıza çıktığı alçak bir ova uzanır ve bu ova Karmel Dağı tarafından Vasrael ve Saron olarak adlandırılan iki kısma ayrılır. Dağ kısmından veya ortadaki yüksek yaylalardan oluşan kısım dört kısma ayrılmıştır. Kuzeyden güneye Safad, Nâsıra ve Tabor Dağı şehirlerin bulunduğu Celile Bölgesi'dir. Ayrıca, Filistin topraklarının orta kısmı, içinde Nablus şehri bulunur ve batıda Karmel Dağı'na kadar uzanır ve Kudüs, Beytüllahim ve El Halil Filistin'in merkezinde ve Ölü Deniz'in yakınında yer alır. Birüs-Sebî 'ya gelince, güney Filistin'deki Negev çölünde bulunur. Filistin şehirlerine gelince, Filistin Ulusal Yönetimi altındaki Filistin şehirleri şu şekilde 16 şehirdir: Kuzey Gazze, Gazze, Refah, Deir al-Balah, Beytüllahim, Ramallah, El-Bireh, Nablus, El Halil, Han Yunis, Eriha, Kalqilya, Cenin, Yafa, Nasıra, Tubas, Tulkarm. İsrail işgali altındaki Filistin şehirleri ise 18'dir: Lod, Nahariya, Nishir, Al-Tira, Tiberias, Tel Aviv, Sderot, Safad, Ramla, Nasıra, Kudüs, Hayfa, Eilat, Dimona, Birüs-Sebî, Ashkelon, Ashdod ve Acre'dir⁸⁷.

En önemli nehirler Yermuk ve Afka nehirleri, ardından Zarka ve el-Maktaa nehirleridir. Ürdün Nehri'nin yataklığını yapan Jordan-Ürdün-El-Gor Vadisi dünyada müstesna bir coğrafyaya sahiptir. Ürdün Nehri, Hermon Dağı'nın yamaçlarından doğar ve Suriye Çölü'ne doğru uzanan vadiden alçalır ve giderek azalır. Sağdan sola doğru daralan nehir, deniz seviyesinden 2m yükseklikteki Şeyh Gölü'ne akar. Ayrıca, deniz seviyesinden 395 m aşağıda Lut gölü (Ölü Deniz) vardır. Bu büyük tuzlu gölün kuzeyden güneye uzunluğu 77 km, doğudan-batıya genişliği 16 km kadardır⁸⁸.

⁸⁶ Filistin, Karaman, 1996:89, <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (erişim tarihi: 2.2.2021).

⁸⁷ Yücel, op. cit, 2012: 9.

⁸⁸ Karaman, 1996:89.

2.1.3. Filistin'in İklim Durumu

Bahsedilen coğrafi sınırlar içinde, Filistin'in doğal koşulları, özellikle iklimi ilginç bir çeşitlilik göstermektedir. Akdeniz kıyıları, kuzeyden güneye, orta kesimde Nogeve Çölü'ne doğru şiddetli yağışların görüldüğü, yeterli yağışlı subtropikal bir iklime sahipken, yağmurlar kademeli olarak azalır ve kışın soğuk geçen birkaç ayın dışında yılın büyük bölümünde gündüzlerin sıcak, gecelerin serin olduğu bir kıta iklimi hâkimdir. Şeria Vadisi'nde ise, kış aylarında ılık bir havanın yaşandığı, buna karşılık yılın geri kalan kısmında ısıнын hayli yükseğe çıktığı daha sıcak bir kıta iklimi dikkati çeker. Buna göre ormanlar, Akdeniz kıyısındaki çalılık alan kuzeyin sadece üst kısımlarında mevcuttur. Günümüzde, eski zamanlara göre artan ağaç tüketiminin bir sonucu olarak ormanlık alanlar önemli ölçüde azalmıştır⁸⁹.

Bu iklim özelliği Filistin'i, tarih boyunca tarım üretimini çeşitlendiren verimli ova ve arazilere sahip kılmıştır. Ayrıca, Kitâb-ı Mukaddes'in birçok yerinde Filistin için "süt ve bal akan diyar" denilmiştir. Ancak, bitki zenginliğine göre yer altı zenginliği bakımından fakir bir bölgedir. En önemli kaynağı Ölüdeniz'den elde edilen tuz ve yan ürünlerdir. Özellikle güney kesimlerde az miktarda petrol, fosfat, bakır, demir, uranyum, manganez, kireç taşı ve kükürt bulunur. Filistindeki hava durumu ise genel olarak, bölgede yılın en sıcak ayı Ağustos olup, gün içerisinde sıcaklık farklılıkları yüksek olabilmektedir. Yazlar ise sıcak ve kurak, günlük ortalama en yüksek ve en düşük değerler 12°C ile 29°C arasında değişir. Ancak, yılın en soğuk ayı Ocak olup gün içerisinde sıcaklık 4 ile 11 derece arasında değişmektedir. Yağışın en düşük olduğu dönem Mayıs'tan Eylül'e kadardır ve neredeyse hiç yağış yoktur. Yağışların çoğu Ocak ayında olup ortalama yağış 121 mm civarındadır⁹⁰.

Kuzeyde ortalama yağışlı gün sayısı: 60 - 70 gün, ortada: 40 - 60 gün, güneyde: 20 - 40 gün ve uzak güneyde: 10 - 15 gün. Çiy ile ilgili olarak: Kıyı düzlüğünün orta kesiminde ortalama çiy ölçümü yılda 200 - 250 gece, güney kesiminde 200 geceye, yayla ve dağ şeridinde 150 - 170 geceye ulaştı, Ürdün Vadisi'nde ise 50 gecedan daha kısa bir süreye ulaştı. Çiy genellikle yazın aktiftir ve ilkbaharda azalır ve Ürdün Vadisi'nde özellikle Eriha'nın güneyinde kışın yükselir. Kar gelince, Filistin'de nadiren görülür. Yağışlar Şubat ayında Kudüs, Ramallah ve Safed kentlerinde yılda 2-5 gün oranında yoğunlaşmaktadır⁹¹.

⁸⁹ Karaman,1996: 89-90.

⁹⁰ Filistin Ülke Profili, Ticaret Bakanlığı,2020:3

<https://ticaret.gov.tr/data/5ed8dcce13b876d8ec73d566/Filistin%20%C3%9Clike%20Profili.pdf>, (erişim tarihi: 5-2-2021).

⁹¹ Hava Durumu, https://info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2409 (erişim tarihi: 5-2-2021).

Harita 2.1 Filistin (m.ö 1000-m.s 636)⁹²

(Kaynak : Filistin, Karaman <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (erişim tarihi: 8-2-2021)).

⁹² Filistin, Karaman <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (erişim tarihi: 8-2-2021).

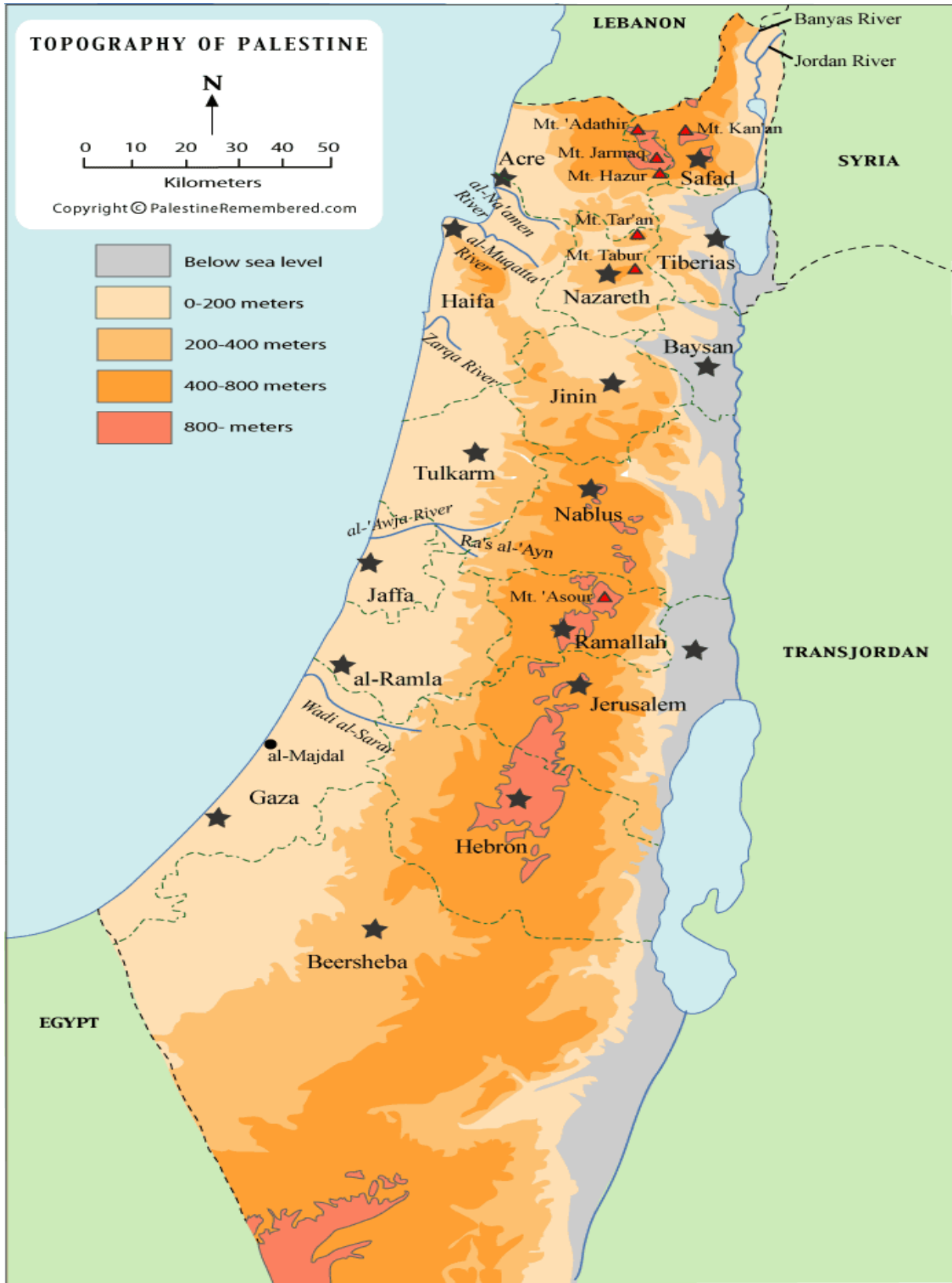
Harita 2.2 Filistin Meselesi ve Arap İsraill (1948-1988) Filistin'in Birleşmiş Milletler tarafından taksimi⁹³
(Kaynak: Filistin, Karaman, <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (erişim tarihi: 8-2-2021))

⁹³ Filistin, Karaman, <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (erişim tarihi: 8-2-2021).

Harita 2.3 1946 itibariyle Filistin İlçe ve İlçe Merkezleri

(Kaynak : The Home of Palestinians, <https://www.palestineremembered.com/Acre/Maps/Story583.html> , (erişim tarihi: 8-2-2021))

Harita 2.4 Filistin'in Topografya Haritası

(Kaynak : The Home of Palestinians, www.palestineremembered.com , (erişim tarihi: 8-2-2021).

2.2. Millet "Filistin Toplumu"

Kuşkusuz, özellikle tüm dünyaya yayılmış bir Filistin toplumunda tek bir ulusal kimlikten bahsetmek çok zordur. Bu bölümde Filistin'de ırk, dil ve dini inceleyeceğiz.

2.2.1. Filistin'de Irk.

Geçmişten günümüze Filistin'in demografisi değişkendir ve sabit değildir. Ayrıca, çok uzun zamandır Arap nüfusun genel olarak çoğunluğu oluşturduğunu görebiliriz. 19. yüzyılda, Siyonizm doğduğunda, Yahudiler Filistin topraklarının yalnızca % 0,5'ini kontrol ederdi ve genel nüfusun çok küçük bir yüzdesini oluştururdu. Öte yandan Arap nüfusu genel nüfusun % 90'ını oluşturuyordu. Ancak daha sonra; İsrail Devleti'nin kurulması sırasında, Yahudilerin bölgeye kitlesel göçü artmış ve Arap nüfusunun çoğu Yahudi terör örgütleri tarafından sınır dışı edilmiştir. Bu durum giderek Arapların aleyhine dönmeye başlamıştır⁹⁴.

Buna ek olarak, 1882'de Filistin'in nüfusu 500.000'di. Sadece 24.000'i küçük yerli Yahudiler ve dini göçmenler iken, bu oran 1882 ile 1903 yılları arasında 25.000 Yahudi göçmenin bölgeye getirilmesiyle bu oran nispeten artış göstermiştir. Daha sonra, ikinci göç dalgasıyla birlikte 1904-1914 yılları arasında bölgeye 35.000 Yahudi göçmen geldi. Yahudi nüfusu toplamda 85.000'e ulaştı. Ancak, üçüncü göç dalgasının meydana geldiği 1919 ile 1923 yılları arasında, çoğu Polonya ve diğer orta sınıf ülkelerden olmak üzere 85.000 yeni Yahudi göçmen bölgeye gelmiştir. İngiltere nüfus sayımına göre, Aralık 1931 itibarıyla, Filistin'in 1.04 milyonluk nüfusunun % 84'ü Arap iken, Yahudiler % 16 idi. 1932-1936 yılları arasında 174.000 Yahudinin Filistin'e göç etmesiyle genel nüfus içindeki Yahudilerin oranı % 28'e çıktı⁹⁵.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Filistin'e yasadışı Yahudi göçü artarak 1947'de % 31'e ulaştı. Aynı zamanda genel nüfus içindeki Arap oranı % 70'e düştü. Yahudi sayısındaki kayda değer artışa rağmen, İsrail orduları, 1948 yılına kadar tüm Filistin şehirlerinde Arap nüfus oranının çok altında kaldı. İsrail 1948'de kuruluşunu ilan ettikten sonra, Filistinlilerin çoğu mülteci oldu ve Filistin'deki Yahudilerin yüzdesi artmıştır⁹⁶.

İsrail Merkez İstatistik Bürosu tarafından yayınlanan 2009 nüfus sayımı sonuçlarına göre, İsrail'in kuruluş yıllarında toplam nüfusu 806.000 iken, 2009 sonu itibarıyla 7.6 milyona ulaşmıştır. İsrail'in kuruluşundan, 21. yüzyılın ilk on yılı Nüfus artışında en önemlisi yurtdışından gelen göçtür. 1990-1995 arasındaki nüfus artışında en büyük payı % 65 ile yurt dışından alırken, bu oran 2006-2009'da %13'e düşmüştür. 1948'de İsrail Devleti'nin

⁹⁴ Özey, 2009:139.

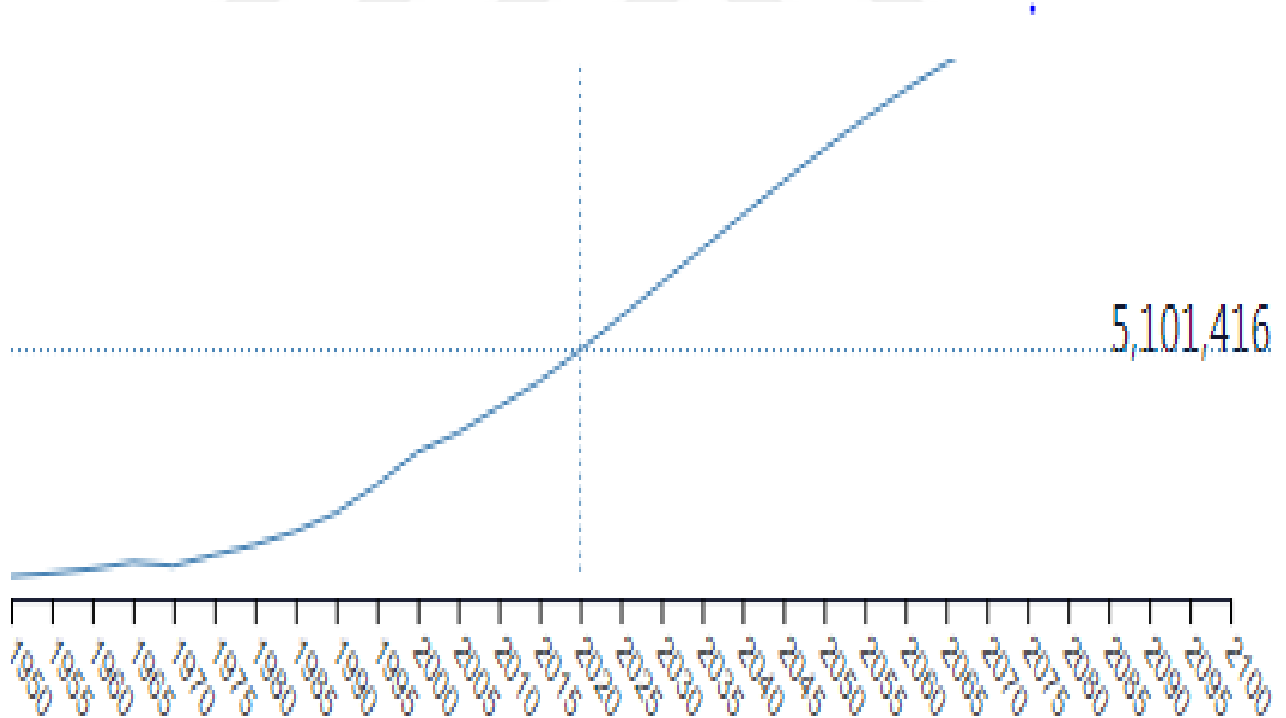
⁹⁵ Palestine is a small territory, Farsoun, Zacharia 1997:1-2 <https://thejerusalemfund.org/post-1948-palestine> , (erişim tarihi: 8-2-2021).

⁹⁶ Farsoun, Zacharia, op.cit 1997:1-2.

kurulmasından sonra mülteci olan yedi milyon Filistinli (% 69,5) olduğunu belirtmek gerekir. Bunlar, başta komşu Arap ülkeleri olmak üzere dünyanın dört bir yanına dağılmış mültecilerden oluşmaktadır. Ayrıca, Batı Şeria'da 2.4 milyon nüfusun % 30,2'si mültecidir. 1,5 milyon nüfusa sahip olan Gazze Şeridi'nde nüfusun % 69,2'si göçmen mültecidir. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin demografik yapısı birbirinden biraz farklıdır. Batı Şeria'da topluluğun % 83'ü Filistinli Araplar, geri kalan% 17'si ise Yahudiler. Ancak Gazze'de 2005'ten sonra İsrail'in bölgeden çekilmesinden sonra gazze'de hiç Yahudi kalmamıştır⁹⁷.

Kısacası Filistin Halkı, kolektif bir ulusal kimlik olarak üç ana gruptan oluşmaktadır. İlk grup, 1948'den sonra Filistin sınırları dışında yaşamaya zorlanan Filistinlilerdir. İkinci grup İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından vatandaşlık kazanan (yurttaşlık verilen) Filistinlilerdir. Üçüncü grup ise 1967'de İsrail'in işgal ettiği Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinlilerdir⁹⁸.

Filistin Devleti'nin 2020'de nüfusu 5.101.414 kişiye ulaştı ve iki sektöre ayrıldı: 2.000.000 nüfuslu Gazze Şeridi ve Batı Şeria'da yaklaşık 3.101.414 kişi. Filistin Devleti dünya sıralamasında Kosta Rika'nın ardından 121. sırada, nüfus bakımından Arap ülkeleri arasında 14. sırada yer almaktadır⁹⁹.

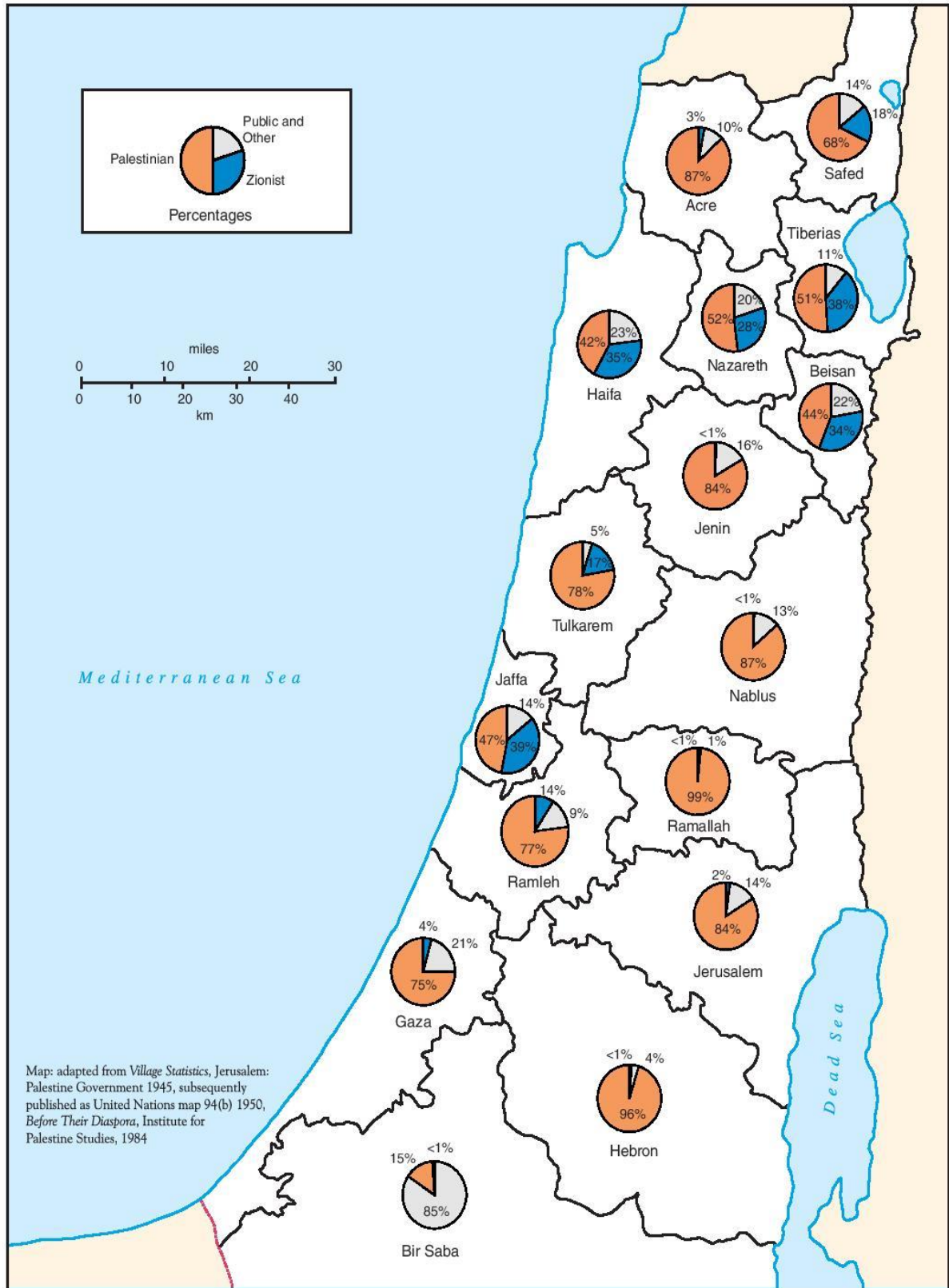
Grafik 2.1 Filistin'de nüfus sayımı

(Kaynak: Filistin'de nüfus sayımı, populationpyramid. <https://www.populationpyramid.net> (erişim tarihi: 8-2-2021).)

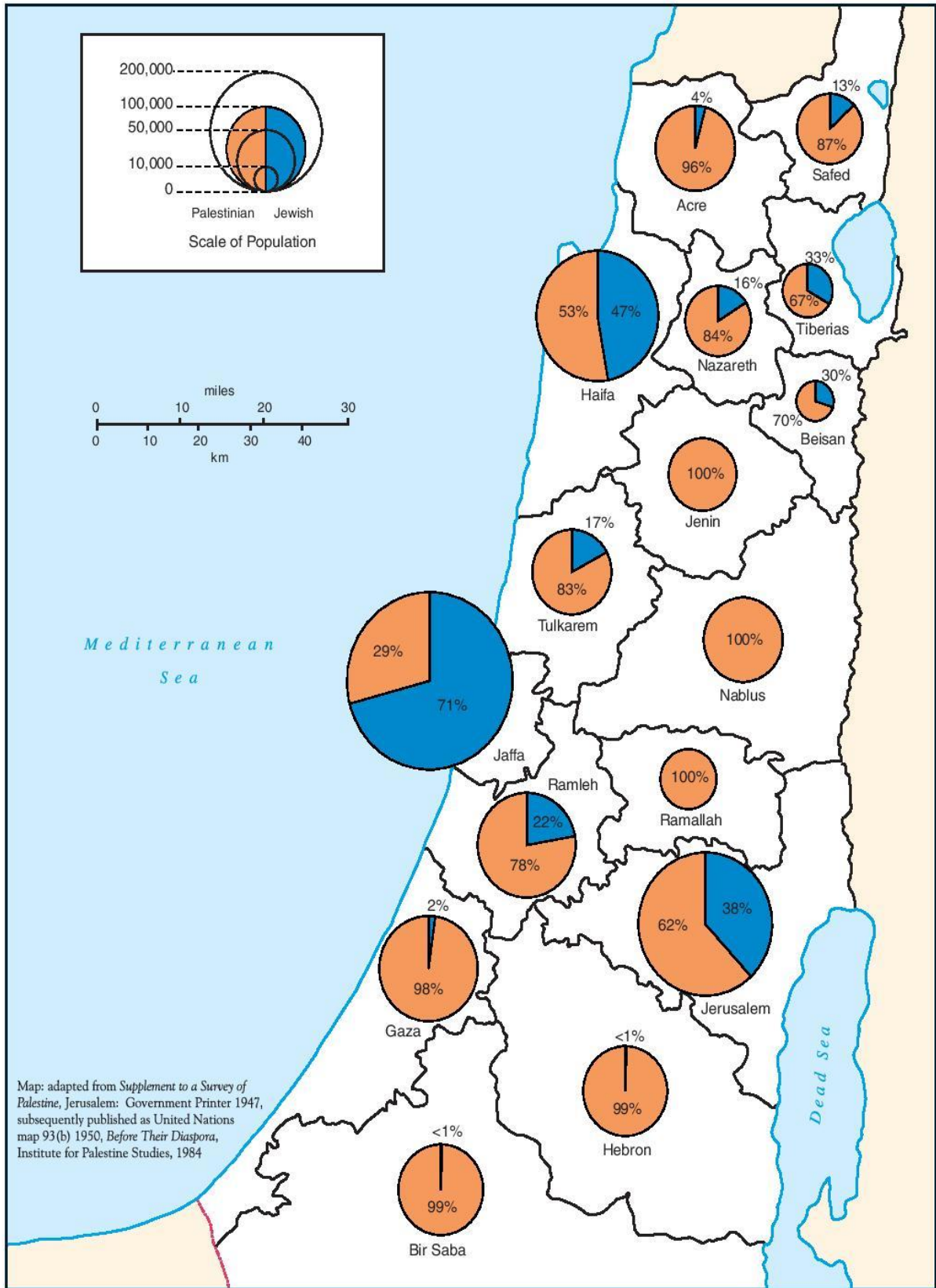
⁹⁷ Palestinian Central Bureau of Statistics, 2009: 1.

⁹⁸ Keleşoğlu, 2008:39.

⁹⁹ populationpyramid. <https://www.populationpyramid.net> (erişim tarihi: 8-2-2021).

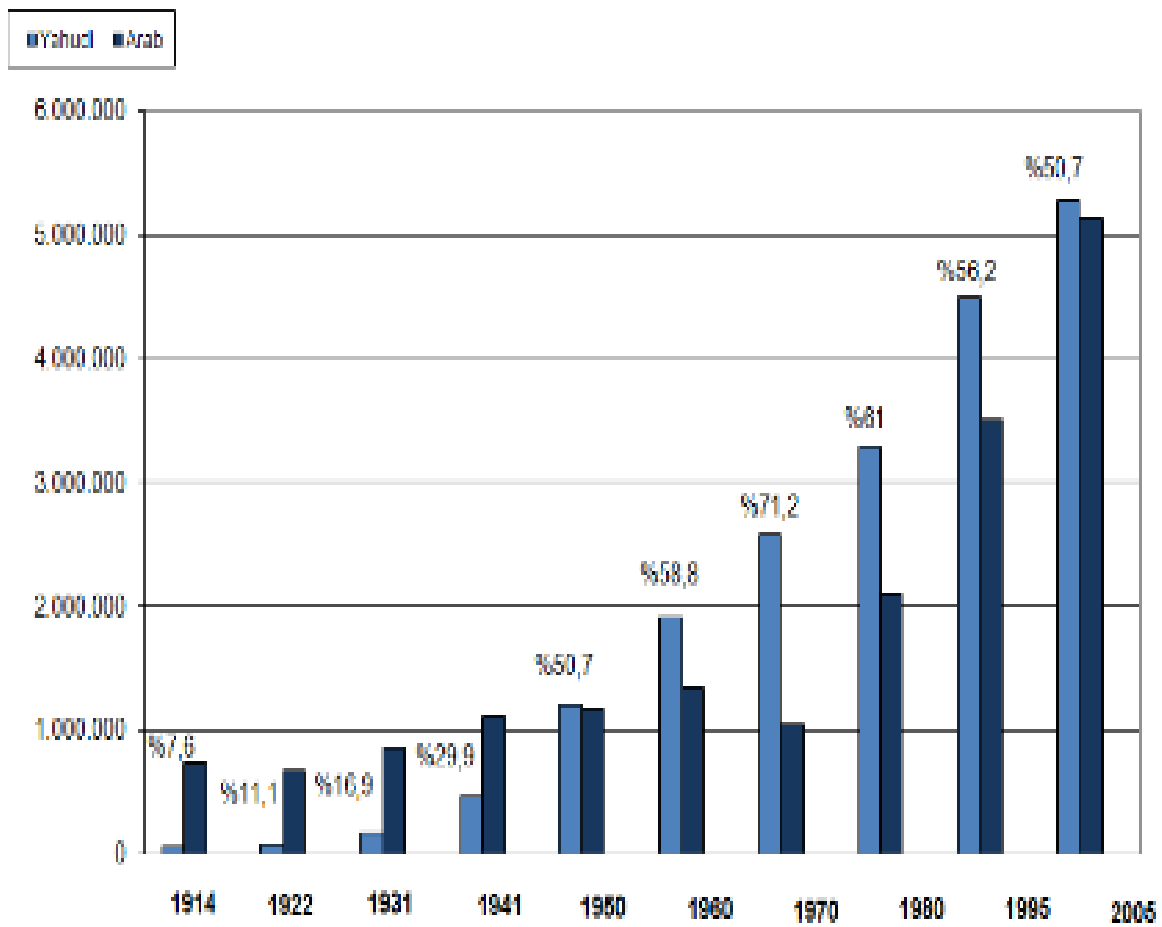
Harita 2.6 Filistin toprak mülkiyeti ve alt bölgelere göre Siyonizm, 1945
(Kaynak : PASSIA, Maps centre, <http://www.passia.org/> , (erişim tarihi: 8-2-2021).)

Harita 2.7 1946 Yılında Filistin Şehirlerinde Yüzdelik Oranına Göre Arap ve Yahudi Nüfus Dağılımı
(Kaynak : PASSIA, Maps centre, <http://www.passia.org/> , (erişim tarihi: 8-2-2021))

2.2.2. Filistin'de Din

Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki topraklarda nüfusun %90'ı Müslüman ve Hristiyan Araplar iken, bölgeye sonradan gelen yerleşimcilerle Yahudilerin oranı %10'a yükseldi. Filistinli Araplar arasında Hristiyanların oranı %5'tir. Yahudiler Filistin topraklarına göç etmeye başladığından beri farklı dini gruplar arasındaki ilişkiler son derece gergindi¹⁰⁰. Ancak, bugün Filistin Ulusal Otoritesi'ne bağlı Batı Şeria ve Gazze Şeridi bölgelerinin demografisi kısmen birbirinden farklıdır. Batı Şeria'da nüfusun % 83'ü Filistinli Araplar, geri kalan %17'si ise Yahudilerdir. Din açısından, nüfusun %75'i Müslüman, %17'si Yahudi, %8'i Hristiyan ve diğer inançlardan oluşmaktadır¹⁰¹.

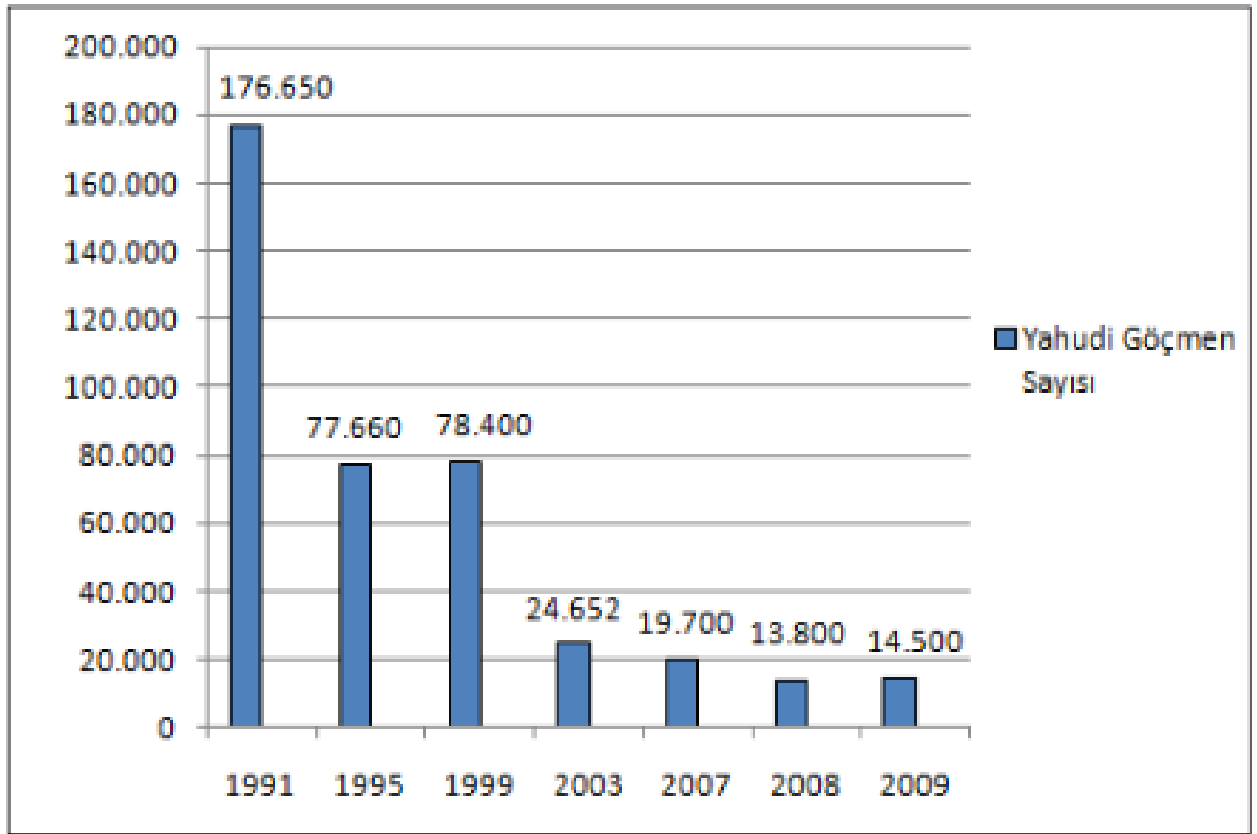
Grafik 2.2 1914-2005 Yılları Arası Filistin'deki Yahudi Nüfusunun Toplam Nüfusa Oran

(Kaynak: Yücel Besime, Siyasi coğrafya açısından Filistin sorunu, Coğrafya Fakültesi, İstanbul üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Coğrafya Anabilim dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 2012)

¹⁰⁰ Yaşar vd, op. cit, 2011: 21.

¹⁰¹ T.C. Ticaret Bakanlığı, 2020: 4.

<https://ticaret.gov.tr/data/5ed8dcce13876d8ec73d566/Filistin%20%C3%9Clke%20Profili.pdf>, (erişim tarihi: 8-2-2012).

Grafik 2.3 1991-2009 Yılları Arası İsrail'e Gelen Yahudi Göçmen Sayısı
(Kaynak: Yücel Besime, Siyasi coğrafya açısından Filistin sorunu, Coğrafya Fakültesi, İstanbul üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Coğrafya Anabilim dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 2012)

2.2.3. Filistin'de Dil.

Filistin'deki resmi dil, Levant ve Akdeniz'in doğu kıyılarına özgü Arap lehçelerinin bir alt lehçesi olan Filistin Arapçasıdır. Standart Arapça, Filistin'deki resmi dildir ve çoğunlukla resmi amaçlarla kullanılmaktadır. Diğer resmi olmayan diller İbranice, Ermenice ve Domari'dir. İngilizce ve Fransızca, sömürge etkisinden dolayı en yaygın iki yabancı dildir. Din, sosyal statü, sosyal gruplaşma ve diğer faktörlere bağlı olarak farklı bölgelerde farklı lehçeler ve diller konuşulmaktadır. Filistinli şehir lehçeleri "Medani", Suriye ve kuzeydoğu Arap lehçeleri Lübnan, Suriye, güney Türkiye ve Kuzey Irak'ta eski Arapça, Qilt lehçesine çok benzemektedir. Nablus lehçesi, lehçeyi en saf haliyle koruyan Samiriyeliler arasında bulunur. Nablus aksanı, hece baskısı nedeniyle değişir. Her hece ayrı ayrı ifade edilerek sesi yavaş ve sessiz hale getirir. Aslında, İbranice konuşan Filistinliler İsraillilerle konuşurken bu dili nadiren kullanıyorlar. Bunun yerine İngilizceyi tercih ederler. Ortadoğu'dan İsrail'e göç eden Doğu Yahudileri de evde Arapça konuşurlar, ancak bu dili Arap olarak kabul edilme korkusuyla halka açık yerlerde kullanmazlar¹⁰².

¹⁰² Filistin Dilleri, <https://tr.history-hub.com/filistin39de-hangi-dil-konusuluyor> (erişim tarihi: 15.2.2021).

2.3. Filistin'de Siyasi Otorite "Egemenlik"

Antik çağlardan 2021'e kadar birçok yönetici siyasi rejim Filistin'i yönetmeyi başardı. Örneğin, 19. yüzyıldan beri Filistin, Osmanlı yönetimi, İngiliz Mandası, Mısır ve Ürdün yönetimi ve İsrail işgali tarafından yönetiliyor. Bu nedenle, iç ve dış egemenlik meselesi, birbirini izleyen bu siyasi sistemler temelinde dalgalandı. Bu çalışmada, devlet oluşumunda temel bir unsur olarak Filistin egemenliği konusu incelenmektedir. Buna göre devletin üçüncü unsur belirlenecektir. Ayrıca tezin bu bölümü aracılığıyla Filistin örneğinde egemenlik unsurunun mevcudiyeti her aşamada ayrı ayrı belirlenecektir.

2.3.1. "MÖ 2500-1918" Döneminde Filistin'de Siyasi Gelişme

Filistin adını M.Ö.12.yüzyılda aşiret göçü sırasında deniz yoluyla buraya gelen Filistliler'den almıştır. Filistin kelime olarak, Filistin, Suriye, Ürdün ve Mısır topraklarını içeren bir bölgede yaşayan insanların adı olup, İbraniler bu insanlara "Pilştin" ve yaşadıkları yere "Pelişt", Romalılar ise bu topraklara "Filistin" demiştir¹⁰³. Filistin adı, İslam'ın erken dönemlerinden Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerine kadar bölgenin İslami idareye geçişine kadar kullanılmış ve Filistin denilen bölge Biladü'l-Şam, Hıtt-i Şâm veya Arz-ı Şâm denilen toprağın bir parçası olarak kabul edilmiştir. Filistin adı idari birim olarak kullanılmamıştır¹⁰⁴.

Dört bin yıl önce tarihe geçen Filistin, defalarca istila ve işgallere maruz kalmış, sınırları sürekli değiştiği için bu topraklarda net siyasi sınırlar çizmek mümkün olmamıştır. Filistin'in tarihi, sosyal yaşamın ilk kalıntılarının M.Ö.10.000 ile 5.000 yıl arasında görüldüğü eski zamanlara dayanmaktadır. Bu dönemden sonra Filistin bölgesi, bundan sonra göç eden Sami aşiretlerinin işgali ve yerleşimine maruz kalmıştır. M.Ö.13. yüzyılda Filistliler Gazze Şeridi'ne gelerek çevresine beş büyük şehir kurmuşlardır¹⁰⁵.

İsrailliler'in meselesi şöyledir: M.Ö.17 yüzyılda, İsrailoğulları yaşanan kuraklık nedeniyle Kenanlıların yaşadığı topraklardan (Filistin topraklarından) Mısır'a göç etmişlerdir. Hz. Yusuf'un önderliğinde Nil çevresindeki Gessen Bölgesi'ne yerleştiler. Fakat 13. yüzyılda yeni imparatorluk döneminde Mısır firavunlarının zulmü nedeniyle İsrailoğulları Hz. Musa'nın liderliğinde Mısır'dan ayrıldı. Musa Peygamber İsrailoğulları'nı Filistin'e götürdü. Ancak Filistinlilerle büyük bir çatışmaya girdiler. Daha sonra, Hz. Davut, Kenanilerin yaşadığı Kudüs'ü ele geçirerek tarihteki ilk Yahudi devletinin başkenti yapmıştır¹⁰⁶.

¹⁰³ Karaman, op. cit, 1996: 89.

¹⁰⁴ Cin,1989:18.

¹⁰⁵ Bostanci, 2006:3.

¹⁰⁶ Burhan,2008:9-10.

Şaul'un ardından tahta geçen Kral Davut döneminde Filistliler ve diğer etnik gruplar en güçlü zamanlarını Kral Süleyman'ın idaresinde yaşadılar. Hz. Süleyman, Kudüs'te Süleyman Tapınağı'nı inşa etti. Kuzeyde İsrail Devleti (Samiriye) kurulurken, güneyde Yahuda devleti kuruldu. İsrail Devleti Asurlu tarafından ve Yahuda Devleti Babil'in hükümdarı tarafından yıkıldı. Babillilerden sonra hüküm süren Pers İmparatorluğu, bölgede iki asır var olmuşlardır. (MÖ535-331) Bu dönemde Yahudiler kısmen özgürlüklerini kazandılar ve Süleyman Mabedi'ni yeniden inşa ettiler¹⁰⁷.

Vaad edilmiş Toprak (Arz-ı Mev'ud) Fikri: Yahudiler ve Filistinliler arasındaki çatışmanın kökü, toprak mülkiyeti üzerindeki dini-ideolojik mücadeledir. Bu nedenle 20. yüzyılın başlarında Filistin topraklarına Yahudi göçü başladı. Tevrat'ın mevcut kitaplarında yer alan bu fikir, Filistin'in Allah'ın Yahudilere geri dönmeyi vaat ettiği vaad edilmiş topraklar olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Ancak ilâhi kitaplarda ve hadislerde yer alan dinî fikir şöyledir: Allah gerçekten Yahudilere bir söz vermiştir, ancak bu söz şartlı bir sözdür. Dolayısıyla Tanrı, Yahudilere kutsal ülkenin mirasçısı olacaklarını, ancak Tanrı'nın emirlerinin yerine getirilmesi ve itaatsizlik edilmemesi koşuluyla söz vermiştir¹⁰⁸. Ayrıca Tevrat bölümünde de belirtildiği gibi Yahudiler, Allah'a namaz kılma, zekat verme, yetimlere, muhtaçlara yardım etme, kan dökmemeyi, peygamberleri öldürmemeyi ve vatanlarından hiç kimseyi kovmamayı vaat etmişlerdir¹⁰⁹. İsrailoğulları meselesi bu bölümün bir sonraki bölümünde tekrar tartışılacaktır. Ayrıca, Siyonizmin doğuşu ve Filistin meselesiyle ilişkisi ayrıntılı olarak incelenecektir. Ama şimdi Filistin'i yönetmeyi başaran siyasi rejimlerin tarihsel incelenmesini tamamlayacağız¹¹⁰.

Bu ana kadar kutsal topraklar arenası savaşımlardan, işgalcilerden dolayı sakinleşmemiştir. Olaylar hâlâ dini ve ideolojik çatışma döngüsü etrafında art arda gelişmektedir. M.Ö. 331-63 arasında bölge Helenistik krallıklar tarafından fethedildi. Daha sonra Roma, M.Ö. 63'te burayı işgal etti. Roma egemenliğinin uzun sürdüğü bu dönemde Yahudiler çok isyan çıkardılar. Bu da onların Kudüs şehriden atılmasına yol açmıştır. Ancak Roma devletinin 395 yılında iki devlete bölünmesi, Filistin'in Doğu Roma egemenliği altında kalmasıyla sonuçlanmıştır. Son olarak, 611 yılında Kudüs Sasani işgali altına girdi ve 614'te Kudüs büyük bir katliama maruz kaldı. Sonra Herkül tarafından Doğu Roma topraklarına tekrar ilhak edilmiştir¹¹¹.

Burada İslam tarihinde önemli bir yere sahip olan Filistin'de İslam'ın yayılmasına yönelik çabaların devam ettiği döneme ulaşıldı. Bu dönem Hz. Muhammed Peygamber

¹⁰⁷ Ghannam,2011:19-20.

¹⁰⁸ Burhan,2008:10-11.

¹⁰⁹ Küçük,2016: 6-7.

¹¹⁰ Burhan, op. cit, 2008:11.

¹¹¹ Karaman, op. cit, 1996:90.

zamanına kadar uzanır. Hz. Muhammed, çeşitli hükümdarlara İslam'a geçmeye davet eden mektuplar göndermiştir. Filistin'e büyükelçilerini göndermiş, örneğin Amr Al-Ghassani'ye İslam çağrısı yapan bir mektup gönderdi, ancak kabul edilmedi ve büyükelçinin öldürülmesi ile sonuçlandı. Bu durum Muta Savaşı olarak bilinen bir savaşa yol açtı ve bu savaşta Müslümanlar mağlup oldu. (H.8/M.629) yılında Muta Savaşı'ndan sonra İslam orduları Filistin'e gönderilerek Müslümanların zaferi ile sona eren Ecnadin Muharebesi gerçekleşmiştir¹¹².

Acnadin ve Yermük Savaşı'ndaki bu büyük fetih sonrası Nablus, Lod, Yabna ve Amphas gibi şehirler ele geçirildi. Bundan sonra Müslümanlar Ömer İbn El Hattab önderliğinde Kudüs'ü kuşattılar. Patrik Sophronius başkanlığındaki Kudüs heyetini kabul edilip ve haraç ödemeleri şartıyla onlarla bir anlaşmaya varıldı. Böylece Kudüs barışçıl bir şekilde işgal edildi. Kudüs'ün işgali, Müslümanlar ve Bizanslılar arasındaki mücadelede bir dönüm noktası olmuştur. Buna ek olarak, Hz. Ömer, bölgenin çatışma durumuna girmesinin ardından idari ve otoriter düzenlemeleri yapmıştır. Şam Bölgesi'ndeki valiliklerin yetkilerini ve idarecilerini yeniden tanımlamıştır. Daha sonra Filistin, Ramli Bölgesi ve Eyle Bölgesi olmak üzere iki ayrı bölgeye ayrılmıştır¹¹³.

Abbasi döneminde Filistin, Suriye ile birlikte bir vilayet haline geldi ve merkezi Ramla şehridir. Ancak, bu dönemde Abbasi hükümdarlarını zayıflatmak ve Abbasi devletini devirmek için mezhepler arasında siyasi huzursuzluk vakaları artmıştır. Abbasi halifeliğinin düşmesinden sonra Fatımi halifeliği onun ardından kuruldu. Ancak daha sonra Türklerin Filistin'e gelmesi ile bu bölgedeki Fatımi hakimiyeti sona ermiştir. Kutlu Bey önderliğinde Filistin'e gelen Türkler, Tiberya Gölü'nün doğusundaki Belka çevresini ve Naaman Kalesi'ni fethetti. Daha sonra Ramli'yi ele geçiren Kutlu Bey, burayı başkent ilan etmiş ve burayı Büyük Selçuklu Devleti altında bir Türkmen beyliği haline getirmiştir¹¹⁴.

İslam dünyasındaki mezhep çatışması, Haçlıların gözlerini Kudüs'e çevirdi. Haçlılar 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ü ele geçirmişler, Haçlılar bu savaşta binlerce Müslümanı, kadınları, yaşlıları ve çocukları öldürmüşler, evlere, camilere ve okullara saldırmışlardı. Haçlılar Kudüs'te ve Mescid-i Aksa'da kanlı katliamlar yaparak onları çöplük haline getirmişlerdi. Haçlılar bölgeyi 88 yıl yönettiler. Selahaddin'in 1187'de Kudüs'ü fethi ile bölgedeki İslami egemenlik yeniden tesis edilmiştir. Şehri kılıç kullanmadan fetheden Salah Al-Din El-Eyyubi, özellikle Yahudilerin şehre yerleşmesine izin verildiği için kadınlara, çocuklara ve din adamlarına rahat bir yaşam sağlamıştır¹¹⁵.

¹¹² Ghannan,2011: 21.

¹¹³ Geçit:2016:35.

¹¹⁴ Karaman, op. cit, 1996:91.

¹¹⁵ Mardin,2019:180.

Haçlı seferlerinin ardından Filistin bölgesi 1516'da yapılan Mercidabık savaşı ile Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Suriye ve Filistin bölgelerinin Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolüne girmesinden sonra devlet okulları, hastahaneler, kütüphaneler, polis ve askeri karakollar kurarak güvenlik, sağlık ve eğitim sistemini korumuştur. Ancak 16. yüzyılın sonunda bölgedeki zayıf Osmanlı idaresi nedeniyle bazı olumsuzluklar yaşanmıştır. Özellikle bu dönemde, Kudüs'e giden yolun tehlikeli olması, hırsızların bu bölgeye saldırılarını artırmaları üzerine, Devlet bu sorunların üstesinden gelmek için kuleler inşa etmiştir¹¹⁶.

Öte yandan, Napolyon'un Fransız seferleri ile emelleri vardı. Napolyon Bonapart, Aralık 1798'de Osmanlı İmparatorluğu'nu bastırmak amacıyla Suriye'ye gitti. Bu sıralarda ortaya çıkan veba salgını nedeniyle Fransızlar bir hafta kadar Yafa'da konaklamak zorunda kaldı. Yafa'da veba hastalığına yakalananların sayısı 300 kadardı. Fransızlar Gazze ve Yafa'yı ele geçirdikten sonra 1799'da Akka'yı kuşattılar. Filistin kıyı kenti Akka'nın Napolyon tarafından kuşatılması sırasında, Osmanlı komutanı Ahmed Paşa'nın önderliğindeki askerler Akka'yı benzersiz bir kararlılık, yiğitlik ve cesaretle savundular. Aynı zamanda Napolyon, Ahmed Paşa'ya üç ayrı mektup gönderdi, ancak cevap alamadı. İki aylık kuşatmadan sonra sonuç alamayan Napolyon, 20 Mayıs 1799'da çekildi ve kuşatma kaldırıldı¹¹⁷.

Ayrıca, semitizm ve Yahudi göçü, Filistin-Yahudi çatışmasının başlamasına neden oldu. Semitizm; sami halklarına, Nuh Peygamberin oğullarından Sam'ın soyundan gelenlere denilmektedir. Yahudilerin en ulu dedeleri olan Hz. İbrahim'de Sam'ın soyundan gelmektedir. Yani yaklaşık 5.000 Yahudi Filistin'e göç etti. Bu toplu göçler "Aliyah" olarak adlandırılır. 1881'de Rus Çarı öldürüldüğünde, Rusya'da Yahudilerin uğradığı şiddetin etkisiyle "Siyon Sevgisi" adlı bir hareket ortaya çıktı. Hareketin temel amacı Zion'a geri dönmek (Filistin'e yerleşmek) ve İbranice'yi yeniden canlandırmaktır¹¹⁸.

Siyonizm, "Siyonizm" teriminin kökeni olan Zion kelimesi, ilk çağdan beri Kudüs anlamına gelir, yani Yahudiler için ilk kutsal tapınaklardır. Zion adı, anavatanlarından sürgün edilen ve Babil'e sürülen Yahudi halkının Filistin'e dönmesi için bir arzu ve özlem olarak kullanılmaya başlanmıştır. Siyonist hareket, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında Avusturyalı Yahudi gazeteci Theodor Herzl tarafından başlatıldı. Kuruluş amacı, Yahudilere bir vatan bulmak ve onları Tevrat kitabının vaadinde belirtildiği gibi Filistin'e yerleştirmektir. "Siyonizm" hareketinin adının Kudüs yakınlarında bulunan "Siyon Dağı" adından geldiğini belirtmekte fayda vardır¹¹⁹.

¹¹⁶ Ghannam, op. cit, 2011: 24.

¹¹⁷ Çolak, 2008:156-157.

¹¹⁸ Burhan, op. cit,2008:19.

¹¹⁹ Gökçinar,2009:36.

Theodor Herzl, Budapeşte doğumlu Avusturyalı bir Yahudi ve siyasi Siyonizmin organize bir küresel hareket olarak somutlaşmasında öncü olan bir gazetecidir. Bir ticaret şirketi ve banka kurmaya çalıştı; Yahudilerin Filistin'e göç etmelerini ve oraya yerleşmelerini sağlamak için Herzl, İngiliz ticaret yasalarının esnekliği nedeniyle şirketi Londra'da tescil ettirmek istedi¹²⁰. Herzl ayrıca Siyonist hareketi yasama yetkisine sahip temsili bir meclis olarak gördü. Buna göre, bu derneğin yapısı ve işleyişi herhangi bir ulusal dernek gibi olmalıydı. "Şekel" adı verilen vergi miktarını yatıran her Yahudi'nin Parlamento'daki temsilcilerini seçme hakkı olduğu kabul edildi¹²¹.

1918'e kadar Filistin meselesinin siyasi gelişimi: Filistin topraklarında bir Yahudi vatani kurulması kararı alındı. Bu dönemde Filistin'e Yahudi göçü arttı. 25000 Yahudi Doğu Avrupa'dan geldi.¹²² Bu sayı dalga başına 40.000'e çıktı. Ancak bu sayılara rağmen Yahudiler, Filistin topraklarındaki toplam nüfusun %6'sını oluşturmaktadır. Filistin topraklarında 300.000 Müslüman ve 27.000 Hristiyan'a kıyasla yalnızca 13.000 Yahudi vardı. 1914'te, Siyonistlerin Yahudileri Filistin'e yerleşmeye ikna etme çabalarına rağmen, Filistin'de yaşayan 602.377 Arap Müslüman, 38.754 Yahudi ve 81.012 Arap Hristiyan vardı¹²³.

1916'da İngiltere ile Fransa arasında Arap topraklarının paylaşımını sağlayan Sykes-Picot Anlaşması imzalandı. Bölünme şöyleydi: Lübnan ve Suriye, Fransız egemenliğine girecek, Ürdün ve Irak ise İngiliz egemenliğine girecektir. Kudüs uluslararası idareye bırakılmıştır. Ayrıca, 1914-1918'deki Birinci Dünya Savaşı sırasında, Osmanlı İmparatorluğu Filistin'i ve diğer birçok toprağı kaybetti. 2 Kasım 1917'de Filistin'de İngiliz yönetimi başlamıştır. 1920'deki San Remo Konferansı'nda Filistin topraklarının İngiliz Mandası altına alınması kararı verilmiştir. Ancak, Balfour mektubu ise İngiliz Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour'un İngiliz Yahudi topluluğunun lideri Lord Rothschild'e Siyonist Birliğe gönderilmek üzere yazdığı bir mektuptur¹²⁴.

Bu mektubun içeriği şudur: "Filistin'de bulunan Yahudi olmayan diğer toplulukların medeni ve dini haklarına veya diğer ülkelerde bulunan Yahudilerin haklarına ya da siyasi statülerine zarar vermeyeceği açıkça anlaşılacak kaydıyla, majestelerinin hükümeti, Filistin'de Yahudiler için bir ulusal yurt kurulmasına hoşgörüyle bakmakta, bu hedefin gerçekleşmesi için elinden gelen çabayı göstereceğini bildirmektedir"¹²⁵.

¹²⁰ Tokgöz:2017:186.

¹²¹ Gökçınar, op. cit, 2009:40.

¹²² Burhan, op. cit,2008:42.

¹²³ Kaya, 2010: 25.

¹²⁴ Yaşar vd, op. cit, 2011: 36-37.

¹²⁵ Balfour Declaration, https://en.wikipedia.org/wiki/Balfour_Declaration (erişim tarihi: 15.2.2021).

General Allenby liderliğindeki İngiliz Kuvvetleri Filistin topraklarını işgal etmeye başladığında, Balfour Deklarasyonu uyarınca Yahudi göçü artmıştır. 1917 Balfour Deklarasyonu sırasında Filistin nüfusu 570.000 Müslüman, 74.000 Hristiyan ve 56.000 Yahudiydi. Duyuru ile birlikte Filistin'e Yahudi göçü hızlandı, yaklaşık 16.500 Yahudi Filistin'e göç etmiştir¹²⁶. Bu vaatte, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi ulusal yurdu kurulmasını olumlu bulduğu ve bunun gerçekleşmesini kolaylaştırmak için her türlü çabayı göstereceği teyit edilmiştir. 1922'de Milletler Cemiyeti resmen İngiliz Mandası'nın Filistin üzerindeki egemenliğini ilan etmiştir¹²⁷.

Balfour mektubununundan sonra, 1918'de tüm Filistin, İngiliz kontrolü altına girmiştir. Balfour Deklarasyonu, Manda yönetimi ve Yahudi göçünün yol açtığı rahatsızlıktan sonra, Filistinli liderler 1922'de Londra'ya giderek İngiliz hükümetine Filistin halkının ulusal bağımsızlık istediğini ve Balfour Deklarasyonu veya Manda sistemini kabul etmediğini bildirdi. Buna göre İngiliz hükümeti "Churchill Beyaz Deklarasyonu"nu yayımlayarak "tamamen Yahudi bir Filistin kurma niyetinde olmadığını, ancak Filistin'e Yahudi göçünü hızlandıran Balfour-Deklarasyonu'ndan taviz verilmeyeceğini" ilan etmiştir. Daha sonar, manda sisteminden sonra Filistin'in geleceği, bölge sakinlerinin sayısına ve sahip oldukları toprakların oranına göre belirlenecektir¹²⁸.

Tablo 2.1 İngiliz Mandası zamanında Filistin'deki yaklaşık nüfus verileridir¹²⁹.

Yıl	Toplam	Müslüman Araplar	Yahudiler	Hristiyanlar	Diğer
1922	752.048	589.177	83.790	71.464	7.617
1931	1.033.314	759.700	174.606	88.907	10.101
1937	1.383.320	875.947	386.084	109.769	11.520
1945	1.845.560	1.076.780	608.230	145.060	15.490
1947	1.955.260	1.135.269	650.000	153.621	16.370

(Kaynak : "The Population of Palestine Prior to 1948", Population of Ottoman and Mandate Palestine, <http://www.mideastweb.org/palpop.htm> (erişim tarihi: 20.2.2021))

¹²⁶ Oruç,2010:13-14.

¹²⁷ Yiğit, 2019: 395-396.

¹²⁸ Kaya, 2010: 26.

¹²⁹ "The Population of Palestine Prior to 1948", Population of Ottoman and Mandate Palestine, <http://www.mideastweb.org/palpop.htm> (erişim tarihi: 20.2.2021).

Harita 2.8 Filistin İngiliz Mandası

(Kaynak: BBC NEWS. İsrail: Haritalarla yıllar içinde değişen sınırlar <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya/54176065> (erişim tarihi: 20.2.2021))

2.3.2. "1918-1948" İngiliz İşgali Döneminde Filistin Meselesinde Siyasi Gelişme.

Birinci Dünya Savaşı sona erdi ve Osmanlı İmparatorluğu parçalandı. Burada, Filistin halkının tarihindeki bu dönem, Filistin'deki Yahudiler için ulusal bir vatan kurulması için gerçekten ileri bir hazırlık aşaması olarak kabul edilir. 1918'den 1948'e kadar olan dönem, İngiliz Filistin Mandası dönemidir. 1917'de başlamış olan İngiliz yönetimi, 19-26 Nisan 1920'deki SanRemo Konferansı tarafından dayatıldı. Filistin'de İngiliz Mandası'nın idaresinin ilkeleri, Güvenlik Konseyi Kararı 1922 ile tanımlandı. Bu kararlarda 1917 Balfour Deklarasyonu ve İngiltere'nin 3 Haziran 1922'de Dünya Siyonist Örgütü Mandası olarak yaptığı açıklamalarda yer alan siyaset ilkeleri neredeyse tamamen kabul edilip onaylandı ve Filistin toprakları resmen İngiliz Mandası yönetimine bırakılmıştır. Daha önce, Filistin topraklarının sınırlarının, 16 Eylül 1922'de Milletler Cemiyeti Konseyi'nin İngiliz Mandası'nda Filistin sınırlarını onayladığı İngiliz Mandası zamanında etkili bir şekilde tanımlandığından bahsetmiştik. Ayrıca Sir Herbert Samuel, ilk İngiliz Yüksek Komiseri olarak Filistin'e gönderilmiştir¹³⁰.

"Yahudi" Siyonist projesinin başlangıcı: Bu dönemde Filistin'e yönelik Yahudi göçü ve toprak alımlarının önündeki sınırlandırmalar Britanya Mandası tarafından kaldırılmıştır. Yahudilerin Filistin topraklarına göçü çok daha kolay hale gelmiştir. Üçüncü Yahudi göçmen dalgası, bölgeye iki büyük göçün ardından 1919-1923 yılları arasında gerçekleşmiştir. Buna ek olarak, Filistin'e 35 bin Yahudi göçmen geldi. Bununla birlikte nüfus içindeki Yahudilerin oranı % 6'dan % 12'ye yükselirken, Yahudilerin sahip olduğu topraklar Filistin'in % 3'ünden oluşmaktadır. Bu dönemde 1924-1928 ve 1929-1939 yılları arasında Filistin'e iki Yahudi göçü daha oldu. Bu göçlerle Yahudi nüfusunun yüzdesi % 30'a yükselirken, Filistin'de Yahudilerin sahip olduğu toprakların yüzdesi % 5.7'ye ulaşmıştır. Siyonist hareket, projesini Filistin'de İngiliz yönetimi altında sürdürmüştür. Bu dönemde Kudüs'te 1918 yılında kurulan İbrani Üniversitesi tamamlanmıştır, meslek örgütleri açılmış, Hashomer adlı milis gücü, askeri ve sendikalar kurulmuştur¹³¹.

Filistin olaylar'nın patlak vermesinin başlangıcı ve Filistin Ulusal Hareketi'nin ortaya çıkışı: Filistin'deki Yahudi nüfusundaki artış, Araplar ve Yahudiler arasında ateşli çatışmaların patlak vermesine neden olmuştur. Yahudiler de bu saldırılara cevap verince her iki taraf da ağır kayıplar verdi. 1921 ve 1929 olaylarında 385 Yahudi ve 116 Filistinli öldürüldü ve yüzlerce kişi yaralandı. 1929 olaylar'nın nedeni, Yahudilerin Ağlama Duvarı dedikleri Al-Buraq Duvarı'dır. Bu nedenle, bu olaylarını araştırmak için Kudüs'te bir konferans düzenlenmiştir.

¹³⁰ Umar ve Yenisu,2019: 51.

¹³¹ Burhan, op. cit,2008:43.

Komiteler, Yahudilerin Filistin'e göçünü durdurma ve toprakların Yahudilere satışını yasaklama anlaşmasıyla sonuçlanmıştır. 1932'de Bağımsızlık Partisi ve Ulusal Arap Gençlik Yürütme Konseyi kuruldu. 1935'e kadar altı Arap siyasi partisinden beşi (Bağımsızlık Partisi hariç) bu zamana kadar bağımsız olarak faaliyet göstererek bir araya gelmişlerdir¹³².

Büyük Filistin Olayı (1936): 1933-1936 yılları arasında yaklaşık 174.000 göçmen Filistin'e geldi. Bu da Araplar ve Filistinliler tarafından yaygın bir öfkeye yol açmıştır. Filistinliler burada durumun ne kadar tehlikeli olduğunu anladılar ve 1936-1939 yılları arasında süren Büyük Filistin Olayı patlak vermiştir. İsyan esas olarak köylü unsurlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Olaylar, ticari ve turistik hayatı içeren bir genel grevle başlamıştır¹³³. Bu durum, Arap siyasi partilerini ortaklaşa çalışmaya sevk etti. Yüksek Arap Komitesi, grevin devam etmesi çağrısında bulunan Hacı Emin Elhüseyni başkanlığında kurulmuş, böylece grev boykot, şiddet ve büyük isyanlara dönüşmüştür. Sonuç olarak, Arap Yüksek Komitesi üyeleri 30 Eylül 1937'de tutuklanmıştır. Olaylar üç yıl sürmüş ardından 1939 ortalarında tamamen bastırılmıştır. Bu olaya tepki gösteren ABD Başkanı, İngiltere'den hâla 100.000 Yahudi'nin Filistin'e girmesine izin vermesini ve kotanın kaldırılmasını talep etmiştir. Bu isyanla birlikte Filistin meselesi dünya kamuoyunda daha büyük bir yer işgal ederek, İslam dünyasında paylaşılan bir düşünce ve dayanışma duygusunu güçlendirmiştir. Filistin Savunma Dernekleri de kurulmuştur¹³⁴.

Olayların hızlanması ve Filistinliler ile Yahudiler arasında devam eden çatışmaların bir sonucu olarak Peel Raporu Filistin'i bölmek için hazırlanmıştır. Ancak Temmuz 1937'de yayınlandığında hem Arapların hem de Yahudilerin kötü tepkisiyle karşılaşmıştı. Çünkü Araplar topraklarında ayrı bir devlet kurmayı kabul etmemişlerdi. Öte yandan Yahudiler bu teklifi reddettiler; Çünkü, tüm Filistin'i kontrol altına almayı planlamışlardı. Taksim fikrinin kabul görmemesi üzerine İngiltere, tarafları uzlaştırmak için 7 Şubat-17 Mart 1939 tarihleri arasında Londra'da bir konferans düzenlemiştir¹³⁵.

Birinci Arap-İsrail Savaşı ve ilk Filistin göçü (1948) "Nakba": Bütün bu gelişmeler bölgede yaşanırken, uluslararası toplum İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına tanık olmuştur. İkinci Dünya Savaşı Filistin-İsrail meselesine çok farklı boyutlar kazandırmıştır. Savaş sırasında Yahudilerin Filistin'e göçünün yasaklandığına dair birkaç belge yayınlandı. Ancak buna rağmen, Filistin'e göç 1945 ile 1948 arasında başlamıştır¹³⁶.

¹³² Yaşar vd, op. cit, 2011: 38.

¹³³ Yiğit, op. cit, 2019: 404.

¹³⁴ Yaşar vd, op. cit, 2011: 39.

¹³⁵ Yiğit, op.cit 2019: 405.

¹³⁶ Gökçinar, op. cit, 2009: 15.

Ayrıca, o dönemde, Filistin'i üç bölgeye bölerek ve Kudüs'ü uluslararası koruma altına alarak sorunun "çoğunluk planı" olarak bilinen çözümle çözülmesi için önerilerde bulunulmuştur. Bundan sonra, şu şekilde detaylandırılan çoğunluk planı kabul edilmiştir: Bir Arap ve bir Yahudi devleti olmak üzere iki ayrı devlet kurulmuştur. Plana göre Filistin Devleti için Gazze Sahili, Refah, Celile, Nablus ve Hebron, Yahudi Devletine ise Tel Aviv, Hayfa, Negev, Yizreel ve Hula Vadisi çevresindeki kıyı bölgeleri verildi. Planın üçüncü bölümünde Kudüs, her üç din için de kutsal olduğu için uluslararası koruma altına alınmıştır¹³⁷. Son olarak Filistin'i Bölme Planı oylanmış ve 29 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 181 Sayılı Kararı olarak kabul edilmiştir. Oylama 33 onay, 13 ret ve 10 çekimser şeklinde gerçekleşmiştir¹³⁸.

14 Mayıs 1948'de Britanya mandayı kaldırıp bölgeyi terk ettiğinde Yahudiler, Birleşmiş Milletler Bölünme Planı'nda öngörülen alanda İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan etmişlerdir. İsrail Devleti ilan edildiğinde Filistinliler ve Yahudiler arasında şiddetli çatışmalar çıktı. 15 Mayıs 1948'de Arap ülkelerinden güçler Filistinlilere yardım etmek için Filistin'e girdi. Böylece ilk Arap-İsrail savaşı başlamıştır. Savaşın başında Arap güçleri büyük bir ilerleme kaydetti, ancak Batılı güçlerin İsrail'e verdiği destek nedeniyle savaş Arapların aleyhine dönmüştür. Arapların "Nakba" (büyük felaket) dediği bu savaşın sonunda İsrail, bölme planında kendisine ayrılan toprakların yarısını işgal etmiştir.

Lübnan, Mısır ve Batı Şeria'ya kaçtı ve Yahudiler Negev, Celile, Batı Kudüs ve kıyı bölgelerini ele geçirmiştir. Ayrıca, İsrail, 26.350 kilometrekarelik Filistin topraklarının 4/5'i olan 20.700 kilometrekareyi işgal etmiştir. Böylelikle, bölünme kararının bıraktığı araziden daha fazla araziye el koyan İsrail, Birleşmiş Milletler şartlarına ve ilkelerine de uymamıştır. Bu dönemde 15.000 Filistinli hayatını kaybetmiş, 800.000 Filistinli kaçarak Arapların yoğun olduğu daha güvenli bölgelere veya en yakın komşu ülkelere sığınmışlardır. Bunun sonucunda bu topraklarda yaşayan Filistinlilerin 150.000'i İsrail, 450.000'i Ürdün, 200.000'i Mısır, 90.000'i Suriye yönetimi altına girmiştir¹³⁹.

Yahudiler 1948 savaşına "Kurtuluş Savaşı" adını vermişlerdir. Birleşmiş Milletler, savaşın başladığı andan itibaren ateşkes sağlamak için taraflar arasında arabuluculuk yapmaya başlamıştır. Arapların bu çabalar için yetersizliği ve yenilgisiyle birleştiğinde ateşkes kaçınılmaz hale gelmiştir. Savaşın sonuçlarından biri, topraklarını terk eden 750.000'den fazla Filistinli mülteci statüsünde oldu. Böylelikle Filistin ve yeni kurulan İsrail Devleti'nin

¹³⁷ Gökçınar, op. cit,2009:16.

¹³⁸ Mutlu, op. cit,2019:406.

¹³⁹ Gökçınar, op.cit,2009:19.

demoğrafik yapısı, Filistinli mültecilere karşı değişmiştir. Filistin'deki Yahudi nüfusu 1949'da 758.000'den fazlaya ulaşmıştır¹⁴⁰.

Harita 2.9 Filistin Paylaşım Planı

(Kaynak: BBC NEWS. İsrail: Haritalarla yıllar içinde değişen sınırlar <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (erişim tarihi: 20.2.2021))

¹⁴⁰ Yaşar vd, op.cit, 2011: 41.

Harita 2.10 1949 Atışkes Hattı

(Kaynak: BBC NEWS. İsrail: Haritalarla yıllar içinde değişen sınırlar <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (erişim tarihi: 20.2.2021))

2.3.3. "1949-1967" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme

Bir süre önce, 1948'in (İsrail'in adlandırdığı şekliyle Yahudi bağımsızlığı yılı) Yahudilerin resmi olarak Filistin topraklarında İsrail Devleti'nin kurulduğunu ilan ettikleri yıl olduğundan bahsetmiştik. Daha sonra 23 Ocak 1950'de İsrail, Arap devletlerinin olumsuz tepkisine rağmen Kudüs'ü başkent ilan etmişti. Yahudi bağımsızlığını ilan ettikten sonra İsrail Devleti'nin tanınması için oylama başlamıştır. Daha sonra İsrail, 1948'de doğrudan Uruguay,

Yugoslavya ve Güney Afrika tarafından tanınmıştır. Buna göre Arap ülkeleri, İsrail ile ateşkes anlaşmaları imzalamalarına rağmen İsrail ile barış anlaşmalarını kabul etmemişlerdir¹⁴¹.

1948'den sonraki Filistin ulusal çabaları: Arap-İsrail müzakerelerinin başarısızlığı ve Mısır Cumhurbaşkanı'nın Süveyş Kanalı'nın kamulaştırıldığını açıklaması nedeniyle, 1956'da ikinci Arap-İsrail savaşı patlak vermiştir. Bu savaşta Mısır kaybetti ve Mısır havaalanları ve tüm askeri alanlar bombalanmıştır. Böylece Süveyş Kanalı uluslararası koruma altına alınmıştır¹⁴².

Nakba'dan sonra ulusal grup olarak Filistin halkı üç gruptan oluşmaktadır. Birinci grup, 1948'den sonra Filistin sınırları dışında yaşamaya zorlanan Filistinlilerdir. İkinci grup ise İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra bu eyalette kalan Filistinlilerdir. Son olarak, üçüncü grup, 1967'de İsrail tarafından işgal edilen Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde yaşayan Filistinlilerdir. Daha sonra, "48Filistinliler" İsrail vatandaşlığı kabul etmeye kararı almıştır. Filistinliler için durum zordu, ya İsrail vatandaşlığı alacaklardı ya da ülkeden atılma riskini almak zorunda kalacaklardı. Bunun neden "48Filistinliler" önerilen vatandaşlığı kabul etmişlerdir¹⁴³.

Bu dönemde, bağımsız bir Filistin siyasi varlığı yaratmak için Arap Ligi tarafından siyasi çabaları başlatılmıştır. Gazze'de geçici bir Filistin yönetimi ve bir Filistin Ulusal Konseyi kurulması kabul edilmiştir. Konsey, 1 Ekim 1948'de başkenti Kudüs El Şerif olmak üzere Filistin devletinin kuruluşunu ilan etmiştir. El-Fetih Örgütü (Fetih Hareketi) 1959 yılında Süveyş Kanalı savaşına katılan Yaser Arafat ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. Ayrıca bu hareket, Filistinli iş adamları ve aydınlarını içermiştir¹⁴⁴.

Arap devletleri bu konuyu görüşmek üzere 9-19 Eylül 1963 tarihleri arasında Kahire'de bir araya geldi ve Filistinlilerin bir hükümet, bir ordu ve sürgünde bir konsey oluşturmalarına karar verilmiştir. 1959 yılında lider Arafat tarafından kurulan El Fetih hareketi, Araplar ve Birleşmiş Milletler tarafından uzun süre Filistin halkının tek ve meşru temsilcisi olarak tanınan Filistin Kurtuluş Örgütü'nün belkemiğini oluşturmuştur. El Fetih, Batı Şeria'ya yerleşti ve bu dönemde İsrail'e karşı silahlı mücadele yöntemini kullanmıştır¹⁴⁵.

Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulması (FKÖ): 1964 yılının Ocak ayında Ahmed Shukry, Abdülnasır'ın desteğiyle Filistin'in Arap Birliği temsilcisi olarak seçildi ve Filistinlileri temsil eden bir örgüt kurmakla görevlendirilmiştir. Resmi olarak, Filistin Kurtuluş Örgütü 2 Haziran 1964'te Ahmed Al-Shugairi'nin cumhurbaşkanı seçildiği zaman kurulmuştur. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kurulması ile işgal altındaki Filistin topraklarında kalan Filistinlilerin mücadelesine güçlü destek bulunmuştur. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ), devleti ordusuna,

¹⁴¹ Yaşar vd, op.cit, 2011: 41-42.

¹⁴² Gökçınar, op. cit,2009:21.

¹⁴³ Hejji,2015:13-14.

¹⁴⁴ Yaşar vd, op. cit, 2011: 43.

¹⁴⁵ Yücel,2012, op. cit:37.

bütçesine, anayasasına, yürütme ve yasama organlarına benzeten bir yapı olarak ortaya çıkmıştır¹⁴⁶.

İşleyişinde ve iç kurumsal yapısında en önemli organ, Filistin Parlamentosu'na denk olan Ulusal Konsey'dir. Üyeler, mevcut yönetim kurulu, askeri gruplar, Filistin sendikaları, meslek örgütleri ve Filistin liderlerinin toplantıları aracılığıyla belirlenir. Ayrıca, konsey, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün politikalarını ve programlarını şekillendiren en üst organdır. Ancak bu başlangıç yapısı ile örgüt, mücadeleci bir örgüt değildir. Siyasi ve finansal olarak Arap devletlerinin başkanlarıyla ve finansal olarak Arap Birliği ile tamamen bağlantılıdır. Dolayısıyla bu yapısıyla Filistin halkını içeride ve dışarıda temsil edebilmiştir¹⁴⁷.

1967 Haziran Savaşı (NAKSA- Altı Gün Savaşı): En büyük Arap-İsrail savaşı 5 Haziran 1967 başlamıştır. İşte o zaman batı Mısır'da yaklaşık 300 Mısır askeri uçağı imha edildi. Savaş Ürdün, Suriye, Gazze ve Sina Yarımadası'na kadar uzandı. Savaş sonucunda İsrail, Gazze Şeridi ve Sina Yarımadası'nı Mısır'dan, Doğu Kudüs ve Batı Şeria'yı Ürdün'den, Golan Tepeleri'ni Suriye'den ele geçirdi. 10 Haziran 1967'ye kadar süren Altı Gün Savaşı, 1967 Haziran Savaşı'nda mağlup olan Arap ülkeleri için özellikle Filistin meselesinde ciddi değişikliklere ve dönüşümlere neden olmuştur. Örneğin, Arap ülkeleri ile ilgili olarak, Arap talepleri artık İsrail Devleti'nin kaldırılmasıyla değil, Haziran Savaşı'nın işgal ettiği toprakların restorasyonu ile ilgilidir. Ayrıca bu yönde izlenen politika Filistin meselesi için bir dönüm noktası oluşturdu ve yeni bir aşama başladı. Haziran 1967 Savaşı'ndan sonra 22 Kasım 1967'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Filistin meselesine ilişkin BM Güvenlik Konseyi'nin 242 Sayılı Kararı uyarınca İsrail'e 1948'de işgal ettiği sınırlar içinde yaşama hakkı verdi. Bu karar Mısır, Ürdün ve Lübnan tarafından kabul edildi, Suriye ve FKÖ partisi tarafından reddedilmiştir. 1968 Savaşında İsrail'in 1948'de işgal ettiği tüm topraklar üzerindeki egemenliğini Birleşmiş Milletler yasalaştırmıştır¹⁴⁸.

Bugüne kadar yürürlükte kalan 22 Kasım 1967 tarihli 242 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı, 1973 savaşıdan sonra 338 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ile güçlendirildikten sonra da uygulanmaya devam etmektedir. BM'nin 242 ve 338 sayılı Kararları, tüm Arap-İsrail barış planlarının başlangıç noktasıdır. Haziran 1967 Savaşı'nın sonunda İsrail, tüm Filistin'i işgal ederek topraklarını üçe katlamıştır. Haziran 1967 Savaşı'nın bir başka sonucu da İsrail'in Kudüs'ün tamamını işgal etmesidir. Kudüs meselesi tüm Arap ve İslam ülkelerinde çok hassas bir konu haline gelmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Keleşoğlu, 2008:50.

¹⁴⁷ Karaman, 1996 <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin-kurtulus-orgutu> (erişim tarihi: 21.02.2021).

¹⁴⁸ Pehlivan, 2006:67-69.

¹⁴⁹ Oruç, op. cit, 2010:34.

Ayrıca, “İslam Konferansı” ilk kez 22-25 Eylül 1969 tarihleri arasında Rabat'ta yapıldı ve bu konferansta İsrail'den Haziran 1967 savaşında Kudüs'ten ve işgal ettiği topraklardan çekilmesi istenmiştir. Artık İslam dünyasındaki çatışmaları çözmede güçlü ve etkili bir kurum olarak İslam Konferansı'nın varlığı gerekli hale gelmiştir. Ürdün Nehri'nin doğusundan geçen yaklaşık 300.000 mülteci ile Ürdün, 1967 Savaşı'nda en fazla sayıda Filistinli mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmuştur.¹⁵⁰

Arap Zirvesi, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Filistinlilerin tek meşru temsilcisi olarak kabul edildiği 1974'te Rabat'ta yapılmıştır. Filistin'de bağımsız ve egemen bir devlet kurma kararı Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda gözden geçirilmiştir. Filistin Kurtuluş Örgütü'ne Birleşmiş Milletler'de gözlemci statüsü verilmiştir. Aynı zamanda, FKÖ lideri Yaser Arafat Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda bir konuşma yapmıştır¹⁵¹.

■ İsrail tarafından 1967'de işgal edilen topraklar

Harita 2.11 Arap-İsrail Savaşı'1967 haritası

(Kaynak : BBC NEWS. İsrail: Haritalarla yıllar içinde değişen sınırlar <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (erişim tarihi: 25.2.2021))

¹⁵⁰ Yaşar vd, op.cit, 2011: 44-45

¹⁵¹ Yaşar vd, op.cit, 2011: 46

Harita 2.12 Arap-İsrail Savaşı'1967 haritası

(Kaynak : 1967 Arap-İsrail Savaşı Haritası: <http://www.tarihportali.org/yumusama-donemi-ve-sonrasi-haritalari/11845-1967-arap-israil-savasi-haritasi.html> (erişim tarihi: 25.2.2021))

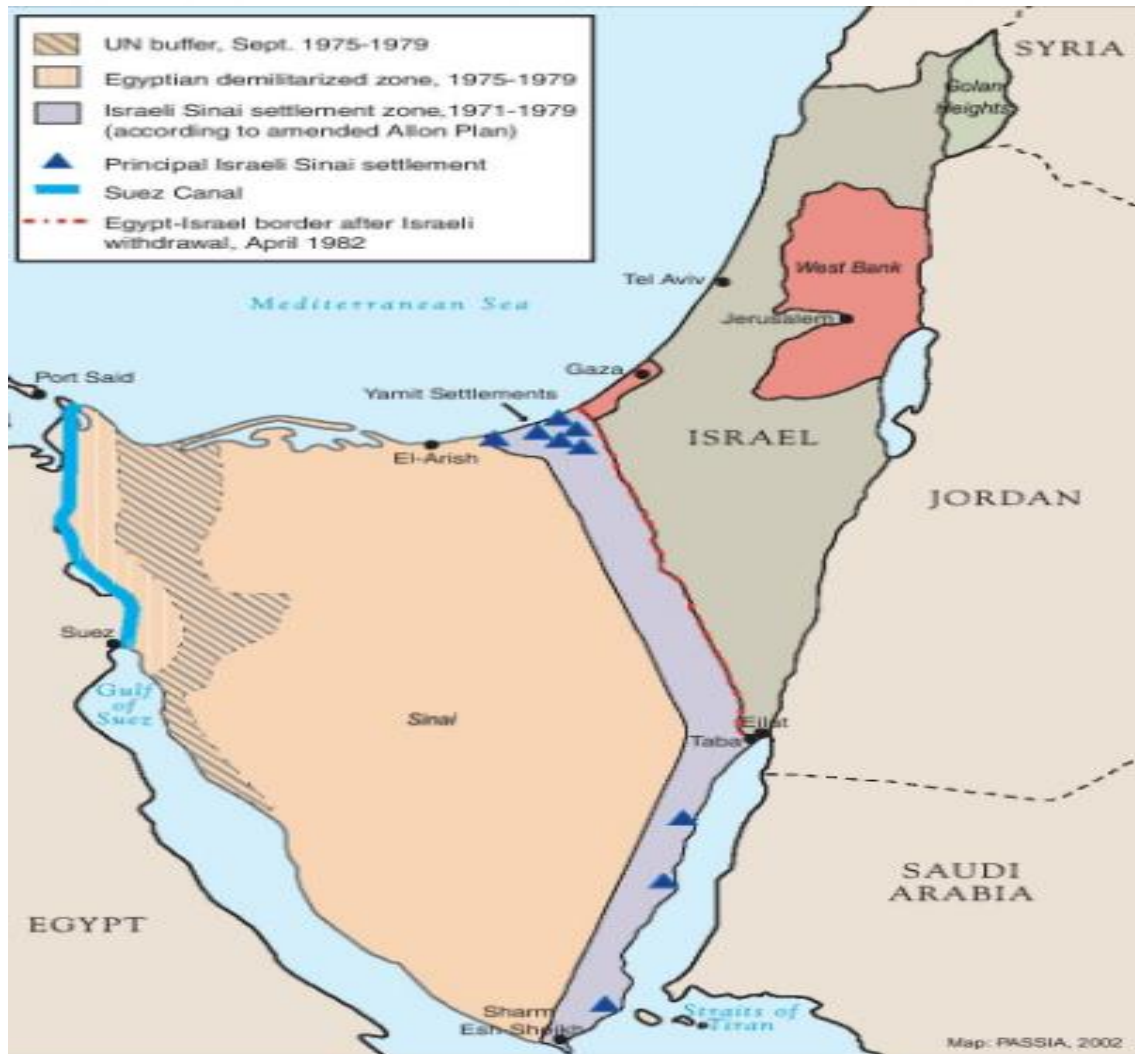
2.3.4. "1970-1988" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme

Filistin'in bu döneminde, Mısır ile İsrail arasındaki barış anlaşması olan "Camp David" olmak üzere birçok önemli olay meydana gelmiştir. Bu dönem aynı zamanda İslami hareket "Hamas" ın doğuşuna da tanık olmuştur. Ayrıca bu dönem, Başkan Yaser Arafat'ın 1988'de Filistin Devleti'nin kuruluşunu açıklamasıyla sona ermiştir.

Mısır-İsrail Barış Anlaşması Kampı David 1979'da imzalanması: Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat' sık sık İsrail ziyaretleri ile diplomasi yolunu açmayı başarmıştır. Görüşmeler,

İsrail ile Mısır arasında Amerikan arabuluculuğuyla imzalanan Camp David Anlaşması'nın (1979) imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Barış anlaşmasının şartları şöyle gelişmiştir:

1. İsrail, Sina'dan çekilecektir.
2. İsrail ile Mısır arasında normal ve dostane ilişkiler kurulacaktır.
3. İki ülke birbirlerinin toprak bütünlüğünü ve barış içinde yaşama hakkını tanıyacaktı.
4. Birleşmiş Milletler barış gücü, Sina'daki tampon bölgede konuşlanacaktır.
5. İsrail gemilerine Süveyş Kanalı'ndan geçiş özgürlüğü verilecektir.
6. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ndeki Filistinlilere tam özyönetim verilmesi için görüşmeler yapılacaktır.
7. Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde özerk bir yönetim kurmak için seçimler yapılacaktır¹⁵².

Harita 2.13 Mısır-İsrail Barış Anlaşması Kampı David

(Kaynak : THE CAMP DAVID ACCORDS, 1978-1979, <http://www.passia.org/maps/view/25> (erişim tarihi: 25.2.2021))

¹⁵² Kuduoglu, 2018: 105-106.

Filistin'de İslami hareketin ortaya çıkışının başlangıcı: Bu dönem İslami hareketlerin yükselişinin başlangıcı oldu. Müslüman Kardeşler'in Mısır'da Hassan Al-Benanna tarafından kurulmasıyla başlamıştır. İslami hareketi siyasi bir güce dönüştüren ilk dini organizasyon olmuştur. Filistin'deki İslami hareket, Cemal el-Din el-Afgani ve Muhammed Abdo gibi bazı entelektüeller tarafından başlatılan bir reform hareketi biçiminde merkezlenmiştir. Hassan Al-Banna ve arkadaşları, dürüst Müslümanları eğitmek için camilerde, kafelerde ve kulüplerde bir vaaz derneği kurmayı kabul etmiştir. İslami hareket " Hamas"ı ve ilk Filistin intifadasının ortaya çıkışını inceleyelim.

HAMAS'ın Doğuşu ve I. İntifada: Gerek I. İntifada gerekse II. İntifada, HAMAS'ın varlığında çok önemli sonuçlar doğurmuştur. Hamas'ın ideolojik altyapısı, 1920'lerde Mısır'da örgütlenmeye başlayan, ancak ilk intifada ile meydana gelen olaylarda örgütsel anlamda ortaya çıkan Müslüman Kardeşler'e kadar uzanan uzun bir geçmişe sahiptir. 8 Aralık 1987'de Filistin'de bir İsrail yerleşim yerinde yaşayan bir Yahudi öldürülmüştür. İsrail'in iddialarına göre olaydan Filistinli militanlar sorumlu tutulmuştur. 8 Aralık'ta ilk intifadayı ateşleyen olaylar, Jabalia kampında bir Yahudi kamyonunun Filistinli işçileri taşıyan bir kamyonu çarparak altı Filistinliyi öldürmesiyle, ikisinin de ciddi şekilde yaralanması ile başlamıştır. İsrail, cesetlerin Jabalia mülteci kampına nakledilmesine izin verdi¹⁵³.

1967 Savaşını takip eden dönemde Müslüman Kardeşler öncelikle sosyal, dinsel ve silahlı direniş tarzını takip etmemişlerdir. Filistin vatandaşları arasında halkın bilinçlendirilmesinin temelinde bağımsız bir İslami Filistin Devleti kurmayı hedeflemişlerdir. Hedeflerine ulaşmak ve halkın desteğini kazanmak için temel sosyal yardım stratejisi uygulanmaya çalışılmıştır. Ardından Filistin Kurtuluş Örgütü ile siyasi ve ideolojik bir rekabet başlatıldı. Son aşamaya gelince, askeri direniş, gerilla savaşı ve İsrail askeri ve sivil alanlarına yönelik saldırılardan ibarettir. Şeyh Ahmed Yasin ve Abdülaziz El-Rantisi, Filistinli kardeşlerin liderlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Gazze'de İslami Merkez'in açılması, hareketin toplumsal tabana yayılmasında önemli bir başlangıç olmuştur. Merkez cami olarak kurulmuş olmasına rağmen, bir sağlık kliniği, bir spor salonu ve bir kadın çalışma merkezini içermektedir. İslami Merkez ayrıca zekat ve diğer yardımları toplayıp dağıtmaktadır. Eğitime ek olarak, Filistinli mülteciler için yeni hastaneler, anaokulları, ilkokullar ve hayır kurumları vardır¹⁵⁴.

İlk intifada döneminde İslami hareketin liderleri gizli çalışmışlardır. Direnişi desteklerken hukuki statülerini ve kazanımlarını korumak istemişler, çünkü o zamanlar

¹⁵³ Ayhan,2009:111.

¹⁵⁴ Ayhan, op. cit, 2009:110.

varlıkları bağımsız bir örgüt olarak ortaya çıkmamıştır. Böylece Ocak 1988'de İslami hareket " Hamas" olarak adlandırıldı. Hareketin lideri, Mescid-i Aksa'nın imamlarından Şeyh Ahmed Yasin, önderliğinde ilk siyasi açıklamasını yapmıştır. Hamas adı altında örgütlenme süreci Filistin topraklarında başladı ve temel tüzüğünü yayınlamıştır. Örgüt, 18 Ağustos 1988'deki halk gösterileri sırasında Müslüman Kardeşler ile ilişkilerini açıkça doğrulamıştır¹⁵⁵.

Ayrıca, “Abdullah Azzam Tugayları” ve “Majd” adı verilen çeşitli askeri ve istihbarat servisleri kurulmuştur. 1991 yılında Hamas, tüm askeri birliklerini İzzüddin El Kassam Tugayları adı altında birleştirmiştir. Abdel Aziz Al-Rantisi ve İsmail Haniyeh gibi çok sayıda Hamas lideri Filistin dışına sürgüne gönderilmiştir. Ancak sürgün, Hamas ile Hizbullah arasında askeri ve ideolojik ilişkinin kurulmasında ve Hamas'ın tüm dünyada tanınmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak, Hamas mücadele yöntemini değiştirdiğinde İsrail'in örgüte karşı tavrı değişmeye başlamıştır. Hamas lideri Şeyh Yasin, Mayıs 1989'da tutuklandı ve müebbet hapis cezasına çarptırılmıştır. Aynı yıl örgütün birkaç lideri tutuklanmıştır. 1992'de Madrid Harekatı'nın başlamasından sonra İsrail askeri güçleri tarafından yakalanan 415 Hamas ve İslami Cihat üyesi Lübnan'a gönderilmiştir. İsrail saldırıları arasında partinin kurucusu Şeyh Ahmed Yasin'e 22 Mart 2004'te İsrail hava saldırısında düzenlenen suikaste hayatını kaybetmiştir. Aynı ay Dr. Abdel Aziz Al-Rantisi de suikasta hayatını kaybetmiştir¹⁵⁶.

Filistin Bağımsızlık Belgesi Bildirgesi, 1988: Yaser Arafat, uluslararası bir konferansta Filistin meselesini çözmek için diplomatik faaliyetler başlatmıştır. Ancak uluslararası bir konferans düzenleme girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Arafat ayrıca ABD'yi, örgütü ve Filistin Ulusal Konseyi'ni tanımaya zorlamak için yeni bir yönteme başvurmuştur. İç ve dış çatışmaların bir sonucu olarak FKÖ, 1980'lerin ortalarında uluslararası sahnede etkisiz bir oyuncu haline gelmiştir. Oysa 15 Kasım 1988'de Yaser Arafat, Cezayir toplantısında sürgünde bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulacağını duyurmuştur. Yaklaşık 40 ülke yeni ülkeyi hemen tanımaya rağmen, Birleşik Devletler tanımamıştır. Bu durumla karşı karşıya kalan Arafat, 14 Aralık 1988'de 242 sayılı Kararı kabul ettiğini, İsrail'in varlığını tanıdığını ve terörizmden tamamen vazgeçtiğini ilan etmiştir. Daha sonra Amerika Birleşik Devletleri ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında Tunus'ta görüşmeler başlamıştır (16 Aralık 1988). Ancak ABD, bağımsız bir Filistin devletini tanıdığını bir daha asla açıklamamıştır. Buna göre, İsrail'in bağımsız Filistin kavramını reddetmesi nedeniyle sorun çözülememiştir. Bundan sonra, Filistin meselesi Filistin halkının meşru hakları konusunda yeni bir taviz, müzakere ve pazarlık dönemine girmiştir¹⁵⁷.

¹⁵⁵ Ayhan, op. cit, 2009:112.

¹⁵⁶ Ayhan, op. cit, 2009:113-114.

¹⁵⁷ Filistin, Karaman:1996 <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin>, (erişim tarihi: 02.03.2021).

Yaser Arafat, 13 Aralık 1988'de Cenevre'de toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu önünde İsrail'in var olma hakkını tanıdığını açıklamıştır. Batı Şeria ve Gazze'deki insanlar bir Filistin Devleti'nin ilanını ve ABD ile diyalogun başlamasını coşkuyla kutlamışlardır. Ancak Yaser Arafat, bir gün memleketlerine dönmek isteyen sürgündeki Filistinlilerin güvenini kaybetmiştir. Buna göre barış sürecinde yaşanan siyasi, ekonomik ve askeri bozulma nedeniyle İsrail ile müzakere masasına geri dönülmüştür. Filistinliler iyimser bir şekilde intifadanın siyasi bir çözüme yol açacağını ve İsrail ile ABD'nin arabuluculuk yaptığı bir barış anlaşması yoluyla işgalden kurtulacaklarını umuyorlardı. Ancak İsrail ve Amerika Birleşik Devletleri bunu yapma niyetinde değildi. İsrail, yalnızca 1979 Camp-David Anlaşmalarında getirilen sınırlı özerkliği uygulamaya koymayı planlıyordu¹⁵⁸.

2.3.5. “1988-2000” Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme

Birinci intifadanın hedef ve yöntemlerinin başarısızlığa uğramasına yol açan şey, Filistin meselesine Batı ve Arap ülkelerinin müdahaleleridir. Tüm sonuçlar başarısız olmuş ve Filistin halkı bu ana kadar toprakları üzerindeki egemenliğini elde edememiştir. Filistin halkının siyasi hayatındaki bu sefil dönemde (1988-2000) Filistin liderleri, Filistin ve İsrail partileri arasında geçici barış anlaşmaları imzalamak zorunda kalmıştır. Daha sonra göreceğimiz bu anlaşmalar, tüm Filistin meselesinin meşruiyetini yitirmiş, kanuni ve hukuki içeriğini boşaltmıştır. Bu süre zarfında, Madrid Barış Anlaşmasını, Wye Rever Anlaşmasını, Oslo Anlaşmalarını, bu anlaşmaların Filistinlilerin topraklarındaki egemenliklerinin yok edilmesi üzerindeki etkisini inceleyeceğiz.

Madrid Konferansı: Madrid Konferansı 30 Ekim 1991'de Kraliyet Sarayı'nda başladı ve üç gün sürdü. Konferans iki aşamadan oluşmuştur. Amacı Filistin-İsrail ihtilafını sona erdirmek ve bölgede istikrarı sağlamaktır. ABD Başkanı George W. Bush ve Gorbacov barış konusunda görüş alışverişinde bulunmaya davet edilmişlerdir. Çok taraflı görüşmelerde, bölgenin geleceğinde çok önemli olan 5 konu (çevre, su, ekonomik gelişme, mülteciler, silahlanmanın kontrolü ve güvenlik) üzerinde yapılmıştır. İsrail Başbakanı Isaac Shamir ve konferansa katılan Filistin heyetinin temsilcileri kapanış konuşmalarında, BM Güvenlik Konseyi'nin 242,338 sayılı Kararını (barış karşılığında topraklardan çekilme) yeniden teyit etmişlerdir. Öte yandan, Filistin tarafı ise getirilen önerinin İsrail denetimi altındaki bazı küçük sivil alanların devrini içerdiğinden bu öneriyi kabul etmemiştir. Madrid Konferansı'ndaki yoğun ikili görüşmeler sırasında İsrail sınırlı özerklik sunarken, Filistinliler gelecekte bağımsız olabilecek daha geniş özerklik istemişlerdir. Arap ülkeleri, İsrail'in bölgedeki yayılmacı politikasını eleştirerek,

¹⁵⁸ Keleşoğlu, op. cit,2008:64-65.

İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesini ve "Barış için toprak" ilkesine uygun olarak yerleşim faaliyetlerini durdurmasını talep etmişlerdir. Ne yazık ki İsrail'den olumlu bir yanıt gelmemiş ve İsrail, Filistinlilere karşı keyfi tedbirlerini sürdürmüştür¹⁵⁹

Harita 2.14 Madrid Konferansının Haritası

(Kaynak: 1991 Madrid Konferansı: https://tr.wikipedia.org/wiki/1991_Madrid_Konferans%C4%B1 (erişim tarihi: 3-3-2021))

¹⁵⁹ Dosbolov, 2014:4.

Oslo I ve Oslo II Anlaşmaları: Madrid sonrası diplomasiinin başarısızlığı, İsraililer ve Filistinlilerin yeniden bir araya gelmesine neden oldu. Norveç'in başkenti Oslo'da sekiz ay süren gizli görüşmeler, 13 Eylül 1993'de "Oslo I" olarak da tanımlanan "İsrail-FKÖ Prensipler Deklarasyonu" ile sonuçlanmıştır. İlk Oslo'nun ana hükümleri şunlardır:

1. İsrail'in Filistin Kurtuluş Örgütü'nü Filistin halkının meşru temsilcisi olarak kabul etmesi ve Filistin Kurtuluş Örgütü'nün İsrail'in güvenli sınırlar içinde var olma hakkını tanıması.

2. İsrail güçlerinin Gazze Şeridi ve Eriha'dan çekilmesiyle başlayan 5 yıllık bir geçiş dönemini uygulamak için İsrail Hükümeti ile Filistin Kurtuluş Örgütü arasında anlaşma yapılması.

3. Savunma ve dış ilişkiler haricinde Batı Şeria'nın büyük bir bölümünde yönetimin Filistin Ulusal Otoritesi'ne teslim olmasına yol açan geçici bir dönemin belirlenmesi.

İsrail bu anlaşma ile Filistin Kurtuluş Örgütü'nü Filistinlilerin resmi temsilcisi olarak tanıdı, barış karşılığında bazı topraklardan çekilmeyi kabul etti ve uzun vadede Filistinliler için özerkliği kabul edeceğini ilan etmiştir. Öte yandan, Filistin tarafı ise İsrail'in varlığını ve güvenli sınırlar içinde yaşamasını kabul etmiştir¹⁶⁰.

I. Oslo süreci, Mayıs 1994'te imzalanan Gazze Şeridi ve Eriha Kahire Anlaşması ile yürürlüğe girdi. Kahire Anlaşmasının şartları şöyledir:

1. İsrail askeri güçlerinin üç hafta içinde Gazze Şeridi ve Eriha'dan çekilmesi.
2. İsrail'in dışişleri, iç güvenlik ve yerleşim yerleri üzerinde kontrolü elinde tutması şartıyla tüm sivil yetkileri Filistinlilere devredilmesi.

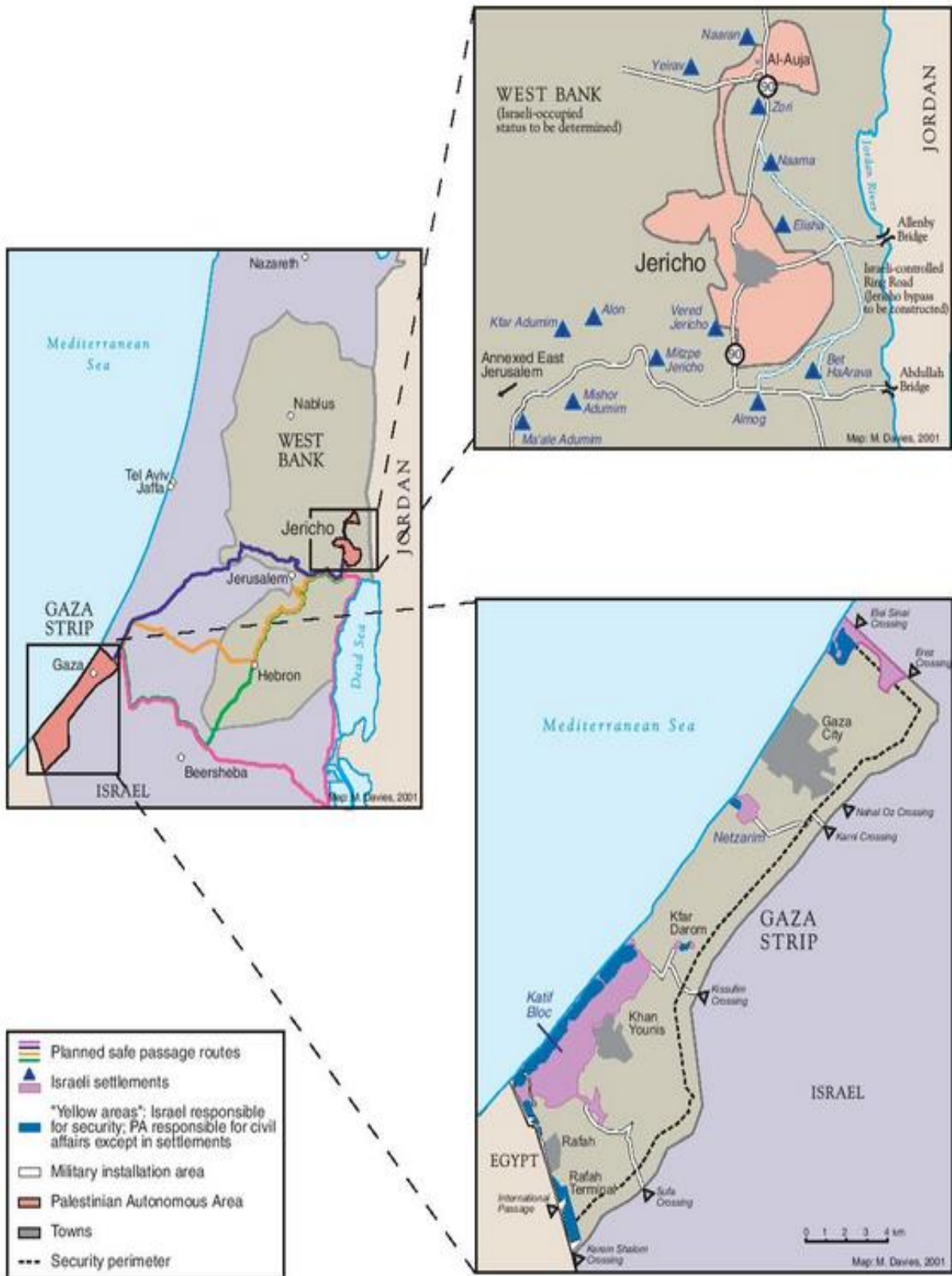
3. Filistin Ulusal Otoritesinin yetkilerinin tanımlanması ve bir polis gücünün oluşturulması.

4. 5 yıllık geçiş döneminin başlangıcı İlkeler Beyannamesi'nde belirtilmiştir.

Bu anlaşma ile Filistin Ulusal Yönetimi, 1999'da imzalanması beklenen nihai anlaşmaya kadar İsrail'in çekildiği Filistin topraklarını yönetmek için geçici bir yapı oluşturmuştur. Barış süreci sırasında, Filistin Ulusal Yönetimi'nin toprakları Batı Şeria'daki büyük şehirleri de içerecek şekilde genişletilmiştir¹⁶¹.

¹⁶⁰ Erkmen,2019:4.

¹⁶¹ Erkmen,op.cit:2019:4.

Harita 2.15 I. Oslo Anlaşmasının Haritası

(Kaynak: GAZA-JERICO (OSLO I) AGREEMENT, CAIRO, 4 MAY 1994 : <http://passia.org/maps/view/29> (erişim tarihi: 3-3-2021))

Harita 2.16 II. Oslo Anlaşmasının Haritası

(Kaynak: INTERIM (OSLO II) Agreement, TABA, 28 September 1995: <http://passia.org/maps/view/30> (erişim tarihi: 3-3-2021))

"Batı Şeria ve Gazze Şeridi için geçici anlaşma" olan "Oslo II" anlaşması ise Kahire'den sonra 28 Eylül 1995'te imzalandı. İkinci Oslo Anlaşmalarının ana maddeleri şöyledir:

1. Batı Şeria'nın üç bölgeye ayrılması: El-Halil ve Doğu Kudüs dışındaki ana Filistin kentlerini kapsayan %7'lik A bölgesi (Filistin Ulusal Otoritesi), %21'lik B bölgesi (Filistin sivil yönetimi ve İsrail güvenlik kontrolü), %72'lik C bölgesi (İsrail yönetimi).
2. İsrail'in Filistin seçimlerinden (Ocak 1996) 22 gün önce Batı Şeria şehirlerinden (Beytüllahim, Cenin, Nablus, Kalkilya, Ramallah, Tulkarim) çekilmesi.
3. Filistin seçimlerini takip eden 6 aylık aralarla üç aşamada C bölgelerinin B bölgelerine dönüştürülmesi.
4. Ortak güvenlik amaçları için bir İsrail-Filistin Güvenlik ve İşbirliği Konseyi kurulması.
5. Kudüs, yerleşimciler, sınırlar ve mültecilerin ele alınacağı nihai statü görüşmelerinin en geç 4 Mayıs 1996'da başlaması¹⁶².

Filistinlilerin amacı bağımsız bir sivil ve askeri devlete sahip olmaktır. Oslo Anlaşması ile Filistinlilere sadece Sivil Yönetim devredilmiştir. Ne yazık ki İsrail, dış ve askeri işler, iç güvenlik ve yerleşim yerleri üzerindeki kontrolü elinde tutmuştur. Filistinlilere aktarılan bölgeler de ekonomik olarak İsrail'e bağımlı olmaya devam etmiştir. Oslo Anlaşması hükümlerine göre, Filistinliler uluslararası hukuk kapsamındaki bazı haklarından feragat etmişlerdir. İsrail politikasının amacı, İsrail egemenliğini ve her şeyi kontrol altına almak için toprakları olabildiğince bölmek olduğu dikkat çekicidir. Ayrıca Oslo Anlaşmaları, kültür, sağlık ve tarım gibi konularda Filistin Ulusal Otoritesi'nin sorumluluğunu tam olarak belirtmemiştir. 4 Kasım 1995'te Oslo Anlaşmalarını imzalayarak Filistin Kurtuluş Örgütü'nü ve özerklik planını tanıyan İsrail Başbakanı Isaac Rabin öldürüldü. Bir hain olarak görüldüğü ve Siyonizm ile tutarsız olduğu için öldürülmüştür¹⁶³.

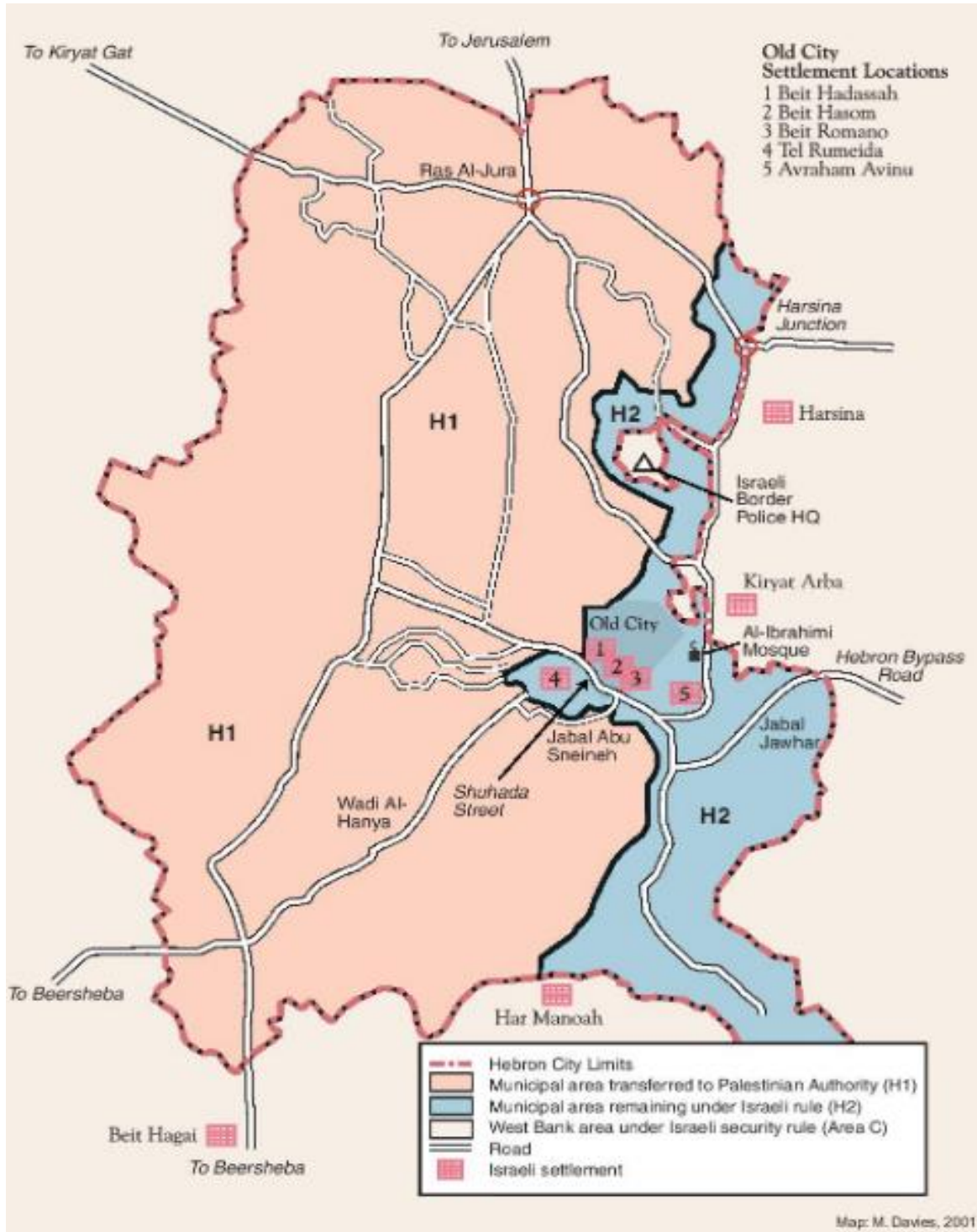
Bundan sonra 1996'da yapılan genel seçimlerde Likud birinci oldu. Aşırı sağ Binyamin Netanyahu liderliğindeki İsrail hükümetinin kurulması barış sürecini sekteye uğratan bir olaydır. Netanyahu yönetimi sürecinde çok sayıda yeni yerleşim birimi inşa edilmeye devam edildi. Netanyahu Doğu Kudüs ile Batı Şeria arasındaki bağı koparmak için çalışmıştır. II. Oslo'dan sonra Ocak 1997'de "El Halil Anlaşması" imzalandı. Bu anlaşmaya göre:

1. İsrail, El Halil'in % 80'inden derhal çekilecek.
2. Mart 1997'de başlayıp Eylül 1998'de sona erecek olan kademeli geri çekilme için yeniden konumlandırılmış bir takvim belirlenecektir¹⁶⁴.

¹⁶² Yaşar vd, op. cit, 2011: 56.

¹⁶³ Yaşar vd, op. cit, 2011: 56.

¹⁶⁴ Yaşar vd, op. cit, 2011: 57.

Harita 2.17 El Halil Anlaşmasının Haritası

(Kaynak : Hebron Protocol, 15 January 1997: <http://www.passia.org/maps/view/31> (erişim tarihi: 3-3-2021))

Wye River Memorandum: İsrail, El Halil Anlaşması'nı daha önce pek çok kez yaptığı gibi tam olarak uygulamamış ve 23 Ekim 1998'de, Amerika'nın özellikle İsrail üzerindeki baskısının bir sonucu olarak Wye River Memorandumu imzalamıştır. Bu anlaşma aşağıdakileri öngörmektedir:

1. İsrail üç aşamada Batı Şeria'nın % 13'ünden çekilecek ve bu arada, % 14'ünü B Bölgesi'nden A Bölgesi'ne aktarmak için 12 haftalık bir program kurulacaktır.

2. Bazı "şüpheli teröristlerin" tutuklanması, yasadışı silahlara el konulması, terörle mücadele güvenlik planı dahil olmak üzere Filistinin güvenlik sorumluluklarının tanımlanması (CIA, Filistin güvenlik planlarını gözden geçirecektir).

3. Gazze'de bir Filistin havaalanı ve Gazze ile Batı Şeria arasında Filistinlilerin geçişine izin verecek bir ulaşım koridoru açılacaktır¹⁶⁵.

En büyük anlaşmazlık, İsrail'in Batı Şeria'dan çekilmesi konusundaki görüşmelerde ortaya çıkmıştır. İsrail'in çekilme süresi 3 ay olarak belirlenmiştir. Aslında bu anlaşma, çatışmayı sona erdirmek için yeterli güce sahip değildi. Burada devam eden ihtilafların nedeni, sözleşme şartlarına uyulmaması iddiasıdır. İsrail, Filistinlilerin şu üç sözü yerine getirmediğini iddia etmiştir:

1. Şüpheli teröristleri İsrail'e teslim etmesi.
2. Filistin Kurtuluş Örgütü Sözleşmesi'ndeki İsrail'in ortadan kaldırılması ile ilgili tüm maddelerin kaldırılması.
3. El-Halil Anlaşması'ndaki güvenlikle ilgili sorumlulukların tam olarak yerine getirilmesi. Bu bahanelere göre İsrail, anlaşma şartlarına uymamış ve anlaşmalarda kararlaştırılan topraklardan çekilmemiştir¹⁶⁶.

¹⁶⁵ Wye River Memorandum: <https://peacemaker.un.org/israelopt-wyerivermemorandum98> (erişim tarihi: 3-3-2021).

¹⁶⁶ Wye River Memorandum, op.cit: <https://peacemaker.un.org/israelopt-wyerivermemorandum98> (erişim tarihi: 3-3-2021).

Harita 2.18 Wye River Memorandumunun Haritası

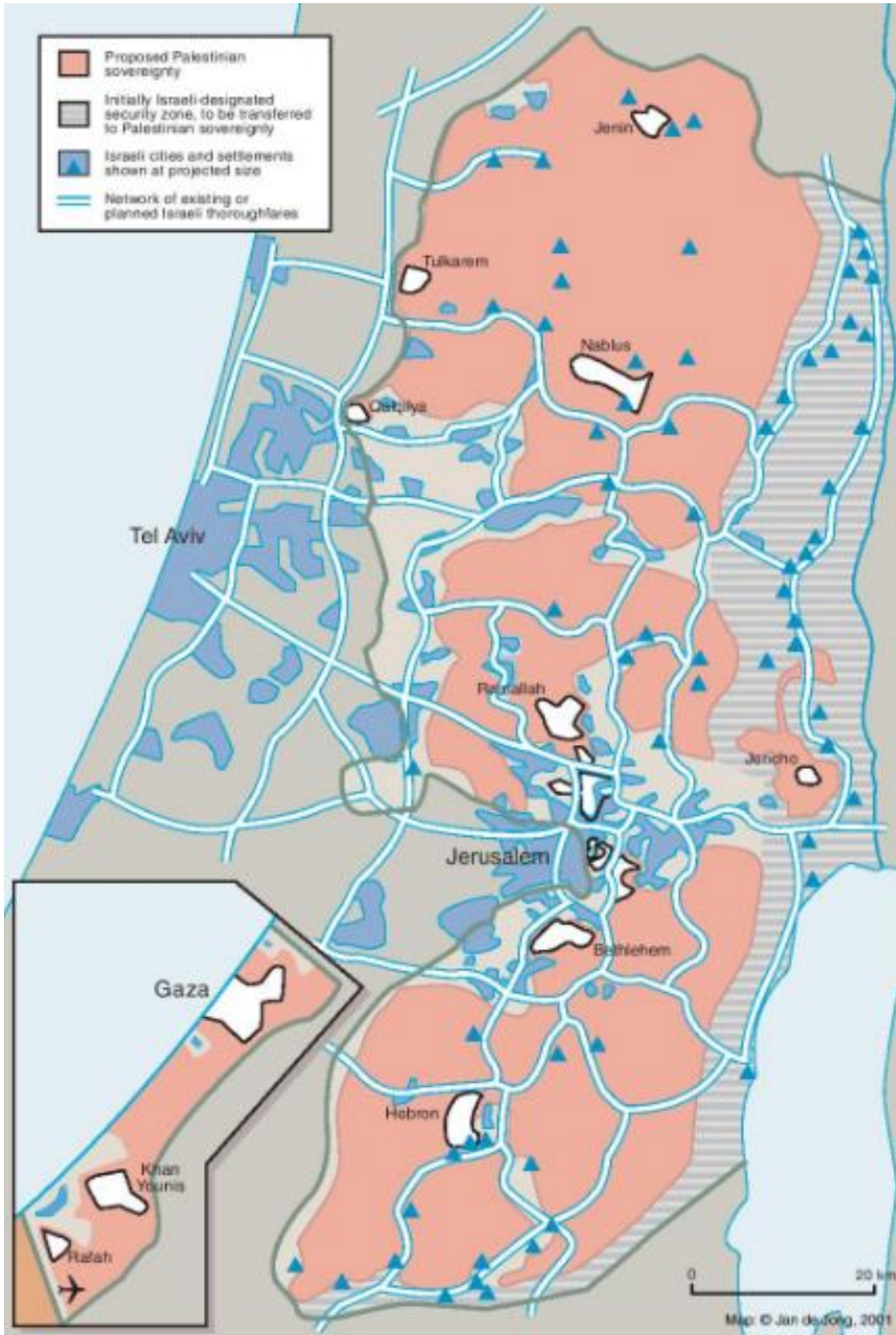
(Kaynak : Wye River Memorandum, 23 OCTOBER 1998: <http://www.passia.org/maps/view/32> (erişim tarihi: 3-3-2021).)

Camp David Görüşmesi: Madrid, Kahira-Gazze, EL-Halil, Oslo ve Way River Anlaşmaları'nın sonuçlandırılması sırasında, müzakerelerde yer alan İsraili ve Filistinli partiler daha sonraki bir dönem için Kudüs ve Filistinli mülteciler gibi konuları bırakmıştır. Ara dönem sona ermiştir ve bu konuda ciddi bir adım atılmamıştır. Görüşmeler sırasında Filistin egemen bir devlet olmayı talep etmiş, İsrail bu isteği kısmen kabul etmiştir. Ancak İsrail, kurulacak Filistin Devleti'nin askersizleştirilmesini şart koşmuştur. Öte yandan Filistinliler İsrail'in 1967'den önce sınırlara çekilmesini talep etmiş, ancak İsrail Başbakanı Barak bu talebi şiddetle reddetmiştir. Ara dönemde Gazze'nin % 70'i ve Batı Şeria'nın % 40'ı Filistin Yönetimi'ne devredildi. Görüşmeler sırasında Eyhud Barak, Gazze ve Batı Şeria'yı Filistin kontrolüne bırakmayı kabul etmiştir. Daha önce Kudüs ve mülteciler meselesi gibi önceki müzakerelerde ihmal edilen bazı temel konulardan bahsetmiştik. Filistin devletinin yapısı ve Kudüs sorunlarını çözebilmek ve Şarm el Şeyh'te ortaya koyulan nihai statü anlaşmasını uygulamak amacıyla 11 Temmuz 2000 tarihinde ABD Başkanı Clinton tarafları davet etmiştir. Ancak konferansın sona erdiği ve nihai bir çözüme ulaşılamadığı Camp David zirve konferansı yapılmıştır¹⁶⁷.

Ardından 2001 yılında Taba Zirvesi'nde görüşmeler devam etti. Bu kez Ehud Barak İsrail'deki seçim kampanyasına devam etmek için görüşmelerden çekilmiştir. Mülteciler konusunda ise İsrail, mültecilerin Filistin'e dönüş hakkını reddetmiştir. Ayrıca, sürüldükleri evlerine dönüş de dâhil olmak üzere, kendi seçtikleri yere yerleşme seçeneğine sahip olmayı talep etmişlerdir. Öte yandan, Ekim ve Aralık 2001'de Filistinli silahlı grupların intihar saldırıları artarken, İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırıları yoğunlaşarak II. İntifada başlamış ve barış süreci neredeyse tamamen gündemden düşmüştür. Böylece 5 yıl sonra İsrail'in hedefleri Filistinlilere sembolik ve hayali özerklik verilmesi anlamına gelmektedir¹⁶⁸.

¹⁶⁷ Burhan,2008: 108-109.

¹⁶⁸ Hejji, op. cit, 2015: 51-51.

Harita 2.19 2000 Camp David Görüşmesinin Haritası

(Kaynak : Camp David Projection, JULY 2000 <http://www.passia.org/maps/view/37> (erişim tarihi: 1-3-2021))

2.3.6. "2000-2012" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme

II. İntifada "Mübarek El-Aksa İntifadası"nın patlak vermesinin esas nedeni, Ariel Şaron'un Camp David Müzakereleri'nin başarısız olmasının ardından Kudüs'e yaptığı provokatif ziyaretidir. İntifada, işgal altındaki Filistin'deki çatışmaların şiddetlenmesine ve binlerce Filistinlinin şehit ve yaralı düşmesine neden olmuştur. İsrail siyasi tutuklamalara, Yahudi yerleşimlerinin inşasına, Filistin vatandaşlarının evlerini yıkmaya devam etmiştir. 2002 yılına kadar herhangi bir barış görüşmesi yapılamamıştır. 2002 yılından sonra "Yol Haritası" olarak adlandırılan Ortadoğu Barış Planı sunulmuştur. Filistin ve İsrail, Orta Doğu Dörtlüsü (ABD, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Rusya) tarafından 2003 yılında hazırlanan Yol Haritası Planı'nı kabul etmişlerdir. Olası bir barış için çerçeve oluşturdular. Daha sonra göreceğimiz gibi, İsrail'in tek taraflı kendine göre egemenlik planı vardır. Çünkü tek başına Filistin içindeki ve dışındaki milyonlarca Filistinlinin kaderini belirlemek istemektedir. Yani İsrail her şeyi kontrol eder ve bir şey istediğinde barış müzakerelerine girebilir veya yeni bir savaş başlatıp barışı sona erdirebilir.

İkinci İntifada'dan Sonra Barış Girişimleri

1- Yol Haritası Planı: Yol Haritası, Orta Doğu Dörtlüsü tarafından "iki devlet" ilkesi çerçevesinde 2005 yılına kadar Orta Doğu'daki çatışmayı sona erdirmeyi amaçlayan, performansa dayalı bir plandır. Haziran 2002'de ABD Başkanı George Bush'un konuşması, Filistin-İsrail çatışmasının "iki devlet" ilkesi çerçevesinde çözülmesinin gerekliliğini vurgulayan Yol Haritası'nın temelini oluşturmuştur. 2002 yılında birçok kez taraflara sunulan ancak güçlü itirazlarla karşılaşan yol haritası, 30 Nisan 2003 tarihinde değiştirilerek yeniden taraflara sunulmuştur. Mahmud Abbas'ın başbakan olarak görev yaptığı süre boyunca Filistin tarafı planı kayıtsız şartsız kabul etmiştir, ancak İsrail bölgedeki barış sürecini engelleyen itirazlarda bulunmuştur¹⁶⁹.

2002 Yol Haritası, 1947 Bölme Planının başarısızlığından sonraki ilk açık bölme planını temsil etmektedir. Bu tarih Filistin yüz ölçümünün % 22'sine sahip bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasını içermektedir. 2002 Yol Haritası üç aşamadan oluşmuştur. İlk aşama, Filistin-İsrail şiddetini sona erdirmek, İsrail yerleşim faaliyetlerini dondurmak (yerleşim yerlerinin doğal büyümesi dâhil), ileri karakolları dağıtmak, Filistin Hükümeti'ni güçlendirmek, yeniden biçimlendirmek ve İsrail güvenlik kampanyasının 2001 yılından beri yarattığı sert koşulları hafifletmektir.

İkinci aşama, geçici sınırları olan bir Filistin devleti kurmayı amaçlamaktadır.

¹⁶⁹ The Road Map, 2003 : <http://www.passia.org/maps/view/42> (erişim tarihi: 3-3-2021).

Nihai müzakerelere gelince, Filistin devletinin kalıcı sınırları, mülteci sorunu ve Kudüs'ün statüsü konusu üçüncü aşamada olacaktır¹⁷⁰.

2- Suudi Barış Planı: 2003'te Suudi Arabistan Krallığı tarafından sunulan bir başka Arap barış planıdır. Planın maddeleri şöyledir:

1. İsrail politikalarını gözden geçirecek ve stratejik seçimin adil barış olduğunu ilan edecektir.
2. İsrail, Filistin mülteci sorununa Birleşmiş Milletler 194 Kararı (1948) uyarınca adil bir çözüm bulmak için, Golan Tepeleri ve Güney Lübnan'da halen işgal altında olanlar da dâhil olmak üzere 1967'de işgal ettiği tüm topraklardan çekilmesidir.
3. İşgal altındaki Batı Şeria ve Gazze'de başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız, egemen bir Filistin Devleti'nin kuruluşunu kabul etmesidir.
4. Karşılığında Arap ülkeleri Arap-İsrail çatışmasının sona ermesini kabul edecek, İsrail ile barış anlaşması imzalayacak ve kapsamlı bir barış çerçevesinde İsrail ile ilişkilerini normalleştirecektir.
5. İsrail Hükümeti ve İsrailliler Arap barış planını kabul edeceklerdir.
6. Uluslararası toplum ve kuruluşlar bu girişimi desteklemektedir. Son olarak, İsrail, bağımsız bir Filistin Devleti'ni tanımanın ve Filistinli mültecilerin dönüşüne izin vermenin mümkün olmadığını ifade etmiştir¹⁷¹.

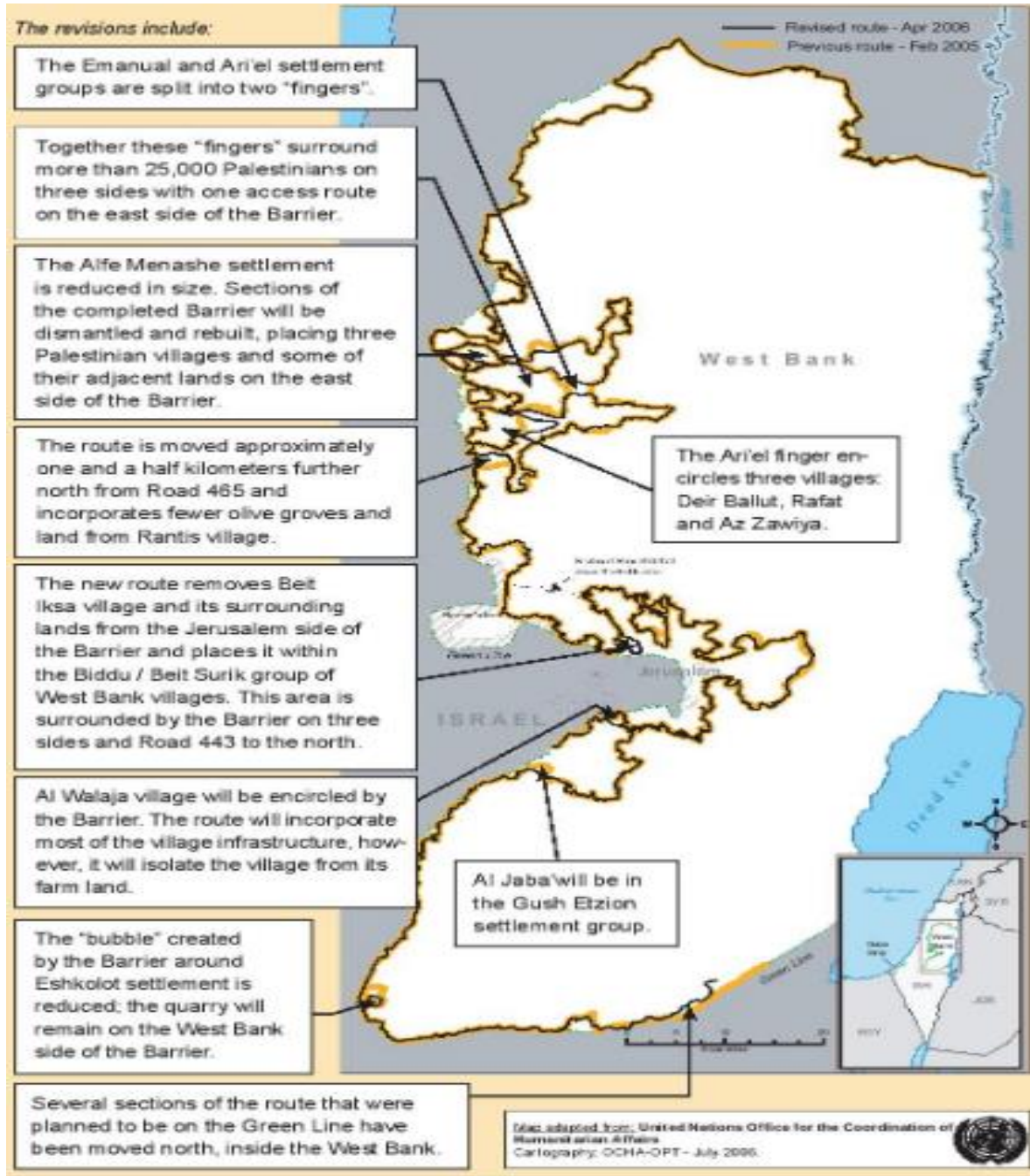
3- Sharon Planı 2003:

1. İsrail'in Gazze'deki tüm yerleşim yerlerinden ve kuzey Batı Şeria'daki dört yerleşim yerinden çekilmelidir.
2. Sınırdaki devriye gezmek için Gazze'yi Mısır'dan ayıran Philadelphi rotasının geçici kontrolünü elinde tutacaktır.
3. Gazze'deki Dahaniya Bölgesi'ndeki liman ve havalimanı kapalı kalacaktır.
4. İsrail ile Filistin arasındaki Erez'deki ortak sanayi bölgesi faaliyete devam edecek ve İsrail tarafına sadece sınır kapısı devredilecektir.
5. Filistinliler yol haritası yükümlülüklerini yerine getirdiklerinde (yani terörü kontrol ettiklerinde) nihai sınırlar müzakere edilecektir¹⁷².

¹⁷⁰ The Road Map, 2003, op.cit: <http://www.passia.org/maps/view/42> (erişim tarihi: 3-3-2021).

¹⁷¹ Yaşar vd, op. cit, 2011: 61.

¹⁷² The Road Map, 2003, op.cit: <http://www.passia.org/maps/view/42> (erişim tarihi: 3-3-2021).

Harita 2.20 Yol Haritası Planı haritası

(Kaynak: The Road Map, 2003 op.cit: <http://www.passia.org/maps/view/42> (erişim tarihi: 3-3-2021))

2002-2006 Arasında Filistin'de Demokrasinin Gelişimi: Daha önce Filistin halkının bağımsız, demokratik bir devlet kurmak istediğini, ayrıca Batı veya Arap müdahalesi olmaksızın toprakları üzerinde özgürlüklerini ve egemenliklerini kullanmak istediğini belirtmiştik. Bazı dönemlerde Filistinlilere özerk ve sivil idare verilmiştir. Bu sayede yasama ve cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılabilmektedir. Ortaya çıkan Filistin siyasi sisteminin gelişiminin, özellikle 1994'te Filistin Ulusal Otoritesinin gelişiyile, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün ve yürütme kurumlarının kurulmasıyla bağlantılı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Buna ek

olarak, siyasi partilerin oluşumu, popüler dernekler ve komiteler gibi bir siyasi çoğulculuk durumuna yol açmıştır.

Bu dönem, 2003 yılında Filistin Anayasası düzenlendiği için siyasi refaha tanık olmuştur, ayrıca 2005 yılında değişiklikler yapılmıştır. Filistin Anayasası'nın 5. Maddesi: “Filistin'deki hükümet sistemi, siyasi ve parti çoğulculuğunu temel alan temsili bir demokratik sistemdir. Ulusal Otorite Başkanı doğrudan halk tarafından seçilir ve Hükümet sorumludur. Başkan ve Filistin Yasama Konseyi'nden önce, Filistin Ulusal Otoritesinin Temel Kanunu, Bakanlar Kurulunun (Hükümet) oluşturulacağını öngörmektedir. Kurum tarafından onaylanan programın geliştirilmesinden sorumlu üst düzey yönetici ve yönetim aracı Yasama yürürlüktedir ve kurum başkanı hariç yürütme yetkisi vardır. Filistinli milliyetçilik yürütme bölümünde İcra şubesi aşağıdaki maddelerden oluşur:

1. Yürütme Otoritesine başkanlık eder ve doğrudan yürütmeye yetkilidir.
2. Başbakan: Bir Cumhurbaşkanı tarafından kendisine verilen yürütme yetkilerini yönetir, başkanlık Bakanlar Kurulu aracılığıyla veya çeşitli bakanlıklar aracılığıyla yetki verir”¹⁷³.

Filistin demokratik deneyiminin başlangıcı, 1996'daki ilk Filistin seçimleriyle. Bu demokratik gelişme, esas olarak 1994'te Filistin Yönetimi'nin gelişinden sonra başlamıştır. Demokratik deneyin özellikleri, Filistin Kurtuluş Örgütü çerçevesinde doğrudan ve olumlu olarak tanımlanmış ve şekillendirilmiştir. 20 Ocak 1996'da, ilk Filistin başkanlık ve yasama seçimleri yapıldı. Filistin, Ulusal Yönetimi Başkanı'nı ve Filistin Yasama Konseyi üyelerini seçmek için oylama yapılmıştır. Yaser Arafat ve Samiha Khalil bu pozisyon için yarıştı. Cumhurbaşkanı Yaser Arafat kullanılan oyların % 87,28'ini almıştır. Filistin halkı ayrıca 780079 seçmenin olduğu 6 seçim bölgesinde 672 aday olan Yasama Konseyi'nin 88 üyesini seçmiştir. Merhum Cumhurbaşkanı Arafat, 12 Şubat 1996 tarihinde Gazze Şehrindeki Yasama Konseyi karargahında, Filistin Ulusal Konseyi Başkanı ve Hakimler Hakimi önünde anayasa yemini etmiştir¹⁷⁴.

İkinci Filistin seçimleri, 2004'te Başkan Yaser Arafat'ın ölümünden sonra 2006'da yapılmıştır. İlk kez Ocak 2005'te cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmıştır. Mahmud Abbas seçimleri kazandı ve Devlet Başkanı olmuştur. Bundan sonra 25 Ocak 2006'da yapılan parlamento seçimleri Hamas'ın zaferiyle sonuçlanmıştır. Hamas'ın parlamentoda 76 milletvekili varken, Mahmud Abbas'ın El Fetih hareketi 43 sandalyede kalmıştır. Küçük partiler 13 sandalyenin tamamını kazanmıştır. Son olarak, 2006 Filistin seçimlerinde HAMAS, 132

¹⁷³ 2003 yılında değiştirilen Filistin Temel Kanunu'nun metni ve 2005 değişiklikleri.

¹⁷⁴ Cankara,2020:477.

sandalyenin 73'ünü kazanmıştır. Özellikle büyük şehirlerde yerel seçimlerde başarılı olan Hamas, Gazze Şeridi'ndeki en önemli güç olduğunu kanıtlamıştır. Hamas, "Değişim ve Reform" listesiyle seçimlere giren milletvekili seçimlerine katılan en güçlü ikinci partidir. Ayrıca seçim günü 132 sandalyeli parlamentoyu seçmek için bir milyondan fazla seçmen oy kullanmıştır¹⁷⁵.

Filistin Halkı'nın oylarını alarak demokratik olarak iktidara gelen parti Hamas olsa da, Hamas'ın iktidardaki zaferi Batılı ülkeler tarafından hoş karşılanmamıştır. Bunun için ABD, seçilmiş hükümete mâli desteğini kesmiş ve İsrail'in gümrük gelirlerini hükümete devretmeyeceğini duyurmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in temel amacı, Hamas'ı İsrail'in varlığını tanımaya ve kabul etmeye zorlamak için fon akışını kesmektir. Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail yeni hükümeti, Hamas'ı onu tanımaya zorlayabileceklerine inanıyorlardı. Çünkü müzakere yoluyla bir miktar kazanım elde etmektense, her türlü çözüme güç ve tehdit kullanarak ulaşabileceklerine inanmalarıdır¹⁷⁶.

Burada siyasi ortamın çok kötü olduğu açıktır. Hamas-El Fetih mücadelesi, Hamas'ın seçimleri kazanmasıyla ortaya çıkmaya başlamıştır. Hamas, daha düşük vergi geliri ve Avrupa Birliği'nden gelecek yardım korkusu nedeniyle El Fetih'le bir hükümet kurmayı ve Filistin'i birlikte yönetmeyi önermiştir. Ancak El Fetih, Amerika ve Avrupa'nın Hamas'ı bir terör örgütü olarak dâhil etmesi nedeniyle Hamas'ın kurduğu bir hükümete ortak olmayı reddetmiştir. 2007 yılında Hamas ile El Fetih arasında yaşanan gerginlik döneminin ardından aralarında silahlı bir iç savaş başlamış, onlarca şehit ve yaralanmalar olmuştur. Nihayet beklenmedik bir şekilde, 15 Haziran 2007'de Hamas güçleri Gazze'nin tam kontrolünü ele geçirmiştir. Bunun karşılığında Mahmud Abbas ulusal birlik hükümetini görevden almış ve olağanüstü hal ilan etmiştir. Batı Şeria'da Maliye Bakanı Salam Fayyad ve Gazze'de İsmail Haniyeh başkanlığında iki ayrı hükümet kurulmuştur. 2007 yılı siyasi bölünme yılıdır ve sonuç olarak Mahmud Abbas erken seçim çağrısında bulunmuştur. İç siyasi sorunları çözmek ve dış politikaları üzerindeki baskıyı azaltmak için Filistin'deki tüm partilerin katılımıyla bir koalisyon hükümeti kurulmasına karar verilmiştir. Ancak tüm dış arabuluculuğa rağmen bugüne kadar bir çözüme ulaşılamamıştır. İsrail, Filistinlileri temel ihtiyaçlardan mahrum etmek ve seçilmiş Hamas hükümetini devirmek amacıyla Gazze Şeridi'ne kapsamlı ve adaletsiz bir abluka uygulamıştır.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Cankara, op. cit ,2020:478-479.

¹⁷⁶ Burhan, op.cit, 2008:121.

¹⁷⁷ Yaşar vd, op. cit, 2011: 70.

2008-2009'da Gazze Şeridi'ndeki ilk İsrail savaşı “Dökme Kurşun” Operasyonu: İsrail hükümeti, İsrail'i tanıması için Hamas'a karşı baskıcı politikasını sürdürmüştür. İsrail, Filistin yönetimine 45 milyon dolarlık aylık gümrük ve vergi gelirlerini ödemeyi bırakırken, Hamas bakanlarının ve milletvekillerinin Gazze Şeridi ile Batı Şeria arasında geçişini engelleme kararı aldı ve İçişleri Bakanlığı'nın görevlerini iptal etmiştir. Geçişler üzerindeki kontrol ve egemenlik Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas'a devredilmiştir. Kısacası, Hamas hükümetinin geri çekilmekten veya istifa etmekten başka seçeneği yoktu. Hazinesin boş olması ile bakanlıkların borçları 28 Mart 2006'dan bu yana 750 milyon dolara ulaşmıştır. Dış yardımların kesilmesi ve ABD'nin "Hamas'a para aktaran bankaların terörü destekledikleri gerekçesiyle cezalandırılacağı" tehdidinin ardından toplanan paraya hükümetin ulaşması imkânsız hale gelmiştir. Mısır polisi, bu sorunu çözmek için Filistin dışından toplanan paraları gizli çantalarda geçirmeye çalışan Hamas yetkililerini tutuklamıştır. İsrail bu dönemde Filistinlilere karşı katliamlar yaptı. Bu, Filistin direnişini ticari bir tünelden askeri bir baskın başlatmaya zorlamıştır. Bu baskın, iki İsrail askerinin öldürülmesi ve Gilad Şalit adlı bir İsrail askerinin kaçırılmasıyla sonuçlanmıştır¹⁷⁸.

Gilad Şalit askerinin kaçırılması ve onunla pazarlık edilmesi, 2008 yılında Gazze Şeridi'nde savaşa neden olan ateşin kıvılcımı olmuştur. Eylül 2008'de İsrail, Gazze Şeridi'ni "düşman bölge" ilan etmiştir. İsrail hükümeti erken genel seçimlere hazırlanıyordu ve bunun için Hamas'ın attığı roketler Gazze Şeridi'ne savaş açmak için bir bahane olarak kullanıldı. Nitekim İsrail, 27 Aralık 2008 ve 25 Ocak 2009'da, binlerce Gazzeli vatandaşın öldürüldüğü seçim arifesine kadar insanlık suçu işledi. 22 gün boyunca bölgeye bir milyon kilogram bomba yağdırdı; seyreltilmiş uranyum ile beyaz fosfor başta olmak üzere vücudun içinde çok derin yanıklara neden olan çeşitli kimyasal silahlar kullandılar. Aralarında 417 çocuk, 108 kadın, 120 yaşlı, 14 yardım ve sağlık görevlisi ve 4 gazetecinin bulunduğu 1.334 Filistinliyi katlettiler. Bütün bunlar Hamas'ın Gazze'deki hâkimiyetini ve terörü ortadan kaldırmak içindir. 2012 yılında İsrail, Filistin halkının iradesini kırmak ve Hamas'ı ortadan kaldırmak amacıyla Gazzeli sivillere karşı suç senaryosunu yeniden kurdu. İnsanları yok etmek için amansız savaşları sürdürmüştür¹⁷⁹.

2012'de Filistin'in Birleşmiş Milletler tarafından BM'de gözlemci üye olarak tanınması: Filistin tamamen egemen bir devlet olarak kabul edilebilir mi, yoksa egemenlikten yoksun bir devlet midir? Avrupa Birliği'nin Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Javier Solana, bir Filistin Devleti'nin kurulması için BM'ye bir son tarih belirleme çağrısı yapmıştır.

¹⁷⁸ Yaşar vd, op. cit, 2011: 70.

¹⁷⁹ Turhan, 2009: 163-164.

Solana'nın daveti Filistin Özerk Yönetimi tarafından kabul edilmiştir. Bu yöndeki ilk açıklamada Filistin Başbakanı Selam Fayyad, iki yıl içinde devlet için gerekli altyapıyı tamamlamak ve Filistin'i kurumsallaştırmak için bir proje hayata geçireceklerini açıklamıştır¹⁸⁰.

Nitekim Filistin sorununun çözümü noktasında Arap Birliği'ni temsil eden Barış İnisiyatifi Kurulu'da Filistin'in tam üyelik meselesini BM Güvenlik Konseyi'ne taşıyacaklarını açıkladı. Yine Abbas, Eylül-2011'de Filistin Devleti'nin Birleşmiş Milletlere tam üyelik başvurusunda bulunacaklarını açıklamıştır. Yapılan tam üyelik başvurusu ABD'nin veto yetkisiyle kabul görmemiş olsa da bu başvuru sonrasında devam eden girişimler neticesinde Filistin, BM'de "Üye olmayan Gözlemci Devlet" statüsü elde etmiştir. 29 Kasım 2012 tarihinde BM Genel Kurulu'nda yapılan oylamada, Filistin'in talebi için 138 ülke, "evet", 9 ülke "hayır" oyu kullandı, 4 ülke çekimser kaldı. Böylece Filistin'in başvurusu, ABD'nin karşı koymasına rağmen, 138 'evet' oyuyla kabul edilmiştir. Ancak, bir devletin Birleşmiş Milletler tarafından tanınması ya da Birleşmiş Milletlere üye olması, söz konusu devletin tüm devletlerce tanındığı anlamına gelmemektedir¹⁸¹.

Filistin açısından 2012 yılının en önemli olayı kuşkusuz Filistin'in Birleşmiş Milletler tarafından üye olmayan gözlemci devlet statüsünü kazanması olmuştur. Filistin'in Birleşmiş Milletler'deki bu başarısının Filistin-İsrail ilişkilerinde yeni gelişmelere kapı aralayabileceğinin altı çizilmektedir. 67/19 sayılı BM Kararı Filistin için tarihi bir öneme sahiptir. Bunun nedeni, Filistin'in üye olmayan bir gözlemci entite statüsünden üye olmayan bir gözlemci devlet statüsüne geçmesidir. Ancak, İsrail Dışişleri Bakanı Regev, "Filistin Birleşmiş Milletler'den bir kâğıt parçası alabilir, ancak bir devlet alamaz, çünkü Filistin Devleti İsrail ile müzakereler yoluyla sağlanacaktır" demiş¹⁸².

Ayrıca Filistin üyelik için 3 Nisan 2012'de UCM'ne başvurmaya çalıştı. Ancak UCM'si başsavcısı, Filistin'in UCM'ye talebinin 121 devletin Filistin'i tanınması veya BM'in onayı ile mümkün olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, UCM'ne gitmesi, İsrail yerleşiminin durdurulması anlamına da gelebilir. Ayrıca, UCM'si önündeki olası Filistin girişimleri İsrail'i barış yapmaya zorlayabilir, çünkü iki devletli çözümün önündeki en önemli engellerden biri İsrail'in yerleşim inşasının genişletilmesidir¹⁸³.

¹⁸⁰ Bölme ve Ulutaş, 2011:10.

¹⁸¹ Bölme ve Ulutaş, op. cit 2011:10-11.

¹⁸² Filistin 2012: Özşahin, https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/04_palestine_2012.pdf (erişim tarihi: 5-3-2021).

¹⁸³ Filistin 2012:Özşahin,op.cit https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/04_palestine_2012.pdf (erişim tarihi: 5-3-2021).

2.3.7. "2012-2021" Döneminde Filistin Meselesindeki Siyasi Gelişme

(2012-2021) dönemi, Filistin meselesinin son cari siyasi dönemidir. Filistin için Arap Baharı'yla ortaya çıkan pozitif havanın pek çok açıdan kaybolduğuna şahitlik edilmiştir. Ayrıca son on yıl siyasi ve ekonomik olarak en zor yıl olduğu için dönemin siyasi gelişmeleri en kötü durumdadır. Hamas ile İsrail arasındaki siyasi gerginlik, Yahudi yerleşim anlaşmazlığı, Hamas ile El Fetih arasındaki çatışma, ekonomik darboğazlar ve doğal afetler bugün hala var olan olaylardan bazılarıdır. Şüphesiz, 2013'e damgasını vuran belki de en önemli gelişme, ABD girişimlerinin oluşturduğu İsrail-Filistin barış çabasıdır. Yıllardır beklemede olan barış girişimleri, John Kerry ve ABD arabuluculuğunun özel çabaları ile 2013 yılında yeniden başlatılmıştı. Oluşturulan barış süreci olumlu bir sonuca ulaşmamıştı. İsrail'in uygulayacağı ekonomik abluka ve yerleşim politikası, mevcut çıkmazla doğrudan bağlantılı olacaktır. Filistin, yıkıcı ekonomik sorunlara ve yüksek işsizlik oranlarına ek olarak, en önemlisi Başbakan Salam Fayyad'ın istifası olan birçok siyasi sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu istifa, iç siyaseti durduran ve uzlaşma yolunu bozan çok kritik ve kötü bir döneme denk geldi. Ancak Mahmud Abbas, yeni hükümetin kurulmasına kadar Fayyad'dan görevi devralmasını istemiştir¹⁸⁴.

2013'ten 2014'e kadar en önemli sorun İsrail'in izlediği yerleşim politikasıdır. Uluslararası toplumun tepkisine rağmen İsrail yasadışı yerleşim politikasını sürdürmüştür. Ağustos 2014'te İsrail ile Hamas arasındaki müzakerelerin başarısızlığı Gazze Şeridi'nde yeni, üçüncü bir savaşın başlamasına yol açmıştı. Binlerce sivilin öldürüldüğü, binlerce evin, hastanenin ve okulun yıkıldığı çok acımasız bir savaştı. Daha sonra, "Wifaq hükümeti" olan Ulusal Birlik Hükümeti, Rami Hamdallah başkanlığında Haziran 2014'te kurulmuştu. Ayrıca iki taraf arasındaki çatışma ve düşmanlığı sona erdirmek için Hamas ve El Fetih olmak üzere iki partiden oluşturulmuştu. Ancak bu hükümet oluşumu, iki örgüt arasındaki düşmanlığı sona erdirmemiştir¹⁸⁵.

Hamas Gazze'yi kontrol etmeye devam etti ve Filistin Ulusal Yönetimi'nin (El Fetih) Gazze üzerindeki otoritesini ve egemenliğini genişletmesine izin verilmedi. Durum tehlikeli hale gelmişti, çünkü El Fetih, Gazze'yi zorla kontrol etmeyi ciddi düşünmeye başlamıştır. Ekim 2015'te İsrailli yerleşimciler Nablus'ta bir Filistinli ailenin evini yaktılar ve Kudüs'teki Filistinlilere karşı kasıtlı ve tekrar tekrar saldırılar düzenlediler. İsrail askerlerinin kontrolündeki El Aksa Camii'ne kışkırtıcı ziyaretler de arttı. 2015'te Gergin genel durum, yeni

¹⁸⁴ Filistin 2013: Özşahin, Sipahi https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/filistin_2013.pdf (erişim tarihi: 5-3-2021).

¹⁸⁵ Filistin 2014: Sipahi, https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/filistin_2014.pdf (erişim tarihi: 5-3-2021).

bir ayaklanmanın başlamasına neden oldu. Nitekim üçüncü intifada patlak verdi ve buna Kudüs ayaklanması denilmiştir¹⁸⁶.

2016 BM Güvenlik Konseyi kararı: 30 Kasım 2016: Rusya, İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin bir bildiri yayınladı. Putin, İsrail-Filistin müzakerelerinin yeniden başlaması çağrısında bulundu ve başkenti Doğu Kudüs olan 1967 sınırlarında bir Filistin devletinin kurulmasını desteklerini teyit etmişti. Ayrıca, 23 Aralık 2016: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, İsrail'i işgal altındaki Filistin topraklarındaki tüm yasadışı yerleşim faaliyetlerini "derhal ve tamamen" durdurmaya çağıran bir karar taslağı kabul etmiştir. Güvenlik Konseyi üyesi 15 ülkeden 14'ü karar tasarısı için 'evet' oyu verirken, veto hakkı bulunan ancak bu hakkı kullanmayan ABD 'çekimser' oy kullanmıştı. İsrail BM GK'nın kararına uymayacağını açıklarken ABD'ye çok sert tepki göstermiştir¹⁸⁷.

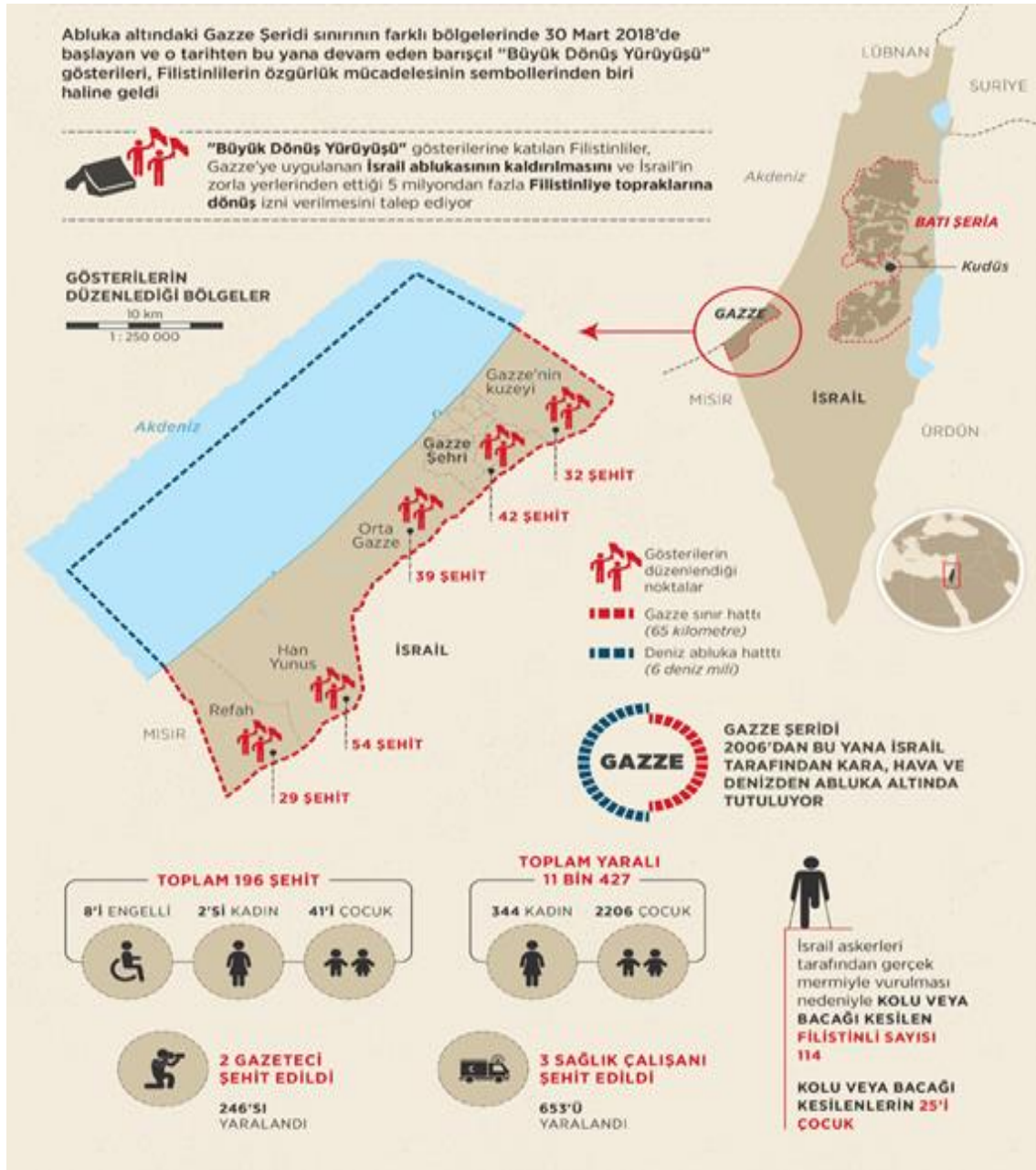
Aralık 2017: ABD Başkanı Trump, İsrail'in başkenti olarak Kudüs'ü tanıdıklarını belirterek, İsrail ABD Büyükelçiliği'ni Tel-Aviv'den Kudüs'e taşıyacaklarını açıklamıştır. Ayrıca, 14 Mayıs 2018'de ABD Başkanı Donald Trump'ın kararıyla Kudüs'teki ABD Büyükelçiliği binası açılmıştı. Filistinliler bu kararı protesto etmek için sivil itaatsizlik başlattılar ve İsrail işgal askerleri göstericilere saldırmıştı. Bu protestolar, ABD büyükelçiliğinin açılışı ve Nakba'nın 70. yıldönümü münasebetiyle Gazze'de iki gün boyunca devam etmişti. İşgalle doğrudan çatışmalar, 59 Filistinlinin İsrail ordusu tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştır¹⁸⁸.

Büyük Dönüş Yürüyüşü: 30 Mart 2018'de yaklaşık 30.000 Filistinli, "Büyük Dönüş Yürüyüşü" olarak adlandırılan İsrail'in Gazze sınırına doğru ilerlemişti. Bu protestoların sebebi, Filistinlilerin ülkelerine dönme haklarını duyurmaları ve İsrail işgalinin acımasız saldırılarına son vermektir. Bu protestolar 30 Mart 2018'den Corona virüsünün yayılmaya başladığı tarihe kadar devam etti ve 19-Corona pandemisinin sona ermesinden sonra da devam etmesi mümkündür. Bu olaylar sırasında yüzlerce Filistinli hayatını kaybetti ve 5.000'den fazla kişi ağır yaralanmıştı. Filistinliler, güvenliği sağlamak ve terörle mücadele bahanesiyle işgal askerlerinin haksız saldırılarına maruz kalmıştır. Aşağıdaki haritaya bakın.

¹⁸⁶ Filistin 2014: Sipahi, https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/filistin_2014.pdf (erişim tarihi: 5-3-2021).

¹⁸⁷ İsrail-Filistin Sorununun Tarihçesi: 1897'den 2018'e, Bianet : <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/192219-israil-filistin-sorununun-tarihcesi-1897-den-2018-e#top> (erişim tarihi: 9-3-2021).

¹⁸⁸ Cankara, op. cit ,2020:485.

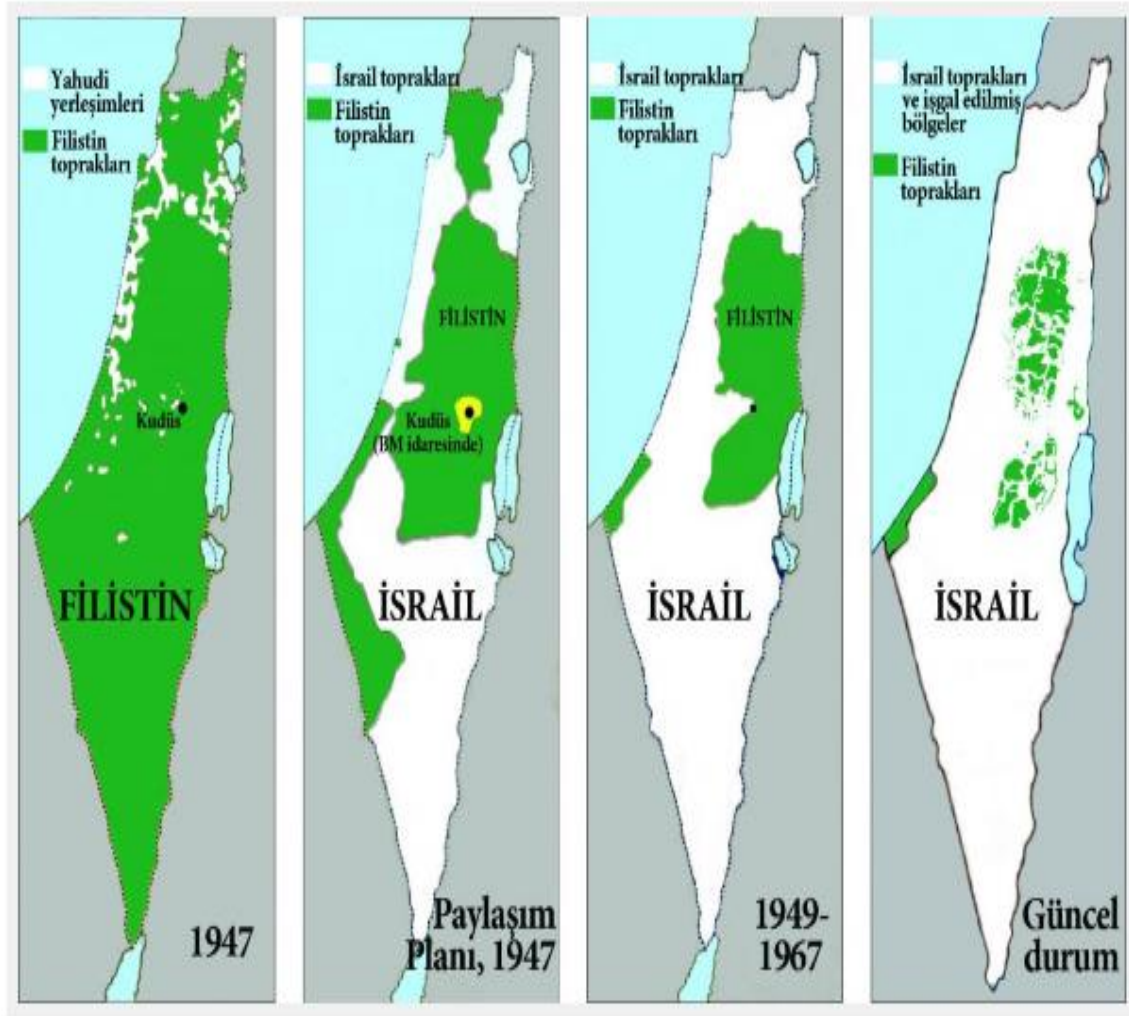
Harita 2.21 Büyük Dönüş Yürüyüşü

(Kaynak: Bir milletin özgürlük mücadelesi: Büyük Dönüş Yürüyüşü: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bir-milletin-ozgurluk-mucadelesi-buyuk-donus-yuruyusu/1435223#> (erişim tarihi: 9-3-2021))

İsrail-Filistin Sorununun haritası: Bu, 1947'de Filistin İsrail Sorunu'nun başlangıcından itibaren Filistin haritasıdır. Mısırlı yetkililerin 218 yıllık bir Filistin haritasını bulduklarını kabul ettiklerini belirtmekte fayda vardır. Bu haritanın yasa dışı yollardan kaçırılması amaçlanmıştır. Mısırlı yetkililer de bu haritayı Kitap ve Belgeler Müdürlüğü'ne teslim edeceklerini açıklamışlardır¹⁸⁹.

¹⁸⁹ Filistin Haber:

<https://haberkudus.com/page/misir-39-da-1800-yilina-ait-filistin-haritasi-ele-gecirildi/8621> (erişim tarihi: 9-3-2021).

Harita 2.22 İsrail-Filistin Sorununun haritası¹⁹⁰

(Kaynak: 1967 sınırları' nedir? <https://www.timeturk.com/1967-sinirlari-nedir/haber-614288> (erişim tarihi: 07.04.2021))

Yüzyıl Antlaşması 2020: ABD eski başkanı Trump tarafından 2020'de sunulan yeni bir yerleşim planıdır. Bu Siyonist plan, Benjamin Netanyahu'yu son seçim kampanyasında desteklemek için on yıldır hazırlanmaktadır. Bu plan, ABD eski Başkanı Trump'ın danışmanı ve damadı olan Jared Kushner tarafından hazırlanmıştır. ABD Başkanı Donald Trump, "Yüzyılın Anlaşması" adı verilen yaklaşık 80 sayfalık planını, Beyaz Saray'da İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ile birlikte (28 Ocak 2020) açıklamıştı. Plana göre; Kudüs, bölünmeden İsrail'in başkenti olacak, Doğu Kudüs ise Filistin'in başkenti olacaktır. Filistinliler ve İsrailliler evlerinden başka yere götürülmeyecekler. Ayrıca Filistin Devleti'ne de 50 milyar dolarlık bir yatırım öne çıkmaktadır¹⁹¹.

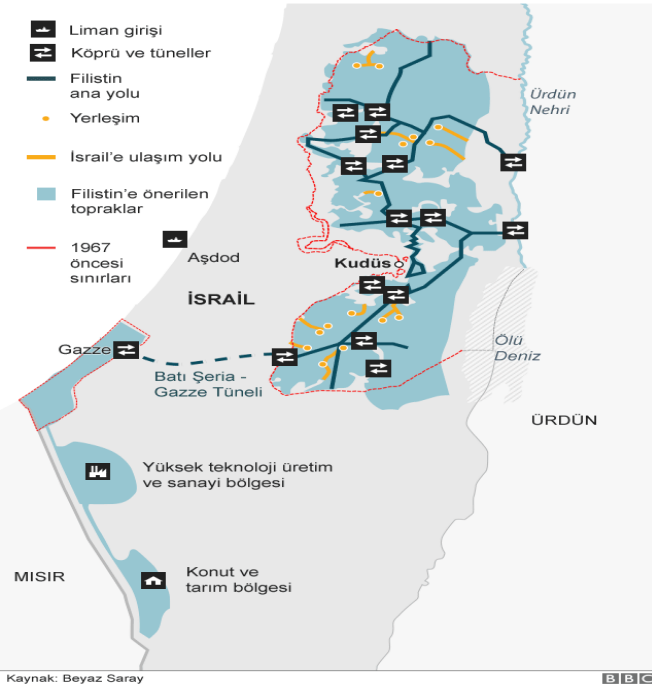
¹⁹⁰ 1967 sınırları' nedir? <https://www.timeturk.com/1967-sinirlari-nedir/haber-614288> (erişim tarihi: 07.04.2021)

¹⁹¹ Cankara, op. cit, 2020:488-489.

Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, "Kudüs satılık değildir" diyerek plana yanıt vermişti. Abbas yaptığı açıklamada, "Kudüs'ün olmadığı bir Filistin devleti kabul edilemez" dedi. Filistin Direniş Hareketi Hamas'da ABD Başkanı Donald Trump tarafından hazırlanan sözde barış planına şiddetle karşı çıkacağını duyurmuştur. ABD Başkanı Trump'ın açıkladığı sözde barış planı, Filistin-İsrail meselesini çözmek yerine derinleştirmeyi ve Filistin Devleti'nin ve halkının topraklarını mülksüzleştirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, söz konusu plan, İsrail işgalini sürdürmek ve aşırılık yanlısı siyasi stratejiyi desteklemek anlamına gelmektedir. Filistinlileri barışın önündeki asıl engel olarak gören bu plan, İsrail'in sistematik işgalini yok saymakta ve meşrulaştırmaktadır¹⁹².

ABD'nin açıkladığı planı Filistin'de kabul etmiş olsaydı, bu süreç işleyecekti. Ancak Abbas'ın planı reddetmesiyle, müzakere sürecinin de başlaması beklenmektedir. Süreç planlandığı gibi giderse ABD, İsrail ve Filistin temsilcileriyle heyetlerin 4yıl içinde müzakerelerin tamamlaması, iki devletin sınırları, vatandaşların durumu ve taşınmaz mallar gibi çeşitli konular tartışılacaktır. Ne de olsa bu barış değil, bir ilhak planıdır. İki devletli çözüme atıfta bulunan ve esas olarak İsrail'in hayallerine hitap eden bir plandır. Buna ek olarak, Filistinliler planı reddettiklerinde, işgal sorunu Filistinliler tarafından yaratılan bir sorun olarak görülecektir.

Trump'ın 'Barış Planı'nda Filistin

Harita 2.23 Yüzyıl Antlaşmasının Haritası

(Kaynak: Trump'ın damadına hazırlattığı 'Yüzyılın Anlaşması': Filistin için son tasfiye planı , <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51320835> (erişim tarihi: 9-3-2021).

¹⁹² Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, İletişim Başkanlığından "Yüzyılın İşgali: Tek Tarafli Planların Gölgesinde Filistin" kitabı ,2020: <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/duyurular/detay/iletisim-baskanligindan-yuzyilin-igali-tek-tarafli-planlarin-golgesinde-filistin-kitabi-01> (erişim tarihi: 9.3.2021).

2021'de Filistin: Filistinliler, her yılın başında yeni yılın, güvenli ve huzur verici bir Filistin Devleti hayalinin gerçekleşeceği yıl olmasını umarlar. Ancak hala 2021'in eşiğindeyiz ve müzakerelerin destekçileri hala İsrail işgaliyle müzakere süresini uzatmaya çalışıyorlar. Öte yandan, 2021'de “tezin yazıldığı ana kadar” Mahmud Abbas hâlâ Filistin Devleti'nin başkanı ve Muhammed Shtayyeh, Nisan 2019'da hükümeti devralan başbakandır.

2021'de yaklaşan Filistin seçimleri: Mahmud Abbas, yasama ve cumhurbaşkanlığı seçimleri ile Ulusal Konsey'in üç aşamada yapılmasının tarihlerini belirleyen bir kararname çıkardı. Böylece 15 yıl sonra ilk seçim olacak. Filistin'de seçimler üç aşamalı olarak yapılacak. Önce yasama seçimleri yapılır, ardından cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılır, ardından Ulusal Meclis seçimleri yapılır. Seçim takvimi, kanun hüküm ve hükümlerine göre şu şekildedir¹⁹³:

- 1- 2021 genel seçim kayıtları: 10-16 Şubat döneminde.
- 2- 1 Mart - 3 Mart tarihleri arasındaki yayın ve itiraz aşaması.
- 3- 20-31 Mart tarihlerinde yasama seçimleri yapılacaktır.
- 4- Seçim kampanyası 30 Nisan'da başlayıp 21 Mayıs'ta sona eriyor.
- 5- Güvenlik güçleri 20 Mayıs'ta önceden oy verecek.
- 6- Meclis seçimleri için sandık günü 22 Mayıs.
- 7- 23 Mayıs'ta ön sonuçların açıklanması.
- 8- 6-17 Haziran cumhurbaşkanlığı seçimleri için adaylık kapısının açılması.
- 9- Seçim kampanyası 9 Temmuz'da başlayıp 29 Temmuz'da sona eriyor.
- 10 - Güvenlik güçleri 29 Temmuz'dan önce oy verecek.
- 11- Cumhurbaşkanlığı seçimleri için seçim günü 31 Temmuz'dur.
- 12 - 1 Ağustos 2021'de ön seçim sonuçlarının açıklanması.

¹⁹³ 2021 Filistin seçimleri, <https://www.elections.ps/tabid/1128/language/ar-PS/Default.aspx> (erişim tarihi: 9-4-2021)

SONUÇ

"Georg Jellinek'in Üç Unsur Teorisi Bakımında Filistin Örneğinin İncelenmesi" başlıklı tezimizin sonuna geldik. Tezin ilk bölümünde George Jellinek'in teorisine göre devlet unsurlarını, ardından baştan 2021'e kadar Filistin sorununu, devlet unsurlarını örnek olarak inceledik. Filistin'in yaşadığı tüm siyasi olayları sunduktan sonra bu sonuçla hukuki, siyasi ve anayasal sorunun cevabını vereceğiz. "George Genelek'in teorisine göre 2021 yılına kadar Filistin tam teşekküllü bir egemen devlet mi? " Kuşkusuz Filistin örneğinde toprak unsuru ve halk unsuru mevcuttur, ancak geçtiğimiz yıllarda egemenlik unsuru siyasi, hukuksal ve anayasal tartışmalara konu olmuştur. Filistin, 1922'den bu yana Filistin Devleti'ne ulaşmak için en az dört yasal deneyime tanıklık etmiş, ancak bölgesel ve uluslararası siyasi gelişmeler bu deneylerin herhangi birinin tamamlanmasını engellemiştir.

Filistin Devleti'ne ulaşmak için ilk deneyim: Milletler Cemiyeti Konseyi, manda sistemi hükümlerine uygun olarak Filistin'in bağımsızlığını kazanmasında görev ve yardım için İngiltere'yi görevlendirmişti. Bu nedenle, görevin temel amacı Filistin ve diğer Arap ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarını sağlamaktı. 1917 Balfour Deklarasyonu'nun Filistin manda alanına giren yeni unsur olduğunu ve bu da onu diğer Arap ülkelerinden farklı kıldığını söylemeye gelince, nispeten doğrudur, ancak Filistin Devleti'nin kurulmasına engel olmamıştır. Aşağıdaki sebeplerden dolayı İngiliz Dışişleri Bakanlığı, 1922 ve 1939'da Balfour Deklarasyonu'nun İngilizlerin Filistin'in bir bölümünde bir Yahudi ulusal yurdu kurmaya yardım etme çabalarını sağladığını iki kez ilan etmişti. Bu, Britanya'nın sahada uygulanması zorunlu bir ülke olarak görevlendirildiği Balfour Deklarasyonu'nun tüm Filistin'i değil, sadece bir kısmını kapsadığı anlamına gelir. İngiltere, Milletler Cemiyeti Konseyi'nin taleplerini yerine getirmek için 1922-1925 yılları arasında Filistin para birimini, Filistin Bayrağı'nı, Filistin Vatandaşlığı'nı ve Filistin Anayasası'nı fiilen çıkardı. Nitekim bu başarılar, uluslararası hukuka göre bağımsız bir devletin özelliklerini ifade etmektedir. Vatandaşlık faktörünün tek başına devletin bağımsızlığını doğruladığı bilinir. Filistin Vatandaşlığı Filistin'de ikamet eden tüm Filistinlilere verildi ve aynı zamanda orada kalıcı olarak ikamet eden tüm Yahudilere de verilmişti. 1952 İsrail Vatandaşlık Yasası'nın çıkarılmasına kadar Filistin Vatandaşlığı'nı korumaya devam ettiler. Bununla birlikte, Filistinliler aynı Filistin vatandaşlığını korudular; Çünkü İngiliz Filistin Mandası döneminde kaldırılmadı. Gerçek şu ki; Yahudiler, Balfour Deklarasyonu'nu kabul ederek onlara resmi uluslararası koruma sağlamak istediler ve İsrail, Balfour Deklarasyonu aracılığıyla Britanya'yı Filistin'deki kanlı eylemleri için yasal bir köprü yapmayı başardı. Bununla birlikte, 1940'larda İngiltere, Yahudi göçünü kolaylaştırdı ve

Filistin'i bir Arap ve Yahudi devletine bölmek için 1947/181 sayılı Kararı ilan etti. Ben-Gurion liderliğindeki Siyonist Örgüt, Filistin'den gizlice çekilmesinin ardından İngiltere'nin bıraktığı boşluğu doldurmaya hazırlanmıştı. Böylece, İsrail Devleti 14 Mayıs 1948'de bağımsız bir devlet ve bir yandan İngiliz Mandası'nın varisi, diğer yandan ulusal egemenliği ile bağımsız bir devlet olarak ilan edilmiştir.

Filistin Devleti'ne ulaşmak için ikinci deneyim: Aslında bu aşama, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen iki karar etrafında dönmektedir: 1- Filistin'i iki Arap ve Yahudi devletine ayırmaya ve Kudüs'ü uluslararası bir idare altına almaya karar veren 181/1947 sayılı karar. 2- Filistinli mültecilerin evlerine dönmelerini emreden 194/1948 sayılı karar. Burada 181 sayılı kararın, Filistin'de sınırları net ve bu karara ekli ayrıntılı haritalara göre bir Arap devletinin varlığını empoze ettiği anlaşılmaktadır. Böylece İsrail, Filistin'de Filistin Devleti'nin kuruluşunu tanıyan dünyadaki ilk ülke olacaktır. Ayrıca 181 sayılı kararın uluslararası kabul görmüş sınırları olan bir Filistin Devleti'nin varlığını da içerdiğini belirtmek gerekir. Nitekim İsrail'in 1948'de kuruluşunun meşruiyetini tanımak için uluslararası referans olarak kabul ettiği bu kararın çıkarılmasından bu yana İsrail ile Filistin Devleti'ni ayıran uluslararası sınırlar net bir şekilde tanımlanmıştır. Karar 181'e göre tanınan Filistin topraklarının alanı, 1967'de Filistin Yönetimi'nin talep ettiği sınırlardan çok daha büyüktür. Bu karar Arap ülkeleri tarafından 1948 savaşında kazanmayı umdukları için kabul edilmemiştir. O dönemde tanınmış bir Filistin Devleti'nin varlığının da gösterdiği şey, 181 sayılı kararın Güvenlik Konseyi tarafından değil Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından yayınlanan uluslararası bir karar olarak değiştirilemeyeceği veya çarpıtılamayacağıdır.

194/1948 sayılı Karar, sadece Filistinli mültecilerin haklarına değil, halkın haklarına odaklandı. Tüm Filistinli Mültecilerin ülkelerine değil, evlerine dönmeleri gerektiğini, çünkü "ev" kelimesinin daha kesin ve spesifik olduğunu vurguladılar. Daha sonra, dönüş hakkı sabit ve vazgeçilemez bir hak haline gelmişti, çünkü bu hak kendi kaderini tayin hakkı ile bağlantılıdır. Halk, bir toprakta kalıcı olarak ikamet etmedikçe kaderine karar veremez. Ayrıca İsrail, bu iki kararı inkar edemez çünkü, onları iki kez tanıdı: Birincisi 1948'de bağımsızlığını ilan ederken ikincisi 1949'da. Ayrıca, İsrail, Birleşmiş Milletlere katılmak için başvuruda bulunduğu anda önceki iki kararı uygulama sözü vermiştir. Bununla birlikte, birbirini izleyen ABD yönetimleri tarafından desteklenen İsrail, bu yükümlülükleri ihmal etmek için olası her fırsatı değerlendirir ve hala kullanır. Yukarıdakilerden anlıyoruz ki, bu aşamada bağlayıcı uluslararası ve hukuken tanınan kararlara uygun olarak, Filistin Devleti'nin kurulması hukuken varsayılmıştır. Ancak ABD'nin İsrail'e destek politikası, bağımsız bir Filistin devletinin

kurulmasına izin vermeyecektir. Başka bir deyişle, Filistin egemenliği Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail'in kararlarının kontrolünde kalmıştır.

Filistin devletine ulaşmak için üçüncü deneyim: Bu üçüncü deneyim, 1988'de Filistin Devleti'nin ilanı ve bunun çeşitli sonuçları etrafında dönüyor. 15 Kasım 1988'de merhum Cumhurbaşkanı Yaser Arafat, Filistin Ulusal Konseyi adına "Başkenti Kudüs El Şerif olmak üzere Filistin topraklarımız üzerinde Filistin Devleti'nin kurulacağını" ilan etmişti. Bu bildiri bağlamında, 1947/181 sayılı Kararın, Filistin Arap halkının egemenlik ve ulusal bağımsızlık hakkını garanti altına alan uluslararası meşruiyet için hala koşullar sağladığına işaret etmiştir.

Bu duyuru büyük bir hukuki öneme sahipti. Yani; Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1988'de Filistin Devleti'nin deklarasyonunu tanımıştı ve bu tanıma 43/177 numarasıyla tescil edilmişti. 181 sayılı Kararın "Filistin'de bir Arap devleti ve bir Yahudi devletinin kurulmasını" öngördüğünden bahsetti. Filistin Ulusal Konseyi'nin 181 sayılı Meclis Kararı uyarınca Filistin devletini ilan etme kararından ve Filistin halkının devredilemez haklarını kullandığından haberdar olduğunu sözlerine ekledi. Bu tanıma o kadar önemli hale geldi ki o dönemde yüzden fazla ülke Filistin Devleti'ni tanıdı ve onunla başa çıkma ve diplomatik ilişkiler kurma isteklerini ifade etti. Kararın kendisinin ve hukuki boyutlarını tamamlayan bir sonucu olarak, Meclis aynı oturumda, yani 12/15/1988 tarihli 43/177 sayılı Karar ile aşağıdakilere karar vermişti:

1- Filistin halkının 1967'den beri işgal ettiği topraklar üzerinde egemenliğini kullanmasını sağlamak için çalışmaktadır.

2 - Birleşmiş Milletler sisteminde Filistin Kurtuluş Örgütü yerine 15 Aralık 1988 tarihinden itibaren "Filistin" adı kullanılmaktadır.

Ne yazık ki, o zamanki Filistin liderliği bu itirafları bağımsız Filistin Devleti'nin anayasal statüsünü doğrulamak için kullanmadı. Daha sonra, 1991 Madrid, 1993 Oslo formülüne göre İsrail ile müzakereleri bırakmıştı. "Filistin Devleti" ne de Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına hiç atıfta bulunmayan bu absürt barış girişimleri, sadece geçici makamın yetkilerinden bahsetmiştir. Aslında, bu beyhude müzakereler Filistin Devleti'nin umudunu boşa çıkardı. Devletin sınırları, Kudüs, yerleşim yerleri, mülteciler, su ve diğerleri gibi üzerinde pazarlık yapılamayacak çok önemli konular vardır. "Oslo" anlaşmasının ardından Filistin Ulusal Otoritesinin kurulmasının ardından Filistin gerçeğine gelince, Filistin 1988 yılında Filistin Devleti'nin bağımsızlığını ilan etmesine rağmen uluslararası anlamda henüz bir devlet düzeyine ulaşmamıştır. Filistin Devleti'nin birçok devlet tarafından tanınması Filistin'i devlet yapmadığı iyi bilinmektedir. Çünkü tanıma devletleri yaratmaz. Tanıma sadece yasal ve açıklayıcı bir eylemdir, yapıcı bir eylem değildir ve bu nedenle Filistin Devleti, devletin üç

direği tamamlanmadan kurulamaz. Diyelim ki bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulması bir kez daha engellendi. Filistin Kurtuluş Örgütü'nün İsrail'in gözetiminde iç işlerini yönetmesine izin verilmişti. İsrail, Filistin topraklarının iç ve dış egemenliğini de kontrol etmeye devam eder.

Filistin Devleti'ne ulaşmak için dördüncü deneyim: Daha önce, tüm bu barış girişimlerinin, İsrail'den ve uluslararası, bölgesel ve Filistin bölünmelerinden kaynaklanan zorluklarla karşı karşıya kaldıkları için olumlu sonuçlar vermediğini belirtmiştik. Uluslararası hukuk, halkın kendi kaderini belirleme hakkına sahip olduğunu belirlemiştir. Bu nedenle, devletin diğer ülkelerden tanınma alsın ya da almasın, ülkesini savunma hakkına sahiptir. Özellikle diğer ülkeler tarafından tanınmak, devlet bağımsızlığına ulaşmak için bir koşul olmadığından, daha ziyade, diğer ülkeler tarafından tanınmak, onlarla başa çıkma konusundaki uluslararası arzunun bir ifadesidir. Bu nedenle, İsrail ve ABD'nin Filistin Devleti kurulmadan önce müzakere etme ihtiyacındaki ısrarı uluslararası hukuka aykırıdır ve ayrıca İsrail'in 181 sayılı Kararı uygulama taahhüdüyle de çelişmektedir. Usul düzeyinde, Filistin Yönetimi Başkanı 23/9/2011 tarihinde Güvenlik Konseyi'nden Uluslararası Örgüt'e katılma talebinde bulundu. Nitekim organizasyona katılmak genellikle gerekli teknik ve yasal şartların tamamlanmasından sonra gerçekleşir. Ayrıca, bu bağlayıcı tavsiye, veto ülkelerinin onayı da dahil olmak üzere 15 oydan 9'unun çoğunluğu ile yayınlanır. Ancak gerçekte, bu talep kaçınılmaz olarak reddedilecektir. Çünkü Filistin henüz bir devlet statüsünü yerine getirmemiştir ve 15 kişiden 9'unun çoğunluğu tam olarak garanti edilmemişti veya ABD karar taslağına veto uygulayacaktır. Talep Güvenlik Konseyi'nden geri çekildi ve ardından Eylül 2012'de Genel Kurul'a sunuldu. Bu yeni talepte Otorite, Genel Kurul'un Filistin'i Birleşmiş Milletler'de üye olmayan bir gözlemci devlet olarak kabul edeceğini umar.

Filistinliler için önemli olan, Genel Kurul'un sadece bir gözlemci devlet değil, "Filistin Devleti" unvanını tanımasıdır. Çünkü bu tanıma Filistin'e İsrail'e karşı siyasi ve hukuki haklarını kullanma yetkisi verecektir. Filistin Yönetimi tarafından Genel Kurul'a sunulan bu talep, aşağıdakiler dahil birçok zorluklarla karşı karşıyadır:

1. Bu gerekli tanıma, bu ülkedeki mevcut ikili tanımların desteklediği hukuki referansa dayanmamaktadır. 1988 yılında gerçekleşen tanımların, İsrail ile diğer Filistin yükümlülükleri nedeniyle herhangi bir etkileşim ve harekete geçmeden ihmal edildiğini belirtmiştik.

2. "Devleti" tarif etmek genel kurulun görevinin bir parçası değil. Birleşmiş Milletler Şartı'nın dördüncü maddesi, Güvenlik Konseyi'nin, onaylanması halinde, talebi Genel Kurul'a bir tavsiye ile sunma yetkisine sahip olduğunu belirtir. Sonuç olarak, genel kurul bu açıklamayı kendi başına yasal olarak başlatmamaktadır.

3. İsrail, Genel Kurulda Filistin'e devlet ünvanı vermeyi kabul ederse, İsrail'in bunu Oslo Anlaşması'nın ve Filistin Yönetimi'nin taahhüdünün bir ihlali olarak değerlendireceğini açıkça deklere etmiştir. Ayrıca, Oslo anlaşmasını tek taraflı olarak feshedeceğini, Gazze'yi yeniden işgal edeceğini ve Filistin Ulusal Otoritesine borçlu olunan vergi gelirlerini keseceği tehdidinde bulunmuştur.

4. Diğer bazı batı ülkeleri (örneğin Avrupa Birliği'nde) bu talep sırasında açık bir çekince koyacaktır. Diplomatik itirazlar ve muhtemelen cezalandırıcı ekonomik tedbirlerin yanı sıra yasal çekinceler başlatacaklar.

Yukarıdakilere dayanarak, Filistin meselesi hala biçimlendirici bir aşamadır, bu nedenle şu anda Filistin Devleti'nin adının bir tanımını yapmak mümkün değildir. Filistin artık, oluşum süreci tamamlandığında ve topraklarını işgalden kurtardığında otomatik olarak devletin gerçek egemenliğine dönüşecek olan halkın ulusal egemenliğine sahiptir. Şimdi anayasal unsur teorisini 2021'de hala İsrail işgali altında olan Filistin gerçeğine şu şekilde uygulayalım:

Birinci unsur "Toprak": Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Doğu Kudüs'te temsil edilen mevcut Filistin Devleti'nin topraklarıdır.

İkinci unsur, "Millet": Filistin sorunu çözüldükten sonra Filistin'e geri dönecek olan göçmen Filistinlilere ek olarak şu anda Filistin'de bulunan Filistinli sakinlerdir.

Üçüncü unsur ise İsrail işgalinin sona ermesi ve Filistin Devleti'nin tam anlamıyla özgürleşmesinin ardından gerçek devlet egemenliğine dönüşecek olan Filistin halkının ulusal egemenliğidir.

Şüphesiz, Filistin meselesi çok karmaşık bir konu. Çünkü devlet inşasını gerçekleştirmek kolay bir mesele değildir. Buna göre, tam teşekküllü bir Filistin Devleti kurmak için gerekli olan bazı kavramsal önerilerimiz vardır:

- 1- Siyasi ve partizan ayrılığını sona erdirmek, iç anlaşmazlıkları ve güvenlik kaosunu ortadan kaldırmak için çalışmak, aynı zamanda ulusal birliği tek bir bayrak ve hedef altında pekiştirmek.
- 2- Yapıcı tartışma ve diyalog yolları bularak Filistin iç saflarını birleştirmeye çalışmak. Ayrıca Filistin halkının özlem ve umutlarını gerçekleştirmeye çalışan ve bu hükümetin bireyler arasında siyasi ve demokratik bilinç düzeyini yükseltmek için bir plan geliştirmesi gereken birleşik bir hükümet oluşturmak için çalışmalıdır.
- 3- Kapsamlı politik stratejiler içinde tek bir ulusal felsefe bulmak için çalışmak, yeni ve sıkı yasalar çıkarmak ve üç gücün ayrılığı ilkesini güçlendirmek.
- 4- Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde siyasi demokrasinin uygulanacağı ve bireylerin katılmaya teşvik edileceği yeni, birleşik yasama ve başkanlık seçimlerinin düzenlenmesi

için çalışmalar yapılmalıdır. Tam bir başarı ile taçlandırılmasını umduğumuz 22 Mayıs 2021 tarihinde Filistin'de yapılacak parlamento ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin yapılacağını belirtmek gerekir.

5- Filistin, mülteciler ve Kudüs ile ilgili tüm BM kararlarını Birleşmiş Milletler nezdinde harekete geçirmek için çalışmalıdır. Ayrıca, Filistin Ulusal Otoritesi Başkanı, Uluslararası Adalet Divanı'na ve Uluslararası Ceza Mahkemesine resmi üye olarak katılmak için başvuruda bulunmalıdır. Bu katılım, Filistin'in İsrail'e Filistin halkına karşı işlediği ve zaman aşımına tabi olmayan tüm suçlardan dolayı dava açmasını sağlayacaktır.

6- Finansman, maddi ve manevi destek, burslar ve yapıcı projeler sağlayarak insan unsurundan yararlanmaya çalışmak, kurumsal bir devlet inşa etmenin en güvenli yolu insan yeteneğine yatırım yapmaktır.

7- Filistin meselesinin adaletine ve halk direnişinin harekete geçirilmesine olan inanç. Yerleşim faaliyeti olan kurumsal devletin önündeki en büyük engeli çözüm yolunu açan yerleşimcilerin yerinden edilmesine ve yerleşim yerlerinin boşaltılmasına katkıda bulunurlar.

8- Ulusal hareketi yeniden inşa etmek ve siyasi hareketi kısıtlamadan FKÖ'nü yeniden inşa etmek, her türlü direnişin önünü açmak ve Arap ve İslami katılımı derinleştirmesidir. Filistin davasını içeriğinden boşaltan beyhude müzakereler senaryosunu sona erdirmek için de çalışmalıdır.

9- Ekonomik ve endüstriyel projelerin oluşturulmasıyla mali bağımsızlık sağlanmalıdır. Finansal alternatifler de araştırılmalı, tarımsal yatırım ve kendi kendine yeterlilik giderek daha fazla desteklenmelidir.

10- İdari denetimi sıkılaştırıp rüşvet, hırsızlık ve dolandırıcılığı ortadan kaldırmalı, kamu parasını boşa harcamayarak kurumların dahili inşası üzerinde çalışmalıdır. Eğitim, sağlık, kalkınma ve altyapıya da dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abumayyaleh, S. (2018). *Roots of the Palestine-Israel Issue and the Current Image of Turkey and Erdogan in the Online News*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ağcaoğlu, A. (2015). *Bir İktidar Olarak Devlet Kavramı: Erken Dönem Sovyet Sinemasında İktidarın Görünümü*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Akad, M. ve Diçkol, B. (2013). *Genel Kamu Hukuku*. Der Yayınları, 7. Basım, İstanbul.
- Akal, C. B. (2000). *Devlet Kuramı*. Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Akın, F. İ. (2013). *Devlet Doktrinleri*. Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Aras, İ. (2010). *Filistin-İsrail arasındaki temel sorunlar ve Uluslararası Hukuk*. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Ballı, S. (2013). *Filistin Sorununda FKÖ ve Hamas Faktörü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Balpınar, Z. (2011). *İsrail-Filistin çatışması: İsrail'in Filistinlilere yönelik güvenlik politikasında devamlılık ve değişim (1948-2008)*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Başlamışlı, M. (2018). "İngiliz Kraliyet Raporunda Filistin'e Yahudi Göçleri (1930-1936)". *Filistin Araştırmaları Dergisi*, (4): 42-66.
- Beriş, H. E. (2008). "Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(01): 55-80.
- Bostancı, I. I. (2006). *XIX. yüzyılda Filistin (idari ve sosyo-ekonomik vaziyet)*. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Bouazi, B. (2011). *19. yüzyılda Filistin'de arazi satışları*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bölme, S. M. ve Ulutaş, U. (2011). "Birleşmiş Milletler'de Filistin Oylaması: Devlete Doğru mu?" *Seta Analiz*, 44: 1-21.
- Burhan, A. (2008). *Filistin-İsrail çatışması ve Hamas*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Cankara, P. Ö. ve Cankara, Y. (2020). "2000'lerde Filistin'de Meşru Temsilcilik Tartışmaları: Hamas ile El-Fetih Arasındaki Rekabet". *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(21): 462-496.

- Cicioğlu, F. ve Bal G. (2017). “Avrupa Birliği’nin Filistin-İsrail Sorununa Yönelik Politikası”. 2nd *International Congress on Politic, Economic and Social Studies*. 19-22 May 2017, Sarejevo, 43-57.
- Cin, H.(1989). “Filistin Topraklarının Osmanlı Dönemindeki Hukukî Statüsü ve Yahudilere Karşı Alınan Tedbirler”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2): 17-68.
- Çoban, M. (2003). *Different conceptions of Jewish and palestinian Nationhood: the question of palestine viewed through ethnic, religious and political identities in conflict*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çöllü, İ. (2019). *Devletin kökenleri ve gelişimiyle ilgili teoriler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Derdiman, R. C. (2006). *Anayasa hukukunun genel esasları ve Türk anayasa düzeni*. Alfa Akademi Yayınları, İstanbul.
- Dosbolov, A. (2014). “Arap-İsrail sorununda Rusya Federasyonu’nun Rolü”, *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 2(1): 1-8.
- Duguit, L. ve Derbil, S. (1954). *Kamu hukuku dersleri*. İstiklâl Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara.
- Erdoğan, M. (2011). *Anayasa Hukuku*. Orion Kitabevi, Ankara.
- Erkan, A. (2015). *Osmanlıların son döneminde (1840-1920) Filistin’de yabancılar ile Yahudilerin toprak mülkiyeti*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erkmen, S. (2011). “Filistin’in BM Macerasi: İki Adım İleri Bir Adım Geri”. *Middle Eastern Analysis*, 3(34): 8-21.
- Eroğlu, C. (1996). *Anayasa Hukukuna Giriş*. İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Esen, B. (2020). “Güç Asimetrisi Çerçevesinde Filistin’deki Bölünmüşlüğün İsrail ile Çözüksüzlüğe Etkisi”. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16(36): 783-819.
- Seferoğlu, D. (2014). *Filistin siyasetinin yeni aktörü: Pragmatik bir örgüt olarak HAMAS*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ghannam, A. F. (2011). *Filistin Sorunu ve Hacı Emin El-Hüseyni*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Giritli, İ. ve Sarmaşık, J. (2001). *Anayasa hukuku: Genel esaslar-Türk Anayasa hukuku*. Beta Yayınevi, İstanbul.
- Gökçmar, D. (2009). *Arap-İsrail Uyuşmazlığında Filistin Sorunu*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gözler, K. (2011). *Devletin genel teorisi: bir genel kamu hukuku ders kitabı*. Ekin Yayınevi, Bursa.
- Gözübüyük, A. Ş. (2013). *Anayasa Hukuku Anayasa Metni ve II. Protokole Göre Hazırlanmış Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Gürbüz, R. (2005). *Anayasa Hukuku*. Turhan Kitabevi, Ankara.
- Hakan, A. Y. ve Uçar, Ö. (2015). “Devletin Gelişim Süreci”. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2): 195-206.
- Halevi, N. (1983). “The political economy of absorptive capacity: growth and cycles in Jewish Palestine under the British Mandate”. *Middle eastern studies*, 19(4): 456-469.
- Hejji, M. B. (2015). *İsrail'deki Filistinli azınlığın siyasi durumu ve self-determinasyon hakkı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Karaböcek, C. (2011). *Modern Devlette Egemenlik Sorunu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadeniz, İ. (2017). *Sezai Karakoç'ta toplum, millet ve devlet kavramları*. Yüksek Lisans Tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Karahan, S. (2021). “Siyonist Öğretide Vaat Edilmiş Topraklar”. *Ortadoğu Etütleri*, 13(2): 177-213.
- Karaköse, H. (2018). “Filistin ve Kudüs Meselesine Genel Bir Bakış (XIX. Yüzyıl Ortasından XX. Yüzyıl Ortalarına Kadar)”. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2): 150-165.
- Karlı, E. (2010). *The Concept Of State In Said Halim Pasha And Ziya Gökalp*, Yüksek Lisans Tezi. Fatih University Institute of Social Sciences, İstanbul.
- Kartal, N. (2020). “Filistin’e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)”. *Tarih Kritik Dergisi*, 6(2): 211-217.
- Kaya, Y. Z. (2010). *Filistin kimliği: İsrail'deki Arap azınlıkta ve Filistinli mültecilerde kimlik olgusu*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Kaygısız, H. (2014). *Filistin'e yapılan Yahudi göçleri (1881-1917)*. Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis.
- Keleşoğlu, E. (2008). *İsrail Yurttaşları Filistinliler: Yurttaşlık, Kimlik, Siyaset 1948-2000*. Yayınlanmış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kutluay, K. (2018). *Kamu Hukuku Konu Anlatımı*. 4T Yayınevi, İstanbul.

- Küçük, A. (2016). “Egemenlik (HÂKİMİYET), Halk Egemenliği ve Milli Egemenlik Tartışmaları ve Egemenlik Anlayışında Esaslı Dönüşüm”. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (6): 311-361.
- Küçük, M. A. (2016). “Anadolu'daki Arzı Mevud: Urfa”. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(2): 167-196.
- Mumcu, A. (2002). *Genel Devlet Kuramı (Genel Kamu Hukuku)*. İnkılap Yayınları, İstanbul.
- Mutlu, O. (2019). “Filistin Devleti’nin Devletlik Statüsüne Dair Bir Değerlendirme”. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, (8): 403-413.
- Oruç, S., (2010). *Filistin Halkının Parçalanmışlığı: Hamas El Fetih Çatışması*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Örücü, S. (2018). “Yahudi Diasporası’nın Filistin’e Göçü ve İsrail Devleti’nin Kuruluşu”. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 202-233.
- Özalkan, S. (2017). *Yahudilerin siyonizm karşıtlığı*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, H. (2014). *Abdülhamid'in Filistin Çılgılığı*. Işık Yayıncılık, İstanbul.
- Özer A. (2010). *Anayasa Hukuku Genel İlkeler*. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Özey, R. (2009). *Dünya denkleminde ortadoğu coğrafyası; Ülkeler, insanlar, sorunlar*. Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Özgül, E. (2018). *1917 Balfour Deklarasyonu ve Filistin'e Yahudi Göçü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Özsert, S. (2013). *Different Windows on the Same Land: Palestinians and Israelis*. Doctoral dissertation. Fatih University Institute of Social Sciences, Istanbul.
- Pardoğan, B. M (1993). *Başlangıcından Bugüne Filistin Sorunu*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pehlivan, Y. (2006). *Arap-İsrail savaşlarının Türk kamuoyuna yansımaları (1948-1967)*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- Polat, Z. (2019). “Kudüs Katliamı Bağlamında Haçlı Seferlerinin Sebepleri”. *Milel ve Nihal Dergisi*, 16(1): 175-198.
- Sağkulak, Ş. (2011). *19. yüzyılın sonlarında Osmanlı topraklarına yahudi göçü*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Saleh, M. M. (2012). *The Palestinian Issue: Historical Background and Contemporary Developments*. Al-Zaytouna Centre for Studies and Consultations, Beirut, Lebanon.

- Sarınay, Y. (Ed.). (2009). *Osmanlı Belgelerinde Filistin* (Vol. 102), T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Saygılı, A. (2014). “Jean Bodin’in egemenlik anlayışı çerçevesinde Kralın İki Bedeni Kuramına kısa bir bakış”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(1): 185-198.
- Söylemez, N. (2011). *Soyutlanmış ülke ekonomisi: Model ülke Filistin*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Sufian, S. M. (2008). *Healing the land and the nation: Malaria and the Zionist project in Palestine, 1920-1947*. University of Chicago Press, Chicago.
- Taşkın, Y. (Ed.). (2016). *Siyaset: kavramlar, kurumlar, süreçler* (Vol. 345), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tellioğlu, Ö. (2015). *Filistin'e Musevi göçü ve Siyonizm (1880-1914)*. Doktora tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Teziç, E. (2004). *Anayasa Hukuku*. Dokuzuncu Baskı, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Turhan, T. (2009). “Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İsrail’in Gazze Harekâtı”. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (41): 161-181.
- Uygun, O. (2014). *Devlet Teorisi*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul.
- Ünal, Y. (2012). “Egemenliğin Kurucu Unsurları ve Bireyin Otomonluğu”, *Kadar Kelam Araştırmaları Dergisi*, 10(2): 221-250.
- Yaşar, F. T., Özcan, S. A. ve Kor, Z. T. (2011). *Siyonizm düşünden işgal gerçeğine Filistin (Yedinci Baskı)*. İHH Araştırma Yayınları, İstanbul.
- Yiğit, A. A. (2019). “Filistin Meselesinin Kronikleşmesi (1918-1948)”. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 123(243): 391-414.
- Yücel, B. (2012). *Siyasî coğrafya açısından Filistin sorunu*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zabunoğlu, Y. K. (1973). *Kamu hukukuna giriş: Devlet tanım-kaynak-unsurlar*. Sevinç Matbaası, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

- BİA haber merkezi, “İsrail-Filistin Sorununun Tarihçesi: 1897'den 2021'e”. <https://m.bianet.org/bianet/siyaset/192219-israil-filistin-sorununun-tarihcesi-1897-den-2018-e#top> (erişim tarihi: 9-3-2021).
- BBC NEWS, “İsrail: Haritalarla yıllar içinde değişen sınırlar”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-54176065> (erişim tarihi: 25.2.2021).

- Central Elections Commission, “2021 Filistin seçimleri”. <https://www.elections.ps/tabid/1128/language/ar-PS/Default.aspx> (erişim tarihi: 9.4.2021).
- Krauthammer, C., “Altı Gün Savaşı”. <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/alti-gun-savasi-1967-israil-arap-savasi-1247> (erişim tarihi: 25.2.2021).
- Deveci, M., “Bir milletin özgürlük mücadelesi: Büyük Dönüş Yürüyüşü”. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bir-milletin-ozgurluk-mucadelesi-buyuk-donus-yuruyusu/1435223#> (erişim tarihi: 9.3.2021).
- Farsoun, S. K. Ve Zacharia, C., “Post-1948 Palestine”. <https://thejerusalemfund.org/post-1948-palestine> (erişim tarihi: 8-2-2021).
- Haber Kudus, “Filistin Haber: Mısır'da 1800 Yılına Ait Filistin Haritası Ele Geçirildi”. <https://haberkudus.com/page/misir-39-da-1800-yilina-ait-filistin-haritasi-ele-gecirildi/8621> (Erişim tarihi: 9.3.2021).
- History-hub, “Filistin Dilleri”. <https://tr.history-hub.com/filistin39de-hangi-dil-konusuluyor> (Erişim tarihi: 15.2.2021).
- Karaman, M. L., “Filistin, TDV İslâm Ansiklopedisi”. <https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin> (erişim tarihi: 2.2.2021).
- Mideastweb, “Population of Ottoman and Mandate Palestine, The Population of Palestine Prior to 1948”, <http://www.mideastweb.org/palpop.htm> (erişim tarihi: 20.2.2021).
- Montevideo Sözleşmesi 1933: <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml> (Erişim tarihi: 1.12.2020).
- Neturei, K., “What Is Zionism? Judaism Versus Zionism” <http://www.nkusa.org/aboutus/whatzionism.cfm> (erişim tarihi: 10.2.2021).
- Özşahin, M. C., “Filistin 2012”. https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/04_palestine_2012.pdf (erişim tarihi: 5.3.2021).
- Özşahin M. C. ve Sipahi, K., “Filistin 2013”. https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/filistin_2013.pdf (Erişim tarihi: 5.3.2021).
- PalestineRemembered, “The Home of Palestinians”. www.palestineremembered.com (erişim tarihi: 8-2-2021).
- Passia, “Camp David Accords, 1978-1979”. <http://www.passia.org/maps/view/25> (Erişim tarihi: 3.3.2021).
- Passia, “Camp David Projection, July 2000”. <http://www.passia.org/maps/view/37> (Erişim tarihi: 1.3.2021).

- Passia, “Hebron Protocol, 15 January 1997”. <http://www.passia.org/maps/view/31> (erişim tarihi: 3-3-2021).
- Passia, “Interim (OSLO II) Agreement, TABA, 28 September 1995”. <http://passia.org/maps/view/30> (Erişim tarihi: 3-3-2021).
- Passia, “The Road Map, 2003”. <http://www.passia.org/maps/view/42> (erişim tarihi: 3-3-2021).
- Passia, “Wye River Memorandum”. <http://www.passia.org/maps/view/32> (erişim tarihi: 3-3-2021).
- Populationpyramid, “State of Palestine”. <https://www.populationpyramid.net> (erişim tarihi: 8-2-2021).
- Sipahi, K., “Filistin 2014”. https://www.ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/filistin_2014.pdf (erişim tarihi: 5.3.2021).
- Tarih portalı, “1967 Arap-İsrail Savaşı Haritası”. <http://www.tarihportali.org/yumusama-donemi-ve-sonrasi-haritalari/11845-1967-arap-israil-savasi-haritasi.html> (erişim tarihi: 25.2.2021).
- Taştekin, F., “Trump’ın damadına hazırlattığı ‘Yüzyılın Anlaşması’: Filistin için son tasfiye planı”. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51320835> (erişim tarihi: 9.3.2021).
- T.C. Ticaret Bakanlığı Dış Temsilcilikler ve Uluslararası Etkinlikler Genel Müdürlüğü, “Filistin Ülke Profili”. <https://ticaret.gov.tr/data/5ed8dcce13b876d8ec73d566/Filistin%20%C3%9Clke%20Profili.pdf> (Erişim tarihi: 3.2.2021).
- T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, “Yüzyılın İşgali: Tek Taraflı Planların Gölgesinde Filistin”. <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/duyurular/detay/iletisim-baskanligindan-yuzyilin-igali-tek-tarafli-planlarin-golgesinde-filistin-kitabi-01> (erişim tarihi: 9.3.2021).
- TimeTurk, “1967 sınırları nedir?”. <https://www.timeturk.com/1967-sinirlari-nedir/haber-614288> (erişim tarihi: 07.4.2021).
- United Nations, “Wye River Memorandum”. <https://peacemaker.un.org/israelopt-wyervermemorandum98> (erişim tarihi: 3-3-2021).
- Wafa, “Hava durumu”. https://info.wafa.ps/ar_page.aspx?id=2409 (erişim tarihi: 5-2-2021).
- Vahdet, “Filistinli Mülteciler Dosyası”. <http://www.vahdet.info.tr/filistin/dosya1/0289.html>, (erişim tarihi: 20.2.2021).
- Vahdet, “İntifada: Başlaması, Gelişmesi ve Filistin Mücadelesindeki Yeri”. <http://www.vahdet.info.tr/filistin/kitap3/nfd010.html> (erişim tarihi: 1.3.2021).

Vikipedi, “Balfour Declaration”. https://en.wikipedia.org/wiki/Balfour_Declaration (erişim tarihi: 15.2.2021)

Vikipedi, “1991 Madrid Konferansı”. https://tr.wikipedia.org/wiki/1991_Madrid_Konferans%C4%B1 (erişim tarihi: 3-3-2021).

Vikipedi, “Balfour Deklarasyonu”. http://tr.wikipedia.org/wiki/Balfour_Deklarasyonu%281917%29 (erişim tarihi: 15.2.2021).

Vikipedi, “Camp David Sözleşmesi”. http://tr.wikipedia.org/wiki/Camp_David_S%C3%B6zle%C5%9Fmesi (erişim tarihi: 1.3.2021).

Vikipedi, “Filistin Ulusal Yönetimi”. https://tr.wikipedia.org/wiki/Filistin_Ulusal_Y%C3%B6netimi (erişim tarihi: 9.3.2021).

Vikipedi, “İkinci İntifada”. http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0kinci_%C4%B0ntifada (erişim tarihi: 3.3.2021).

Vikipedi, “Yaser Arafat”. http://tr.wikipedia.org/wiki/Yaser_Arafat (erişim tarihi: 2.3.2021).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Esraa Walid Ibrahim SHEHADA
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Al-Oruba Lisesi, Gazze
Lisans Diploması	Islamiya Üniversitesi-Hukuk Gazze
Yabancı Dil / Diller	Arapça, Türkçe, İngilizce, Farsça
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Musawah Merkezi, Gazze mahkemesi

CURRICULUM VITAE

PERSONAL DATA

Name and Surname : Esraa Walid Ibrahim SHEHADA

Nationality : Palestine (PS)

Marital Status : Married

Address : Turkey - Antalya - Yunus Emre street - yenigunneighbourhood.

EDUCATION

Degree	Institute	Date of Graduation
MsC	Akdeniz University- Public Law- Antalya	2021
Bachelor's	Islamiya University-Law Gaza	2015
High School	Al-Oruba High School, Gaza	2011

PROFESSIONAL EXPERIENC

Year	Institute	Mission
2015-2018	Gaza court	Lawyer
2014-2017	Musawah Center	Human rights advocate
2013-2015	Islamiya University	Human Rights Consultant

LANGUAGE

Arabic, Turkish, English, Farsi

COMPUTER

Internet and Windows Usage (very good)

Word (perfect)

Excel (good)